

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Nykysuomen ja kääntämisen laitos

Hanna Haapasalo
Adjektiivien muodostamat merkitykset uskonnollisessa diskurssissa
Semanttinen analyysi Kotimaan ja Viikkolehden adjektiiveista

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2008

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimusongelma ja -menetelmä	7
1.2 Tutkimusmateriaali	7
2 MERKITYKSEN TUTKIMISEN VÄLINEET	9
2.1 Merkki ja merkitys	9
2.2 Merkityksen kontekstuaalinen tausta	10
2.2.1 Kontekstin vaikutus merkitykseen	11
2.2.2 Uskonnollinen kieli, diskurssi ja viestintä	12
2.2.3 Intertekstuaalisuus ja Raamattu intertekstinä	16
2.3 Kognitiivinen näkökulma merkitykseen	18
3 ADJEKTIIVIT	23
3.1 Adjektiivien semanttinen ja syntaktinen määrittely ja luokitus	23
3.2 Adjektiivit kognitiivisessa kielitutkimuksessa	25
3.2.1 Adjektiivien polyseemisyys	27
3.2.2 Adjektiivien vastakohtaisuus	28
3.2.3 Adjektiivien synonymia	29
4 ADJEKTIIVIEN MUODOSTAMAT MERKITYSRAKENTEET	30
4.1 Jumala ja Ihminen	34
4.1.1 Hengellinen ja maallinen -vastapari	35
4.1.2 Jumalan ominaisuudet	45
4.1.3 Jumala kohtaa ihmisen	60
4.2 Uskovan elämän arki	72
4.2.1 Maallinen elämä	73
4.2.2 Seurakunnallinen ja yksityinen hengellinen elämä	74
4.3 Uskonnollinen yhteisö ja muut	81

5 LOPPUPÄÄTELMÄT	87
------------------	----

LÄHTEET	90
---------	----

LIITTEET

Liite 1. Työssä mukana olleiden artikkeleiden numeroidut otsikot

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta

Laitos:

Tekijä: Hanna Haapasalo

Pro gradu -tutkielma: Adjektiivien muodostamat merkitykset
uskonnollisessa diskurssissa
Semanttinen analyysi Kotimaan ja
Viikkolehden adjektiiveista

Tutkinto: Filosofian maisteri

Oppiaine: Nykysuomi

Valmistumisvuosi: 2008

Työn ohjaaja: Esa Lehtinen

TIIVISTELMÄ:

Tutkielma on semanttinen analyysi adjektiivien merkityksistä ja niiden luomista merkitysrakenteista uskonnollisessa diskurssissa. Aineistona työssä on Kotimaa-lehden ja Viikkolehden adjektiivit. Työn tavoitteena on selvittää, millaisia adjektiiveja aineistosta löytyy, millaisia merkityksiä ne luovat osana uskonnollista diskurssia sekä millaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä adjektiivit ovat Raamattuun. Teoreettisena viitekehysenä ovat intertekstuaalisuuden käsite sekä kognitiivinen kielentutkimus.

Merkitys on ilmiönä monimutkainen ja kokonaisvaltainen kognitiivinen prosessi, jota tulee tarkastella mahdollisimman laajasti merkityksen konteksti huomioon ottaen. Adjektiivit luokittelevat ja kuvailevat. Ne määrittävät jonkun muuttujan sijainnin jollakin asteikolla tai kognitiivisella alueella. Työssä adjektiivit on jaettu kolmen kognitiivisen alueen alle, *Jumala ja ihminen, uskovan elämän arki* sekä *uskonnollinen yhteisö ja muut*.

Uskonnollisessa diskurssissa liikutaan usein merkityksen abstraktilla tasolla: kielen on uskonnollisessa viestinnässä pystyttävä kuvaamaan asioita ja ilmiöitä, joilla ei ole aistein havaittavaa vastinetta materiaalisessa todellisuudessa. Tämä näkyy myös tutkielman adjektiiveista. Keskeisimmät merkitykset ja merkitysrakenteet uskonnollisessa diskurssissa syntyvät vastakohtaisten adjektiiviparien *hengellinen - maallinen, oikea - väärä* ja *hyvä - paha* kautta. Jumalan ominaisuuksiin liitettävät adjektiivit saavat merkityksensä suhteessa ihmistä kuvaaviin adjektiiveihin. Jumalan *suuruus* saa merkityksensä suhteessa ihmisen *pienuuteen*. Intertekstuaalinen yhteys Raamattuun vakuuttaa uskonnollisen tekstin oikeaoppisuudesta ja raamatullisuudesta.

AVAINSANAT: Adjektiivit, uskonnollinen diskurssi, merkitys, kognitiivinen kielentutkimus, intertekstuaalisuus

1 JOHDANTO

”Jo alussa Sana oli Jumalan luona. Kaikki syntyi Sanan voimalla...”

Yllä olevat jakeet ovat Johanneksen evankeliumin kuuluisan alun ensimmäisiä sanoja. Sanoissa on voimaa. Sanat luovat merkityksiä, ja vielä tärkeämmin niitä käyttävät ihmiset luovat sanoilla merkityksiä ympäröivästä maailmasta. Sanat löytävät uusia merkityksiä, uusissa yhteyksissä luoden yhä uusia merkityksiä. Mikä on merkitys? Miten merkitys syntyy?

Merkityksen tutkimisesta on muodostunut yksi kielitieteen ydinkysymyksistä. Erityisesti viime vuosikymmeninä tutkija ovat kysyneet, voidaanko muoto erottaa merkityksestä. Oman työni lähtökohtana on mielenkiinto merkitykseen ilmiönä. Merkitys on ilmiönä monimutkainen ja kokonaisvaltainen kognitiivinen prosessi, jota tulee tarkastella mahdollisimman laajasti merkityksen konteksti huomioon ottaen. Merkityksen kontekstina työssäni käsitän merkityksen syntyyn vaikuttavat kognitiiviset ja viestinnälliset seikat. Merkitykset eivät synny tyhjiössä, vaan kielellä on aina käyttäjänsä ja käyttötarkoituksensa.

Tämä tutkielma on semanttinen analyysi adjektiivien merkityksistä ja niiden luomista merkitysrakenteista uskonnollisessa diskurssissa. Työni aineistossa merkitykset syntyvät siis uskonnollisessa diskurssissa, jossa kielenkäyttäjät omaavat uskonnollisen maailmankatsomuksen ja heillä on tietty rooli omassa yhteisössään. Merkityksen tutkimuksessa tulee siis ottaa huomioon kielenkäyttäjä, kielenkäyttötilanne ja sosiaalinen yhteisö jossa kieltä käytetään.

Aineistona työssäni on kristillis-yhteiskunnallisten viikkosanomalehtien, Kotimaalehden ja Viikkolehden adjektiivit. Sanaluokkana adjektiivit luokittelevat ja kuvailevat. Niihin liitetään myös arvottamisen ja arvioimisen funktio. Tässä tutkielmassa tarkastelen näiden kielen yksiköiden, adjektiivien, kautta välittyviä merkityksiä ja merkitysrakenteita huomioiden samalla merkityksen laajan kontekstuaalisen taustan, tässä tapauksessa uskonnollisen diskurssin.

1.1 Tutkimusongelma ja -menetelmä

Työni huomio kohdistuu kunkin yksikön, adjektiivin, merkityksiin ja myös näiden merkitysten keskinäisiin suhteisiin, sekä millaisia ympäröivää maailmaa ja omaa yhteisöä hahmottavia merkitysrakenteita välittyy adjektiivien kautta. Pyrin löytämään vastauksen seuraaviin kysymyksiin: Millaisia adjektiiveja aineistosta löytyy, millaisia merkityksiä ne luovat? Millaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä adjektiivit ovat Raamattuun? Mikä on adjektiivien semanttinen rooli uskonnollisessa diskurssissa?

Lähtökohtainen käsitys merkityksestä laajana ja monimutkaisena ilmiönä näkyy myös työni teoreettisessa taustassa. Lähdän liikkeelle siitä, mitä on merkitys ja mitkä seikat vaikuttavat sen muodostumiseen. Etenen selvittämään, mitä on uskonnollinen diskurssi ja kieli. Tässä yhteydessä intertekstuaalisuus eli tekstienvälisyys nousee esille merkityksen tutkimisen työkaluna. Intertekstuaalisessa tutkimuksessa lukija havaitsee tekstissä toisten tekstien läsnäolon. Tekstit ovat yhteydessä toisiinsa ilman lainausmerkkejä ja ne muodostavat uusia merkityksiä uusissa yhteyksissä. Omassa aineistossani tarkastelen tätä tekstien välistä ”keskustelua” lähinnä suhteessa Raamattuun.

Intertekstuaalisuuden käsitteen lisäksi teoreettisen viitekehyksen ja tarvittavia merkityksen analyysin työvälineitä tarjoaa kognitiivinen kielentutkimus. Pyrin työssäni kytkeään merkityksen tutkimuksen kontekstiin. Kognitiivinen kielitiede pyrkii vastaamaan merkityksen tutkimuksen haasteisiin laajasti ja antamaan työhöni tarvittavia työkaluja adjektiivien merkitysten ja merkitysrakenteiden lähempään tutkimiseen. Adjektiivien luomia merkityksiä ja merkitysrakenteita tarkastelen kolmen laajan kognitiivisen alueen sisällä. Nämä olen nimennyt *Jumala ja ihmisen, uskovan elämän arjen* sekä *uskonnollisen ryhmän ja muiden* kognitiivisiksi alueiksi.

1.2 Tutkimusmateriaali

Työssäni tarkastelen uskonnollista kieltä, joka on rajattu seuraavasti: uskonto on kristinusko, kieliaines koostuu lehtikirjoituksista, jotka tulevat luterilaisen kirkon ja vapaa-

kirkon piireistä. Artikkelit vaihtelevat tyyliltään ja aiheiltaan paljon. Tutkimusaineistoni kummatkin viikkolehdet omaavat kristillisen arvopohjan. Kotimaa-lehden artikkelit ovat päiviltä 12.7.2002 (22 kpl) ja 9.8.2002 (21 kpl). Suomen Viikkolehden artikkelit ovat päivältä 14.8.2002 (17 kpl) ja 26.6.2002 (18 kpl). (Ks. Liite 1). Lehtien sisällöstä analyysin ulkopuolelle jäävät televisio-ohjelmien esittelyt, mielipide-kirjoitukset, kirja- ja levyarvostelut, ilmoitukset ja muistokirjoitukset. Kaikki muu lehden sisältö on mukana työssäni. Työni lähtökohtana on laadullinen tutkimus, joten artikkelien suhteellisen pienen määrä on tässä tapauksessa tarkoituksenmukaisin. Artikkeleista olen poiminut kaikki adjektiivit.

Kotimaa-lehti mainitsee olevansa kristillis-yhteiskunnallinen viikkosanomalehti. Kotimaa-lehden Internetsivujen mukaan lehti pyrkii kertomaan yhteiskunnan ja kirkon ilmiöistä. Lehti mainitsee tarjoavansa ”puolueisiin, kirkkoon ja herätysliikkeisiin sitoutumattoman, rakentavasti kriittisen näkökulman tapahtumiin Suomessa ja maailmalla.”. Kotimaa ilmoittaa tavoitteekseen olla ”arjen kristillisyyden ja hyvän elämän lehti”. Kustantajana on evankelis-luterilaisen seurakunnan pääomistuksessa oleva Kotimaa-konserni (Kotimaa 2008).

Suomen Viikkolehti on vapaakirkon äänenkannattaja. Lehti ilmoittaa tarkastelevansa ajankohtaisia asioita vapaakirkollisesta viitekehyksestä ja tuo esille kristillisen näkökulman. Lehteä kustantaa Päivä-osakeyhtiö, jonka omistavat Suomen Vapaakirkko ja sen seurakunnat (Päivä 2008). Suomen Vapaakirkon juuret juontuvat luterilaisen kirkon piirissä 1870-luvulla syntyneestä persoonallista uskonratkaisua korostaneesta herätyksestä. Liike järjestäytyi vuonna 1923 omaksi kirkkokunnakseen. Nykyisin Suomen Vapaakirkon uskontulkinnalle on ominaista uudestisyntymiseen tähtäävä julistus sekä henkilökohtaisen uskon korostaminen. Jäsenmäärä kirkossa on noin 14 000. (Heino 1997: 77–79.)

2 MERKITYKSEN ANALYYSIN VÄLINEET

Merkitys ja merkityksen muodostuminen on monimutkainen, abstrakti, kognitiivinen ilmiö ja prosessi. Östman (2000: 70) toteaaakin, että merkityksen ymmärtäminen ja tutkiminen on ollut ja on yksi kielitieteen haasteellisimmista tehtävistä. Entä mikä on tekstin kontekstin ja diskurssin vaikutus merkityksen muodostumiseen? Tässä luvussa pyrin johdantona työlleni selvittämään, mitä on merkitys, sekä mitkä ovat lähtökohdat ja työvälineet sen analysoimiselle.

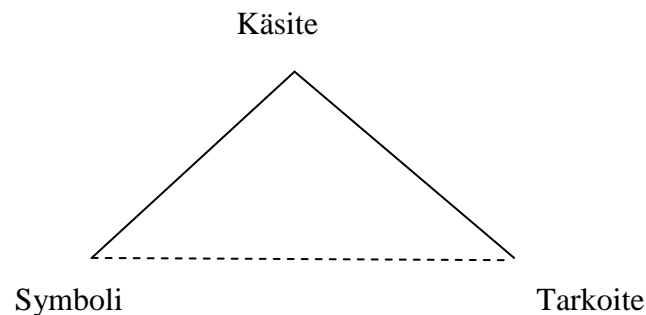
2.1 Merkitys ja merkki

Koska työni on semanttista tutkimusta, tarvitaan sen pohjaksi määrittely siitä, mitä on merkitys. Merkityksen syntymaat ovat hämäriä, ja siksi merkitystä ei ole helppo yksiselitteisesti määritellä. Joudutaan menemään syvälle siihen, miten ihminen hahmottaa ja jäsentää häntä ympäröivää maailmaa. Kieli pyrkii jakamaan todellisuuden ja meitä ympäröivän maailman käsiteltäväksi verkostoksi. Kieli järjestää ja merkitsee konkreettisia sekä abstrakteja tarkoituksia. Näemme maailman sellaisena kuin kielellinen käsitteistömme sen suodattaa. Jokaisella yksilöllä on kuitenkin oma näkökulmansa todellisuuteen. Eri ihmisten tietoisuuksilla on kuitenkin sen verran yhtäläisyyksiä, että viestintä on mahdollista. (Saukkonen 2001:20–21.)

Ensimmäinen tiedon jäsentymisen vaihe on *mielikuva*, joka on ihmisen sisäiseen kokeemukseen tukeutuva. *Käsitteet* muodostuvat näistä mielikuvista. Käsitteet ovatkin mielikuvien luokiteltuja ja jäsentyneitä havaintoja. Käsitteet ovat sanojen psykologisia *merkityksiä*. (Saukkonen 2001:21–22.) Saukkonen (2001: 188) määrittelee merkityksen seuraavasti: ”Kielellinen merkitys on käsite ja käsiterakenne, mentaalisesti kooditettu informaattorakenne, jonkin toisen informaattorakenteen semioottinen representaatio.”

Eräs lähtökohta merkityksen, kielellisen merkin ja kielenulkopuolisen maailman suhteiden pohdinnalle on Ogdenin ja Richardsin kolmio (Kuva 1). *Symbolin* ja ihmisen aja-

tuksiin heijastuvan mielikuvan, *käsitteen* välillä vallitsee suhde. Kielenulkoisen tarkoitteen ja siitä muodostuneen käsitteen välillä on myös suhde. Sen sijaan suoraa yhteyttä ei ole symbolin ja tarkoitteen välillä. Kieli ei siis koskaan kosketa kielenulkoista todellisuutta sinänsä, vaan aina on kysymys kielenkäyttäjän siitä tekemästä tulkinnasta. (Ks. Hakanen 1973:23, Orpana 1988:14,15.)



Kuvio 1. Ogdenin ja Richardsin kolmio merkityksestä (Hakanen 1973:23).

Kielellisen merkin käsite on lingvistikassa lähtöisin Ferdinand de Saussurelta. Tällöin kielellisessä merkissä käsitetään olevan kaksi puolta, muoto sekä sisältö (Orpana 1988: 9). Merkki muodostuu *merkitsijästä* ja *merkitystä* eli mielikuvasta, joka syntyy tajunnassamme merkitsijästä. Näiden merkin kahden osan välillä ei vallitse luonnollista yhteyttä. Tätä keinotekoista suhdetta luo tapa, sääntö tai sopimus. Lehtosen mukaan Saussurekin jo toi sosiaalisen yhteisön ja kanssakäymisen tärkeyden esille merkityksen ja koko kielellisen järjestelmän muodostumisessa. Yksittäisen sanan merkitys syntyy suhteessa saman kielellisen järjestelmän muihin sanoihin (Lehtonen 1996: 55,59; Niiniluoto 2000:15.)

2.2 Merkityksen kontekstuaalinen tausta

Sanojen ja tekstikokonaisuuksien ymmärtäminen on vaativa kognitiivinen prosessi. Merkitys syntyy aina kielenkäyttäjien kognitiivisen kontekstin puitteissa eli yksilöllis-yhteisöllisen kulttuurin ja ideologian kautta. (Saukkonen 2001:29; ks. myös Leino

1993:19.) Lingvivistä tutkimusta on pitkään leimannut kielen eristäminen käyttäjästä ja taustastaan omaksi autonomiseksi objektikseen. Perinteisessä semantiikassa merkityksen on käsitetty olevan sanojen luontainen ominaisuus, sanat ikään kuin säilövät merkityksen itseensä. Kielenkäyttäjät ja hänen kognitionsa, sosiaalinen yhteisö sekä kielenkäyttötilanne jäivät tutkimuksen ulkopuolelle. (Leino 1993: 17–22.)

Merkityksen tutkimuksessa on kuitenkin koettu radikaaleja muutoksia; yhä enemmän kiinnitetty huomiota siihen, että analyysissä tulisi ottaa huomioon merkityksen syntyyn vaikuttavat kognitiiviset ja viestinnälliset seikat. (Ks. esim. Saukkonen 2001; Lehtonen 1996). Lehtonen (1996:26) – jonka teoksen pohjana on radikaali kontekstualismi – kiteyttää kritiikin perinteistä merkityksen tutkimusta kohtaan: ”Merkitykset eivät *ole*, vaan ne pikemminkin *tulevat*. Tekstit eivät ole pysähtyneitä objekteja, vaan pikemminkin aktiivisia toimijoita, jotka asettuvat suhteisiin toisten aktiivisten toimijoiden kanssa.”

Työssäni lähdän liikkeelle juuri tästä käsityksestä merkityksestä muuttuvana ja dynaamisena, ja olettamuksesta että merkityksen syntyyn vaikuttavat monenlaiset seikat. Pyrin tarkastelemaan kielen yksikköjen merkityksiä laajaa kognitiivista taustaa vasten. Seuraavassa erittelen työni kannalta keskeisten, merkityksen syntyyn vaikuttavien tekijöiden teoriaa. Näitä merkitykseen kiinteästi liittyviä käsitteitä ovat *konteksti*, *intertekstuaalisuus*, (*uskonnollinen*) *diskurssi* ja *viestintä*.

2.2.1 Kontekstin vaikutus merkitykseen

Miten päästään käsiksi jonkin sanan merkitykseen? Sanaa ympäröi monikerroksinen merkityskenttä. Sanakirjoissa, kuten tässäkin työssä käytettävässä sanakirjoissa, pyritään esittämään sanan kontekstinulkoiset, selvästi havaittavat yleismerkitykset, *denotaatiot*. Kun merkkiin yhdistyy kontekstin sekä käyttäjän tuomat tuntemukset ja johdannaisia merkityksiä, voidaan puhua *konnotaatioista*. (Ks. Orpana 1988:23,24; Lehtonen 1996:108,109.)

Barthes kirjoittaa (1974:8) *konnotaatioiden* olevan merkityksiä, joita ei löydy sanakirjoista tai kieliopista. Konnotaatiot kytkevät merkit ja tekstit muihin merkityksiin, itse tekstin välittömän läheisyyden ulkopuolelle. Lehtosen (1996: 110) mukaan Barthes käyttääkin termiä kuvaamaan merkkeihin liitettäviä ja niiden aktivoimia historiallisia ja kulttuurisia merkityksiä.

Useimpien sanojen merkityskentät, semanttisten suhteiden verkostot, ovat jatkuvassa muutoksessa. Sanassa voidaan katsoa olevan merkitystä itsessään potentiaalisena ja toisaalta käyttötilanteessa syntyvä merkitys. (Hakanen 1973: 12,13.) Lehtonen korostaa kuitenkin vielä tärkeämpänä merkityksen aktiivista, muuttuvaa ja kontekstin muovaa-maa luonnetta. Tästä näkökulmasta kielen merkeillä ei ole kiinteää, muuttumatonta yleismerkitystä. Kieltä ei voi käyttää eristyksissä, vaan aina suhteessa tiettyyn kontekstiin, jossa merkitys vasta syntyy. (Lehtonen 1996: 52,53.)

Tekstien ja sanojen merkityksiä etsiessä on siis huomioitava tilanne, funktio, kielenkäyttäjät ja intertekstuaalinen linkki toisiin teksteihin. Tutkijat ovat eri aikakausina määritelleet kontekstin monin eri tavoin. Tässä työssä katson laajimman kontekstin määritelmän olevan tarkoituksenmukaisen. Laajasti määritellen kontekstin piiriin voi katsoa kuuluvan kaikki lukijan ja kirjoittajan mukanaan tuomat tiedot, käsitykset, asenteet ja tuntemukset, jotka vaikuttavat merkityksen muodostumiseen. (Lehtonen 1996: 158,164,165.) Tekstin välitöntä kontekstia on kielenkäyttäjän tajunnan kieliyhteisöltä oppima kognitiivinen järjestelmä, tekstin intertekstuaalinen yhteys toisiin teksteihin, tilannekehys ja tekstilaji. (Saukkonen 2001: 186, 191.)

2.2.2 Uskonnollinen kieli, diskurssi ja viestintä

Edellä on jo tullut esille, että kielellä on aina käyttäjänsä, eivätkä merkitykset synny tyhjiössä. Työni kannalta on tärkeää kysyä seuraavat kysymykset: Miten kielenkäyttäjän uskonnollinen maailmankatsomus ja hänen roolinsa yhteisön jäsenenä vaikuttavat hänen käyttämäänsä kieleen? Millaista on uskonnollinen kieli, diskurssi ja viestintä? Lehtonen (1996:58) kiteyttää merkityksen tutkimukseen keskeisesti liittyvät seikat seuraavasti: ”Sen sijaan, että kysyttäisiin ’mitä merkki merkitsee’ on tutkittava sen moninaista histo-

riaa, jossa sosiaaliset ryhmät, luokat, yksilöt ja näiden diskurssit pyrkivät ottamaan haltuunsa merkin ja käyttämään sitä omiin tarkoituksiinsa."

Michel Foucault määrittelee *diskurssin*¹ todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona. Usein termin määrittely jätetään niin avoimeksi, että diskurssi voi viitata sekä yksittäisten kielenkäyttöjen sisältöihin että kielenkäyttötapoihin. (Heikkinen 1999: 54, 55.)

Kun eri ideologioiden diskurssit kohtaavat tekstissä, asettuvat vastakkain erilaiset käsitykset todellisuudesta. Merkitykset muodostuvat diskursseissa. (Koivisto 1998: 22.) Teksti sisältää näin diskurssinsa vakiintuneet lukuohjeet ja tekstilajikonventiot (Heikkinen 1999: 60). Siinä missä diskurssit ohjaavat lähettäjän valintoja, myös vastaanottaja lukee tekstiä tiettyjen ennakko-oletusten valossa. Tekstistä luetaan se, mikä sopii omaan diskurssin käyttämään totuusjärjestelmään. (Koivisto 1998: 25.)

Uskonnollinen kieli voidaan määritellä jonkin yhteisön yhteiseksi koodiksi, jota pyritään käyttämään tietyissä tilanteissa tietyllä, yhteisesti hyväksytyllä tavalla. Uskonnolliseen kieleen liittyy läheisesti yksilön ja yhteisön *pyhiksi* kokemat tilanteet ja aiheet. Kielen käyttöä säätelee siis uskonnollinen traditio ja sosiaalinen verkosto. (Suojanen 1975: 231.) Kielitieteen semanttispragmaattisen lähestymistavan mukaan uskonnollinen kieli on puhujan yksi koodi, jonka hän voi vaihtaa toiseksi tilanteesta riippuen (Ihonen 1997: 91).

Edellä on tullut esille, ettei kielenkäyttäjillä ole kielellisissä ilmauksissa suoraa yhteyttä itse tarkoitteeseen. Kielenulkoista todellisuutta tulkitaan siis eri tavoin yksilöstä, yhteisöstä ja kontekstista riippuen. Kieliyhteisön maailmankuva välittyy ja heijastuu merkityksissä. Erityisesti tarkoitteet, jotka ovat luonteeltaan abstrakteja, saatetaan tulkita hyvin eri tavoin. (Orpana 1988:15.) Esimerkiksi uskonnollisen yhteisön aktiivijäsenen olettaisi saavan tulkintaansa erilaisia konnotaatioita sanoista *syntinen* ja *armollinen* kuin

¹ Laajimmillaan diskurssilla voidaan tarkoittaa kokonaisuuden elämänalueisiin, kuten uskontoon, sitoutuvia merkityksiä ja kielenkäyttötapoja. Se voidaan käsittää myös minä tahansa merkityksiä välittävänä ilmauksena. (Heikkinen 1999:54, Koivisto 1998:21.)

yhteisön ulkopuolisen. Kieli siis yhdistää oman yhteisön jäseniä ja samalla sulkee ulkopuoliset pois.

Suomen uskonnollinen kenttä on varsin heterogeeninen. Eri uskonnollisten yhteisöjen käsitteen saattavat vaihdella suuresti toisistaan. Kaikille Suomen kristillisille yhteisöille yhteistä kieltä ei siis ole olemassa. Esimerkiksi niinkin keskeiset kristinuskon termit kuin *rukoilla* ja *kaste* saavat erilaisia konnotaatioita, sivumerkityksiä, eri yhteisöissä ja kirkkokunnissa². (Ihonen 1997: 93, 94.) Olisi siis varsin oletettavaa, että vapaakirkollisuudesta nousevan Viikkolehden ja luterilaisen Kotimaa-lehden lukijat omaavat jossakin määrin yhteisönsä oman käsitteistön ja termistön.

Saarna sijoittuu tiedotustyylin piiriin. Tekstin tyylillisen valinnan takana on tavoite viestinnän onnistumisesta, retorisesta tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta. (Ks. Saukkonen 1984: 9–12.) Uskonnollinen kieli on opastavaa ja suostuttelevaa tiedottamista, eräänlainen tiedottavan tyylilajin ääritapaus. Ääritapauksena se edustaa tiedottavan tekstilajin konkreettisinta, dynaamisinta ja subjektiivisinta tekstiä. (Saukkonen 1984: 72,73.)

Päivikki Suojanen on tutkinut uskonnollista kieltä vallankäytön ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. Hänen mukaansa viestin lähettäjään, esimerkiksi saarnan puhujaan tai kirjoittajaan, liitetään vallan ja auktoriteetin leima. Esimerkiksi papit toimivat saarnan vastaanottajalle joko kielteisinä, myönteisinä tai yhdentekevinä esikuvina. Uskonnollisen viestin lähettäjällä on asiantuntijavaltaa, koska he omaavat erikoistietoa. Itse viestin, sanoman, tavoite on yhteisön hyvinvointi sekä ihmisen maanpäällinen tai tuonpuoleinen onni. Sanoman perillemenon vuoksi uskonnollisessa viestinnässä käytetään sekä *piilo-vaikuttamista* että aktiivista *suostuttelua*, joka suuntautuu tunteen ja päämääräkäyttämisen tasoille vastaanottajassa. (Suojanen 1997: 76–78.)

Erikoista uskonnollisessa kielessä ja sen viestinnässä on se, että sillä on kolme erilaista ja potentiaalista vastaanottajaa. Yleisönä voi olla itse viestin lähettäjä (esimerkiksi pu-

² Ks. kuitenkin Mielikäinen (2000: 250), joka painottaa, että luterilaisen kirkon sisällä ”uskonsisällöt ja kristilliset käsitteet on ilmaistu mahdollisimman täsmällisesti, suorastaan tieteellisen tarkasti, ja siksi yksikin kielellinen muutos saattaa vaatia nykyään pitkälliset opilliset keskustelut.”

huja), muut ihmiset ja Jumala. Puhe tai hartauskirjoitus voidaan osoittaa uskovalle itselleen, kun tarkoitus on rohkaista, lohduttaa tai suostutella. Tällöin käydään sisäistä keskustelua, subjekti on ikään kuin jakautunut. (Ihonen 1997: 102,103.)

Uskonnollinen kieli muuttuu hitaasti. Ihonen (1997: 102; ks. myös Suojanen 1988: 39) näkee selitykseksi Raamatun auktoritatiivisen aseman ja viestitettävän asiasisällön pyhäksi kokemisen. Kristinuskoon liittyy vahva usko Jumalaan ja hänen *Sanaansa* muuttumattomana, ja tämä on syynä varmasti myös uskonnollisen kielen vähäiseen muutokseen. Raamattu auktoritatiivisena kirjoituksena toimii ohjeena, jonka avulla pyritään oikeuttamaan ja perustelemaan tiettyä elämäntapaa, etiikkaa ja teologiaa (Pyysiäinen 1997: 19).

Mikä tekee jostakin tekstistä uskonnollista? Uskonnollista kieltä ei esiinny vain perinteisesti *pyhiksi* luokitelluissa teksteissä kuten Raamatussa. Terhi Utriainen (1997: 104) toteaa, että uskonnollista tekstiä voi olla saarnan ja hartaustekstin lisäksi miltei mikä tahansa teksti, joka on suhteessa uskonnolliseen merkitysympäristöön. Myös oman työni aineisto sisältää hartaus- ja saarnatekstien lisäksi lehtikirjoittelua ja artikkeleita monelta eri elämän alueelta. Osa uskonnollisen lehden teksteistä on löyhemmässä suhteessa perinteisesti uskonnolliseen kieleen, mutta ne ovat silti luettavissa tietyissä määrin osaksi uskonnollista diskurssia.

Aila Mielikäinen (2000) on kielen hengellistymistä tutkiessaan havainnut, että kielen uskonnollinen sisältö näkyy muoto-opin, syntaksin ja sanaston erityisinä piirteinä. Eriytyisesti kielen hengellisen sisällön paljastaa sanasto, joka on keskeisiltä osin säilynyt muuttumattomana 1500-luvulta lähtien. Toiset sanat ovat selvemmin eriytyneet merkitykseltään hengellisiksi, toiset taas vaativat kontekstin tullakseen ymmärretyksi osana uskonnollista rekisteriä. (Mielikäinen 2000: 238–246.)

Edellä todettiin uskonnollisen kielen muuttuvan hitaasti ja pitävän sisällään arkaistisia muotoja. Viime vuosikymmeninä ulkopuolinen paine on kuitenkin laittanut uskonnollisen kielen ammattilaiset uudistamaan sanastoaan (Suojanen 1988: 39). Siinä missä vuosien 1776 ja 1938 Kirkkoraamatut loivat pohjan erilliselle raamattukielelle, on uusin

kirkkoraamattu (vuosi 1992) on pyritty kääntämään nykyaikaisempaan kieliasuun. Samalla kun sanastoa on pyritty uudistamaan, on myös säilytetty Agricolan ajalta periytyvää uskonnollista sanastoa. On syntynyt tilanne, jossa samaa käsitettä voi kuvata sekä uskonnollinen termi että yleiskielinen sana, esimerkiksi *autuas–onnellinen*, *vanhurskas–oikeamielinen*. (Mielikäinen 2000: 238, 247.) Omassa työssäni käytän apuna uutta Raamatun käännöstä (1992).

2.2.3 Intertekstuaalisuus ja Raamattu intertekstinä

Tekstit ”keskustelevat” keskenään ja jokainen teksti ”imee” itseensä toisia tekstejä muuttaen niiden alkuperäistä merkitystä. Uskonnollinen teksti on yhteydessä yhteisön ’pyhiin teksteihin’, kristinuskon ollessa kysymyksessä uskonnolliset tekstit keskustelevat läheisessä tai kaukaisessa suhteessa Raamattuun. Viittaus pyhään tekstiin myös pyhittää tekstin. (Utriainen 1997: 103, 104.) Tekstien dialogiin osallistuu myös kirjoittaja, vastaanottaja, kulttuurinen konteksti sekä traditio. *Intertekstuaalisuus* eli *tekstienväli-syys* voidaan laajimmillaan käsittää kaiken kommunikaation ehdoksi kulttuurin kentässä. Jokainen lauselman saa merkityksensä suhteessa olemassa olevaan diskurssijoukkoon. Intertekstuaalisuuden tutkimuksessa halutaankin löytää tekstuaalisen lähteen lisäksi kadonneet, alkuperäiset, tekstiin sisältyvät diskursiiviset käytännöt. (Makkonen 1991: 18–24.)

Intertekstuaalisuuden teorian taustalla on ajatus siitä, ettei yhdenkään sanan merkitys ole kiinteä. Merkitys syntyy tilanteen mukaan, eli merkitys ja kieli ovat jatkuvassa dynaamisessa muutoksessa. Myös arvot ja merkitykset nivoutuvat ideologisiksi kokonaisuuksiksi vasta saadessaan muodon sanoissa. Kulttuuriset tekijät sekä eri aikakaudet muuttavat ilmiöiden merkityksiä. Uusi aines ei kuitenkaan syrjäytä vanhaa vaan sulautuu siihen, ja muodostaa uuden merkityksen vanhasta jotakin säilyttäen. (Pesonen 1991: 33–40.)

Intertekstuaalisuus on saanut monia merkityksiä ja muotoja sekä teoreettisena käsitteenä että metodologisena työkaluna erityisesti kirjallisuustieteessä. Lähtökohtana intertekstu-

aalisessa tutkimuksessa on lukijan havainto toisten tekstien läsnäolosta tekstissä. Tämä tarkoittaa, että jokaisessa tekstissä on sitaatteja ilman lainausmerkkejä *jostakin jo lue-tusta*, jota kutsutaan *subtekstiksi* eli *intertekstiksi*. Tekstiä tulee näin analysoida suhteessa laajempaan merkkijärjestelmään. (Makkonen 1991: 16–22.) Yleensä vieraan elementin tekstissä voi havaita tyylin muutoksena tai muuna poikkeavuutena. Teksti voi saada yllättäviä juhlallisia tai vanhahtavia sävyjä. Tekstin voi kytkeä intertekstiin myös yksittäiset sanat, jotka poikkeavat tekstin normaalista diskurssista. (Koivisto 1998: 153.)

Intertekstuaalisuus ei ole terminä täysin ongelmaton, ilmiönä tai tutkimuksessa käytettynä työkaluna. Intertekstuaalisuuden liikkuma-ala on niin laaja, että on vaikea rajata mikä kuuluu ilmiön tarkastelun piiriin ja mikä ei. Petri Pietiläinen (1998:126) painottaa intertekstuaalisuuden tarkastelua laajassa mielessä, jolloin tekstin ja vastaanottajan konteksti otetaan huomioon. (Vrt. kuitenkin Tammi 1991: 70–74).

Intertekstuaalisuuden muodoista helpoimmin havaittavissa ovat sitaatti, plagiaatti sekä alluusio (Makkonen 1991: 22). Intertekstuaalisuuden ilmeisimmissä tapauksissa tekstien välinen kytkentä on eksplisiittistä. Eräissä tapauksissa voidaan puhua myös tyyllillisestä intertekstistä. Esimerkiksi Raamatun *Ja maa oli autio ja tyhjä* ja *Alussa oli sana* esiintyvät useasti suoraan nimettyinä tai muuten siteerattuina eri teksteissä. Intertekstuaalinen kytkös voi olla myös implisiittinen, jolloin yhteyttä subtekstiin ei ole yhtä helposti havaittavissa. Kytkeä on tällöin laajaa ja lainauksen rakenne monimutkaista. Subteksteihin itseensä voi sisältyä toisia subtekstejä, tai tekstissä esiintyvä viittaus voi olla yhteydessä useaan subtekstiin samaan aikaan. (Tammi 1991: 76, 82, 86.)

Kontekstissa mahdollistuu tekstin tulkintojen moninaisuus. Teksti luo itselleen kuvitelun yhteisön, kulttuurisen tilan. Tekstin rakentama tila on suhteessa sitä ympäröivään ja hallitsevaan kulttuuriseen kontekstiin. (Pietilä 1998: 127.) Intertekstuaalisen tekstin siteeraamalla luotu maailma testaa sitä arvojen ja maailmaa, josta sitaatit on otettu. Onko teksti myötämielinen ja samansuuntainen vai onko se kumoava ja vastustava suhteessa subtekstiin? Rikkomalla itselleen luotuja rajoja, kulttuuri pyrkii ottamaan haltuunsa uusia vieraita alueita. Parodioivan intertekstuaalisuuden, muuntelun ja uudelleen muotoi-

lun kautta teksti luo samalla järjestystä että järjestymättömyyttä. (Pesonen 1991: 51–53; Utriainen 1997: 110.)

Jokainen subteksti vetää perässään tulkintojen laahusta. Tämä seikka täytyy erityisesti ottaa huomioon, kun subtekstinä on Raamattu. Erilaiset ja moninkertaiset Raamatun tulkinnat ja tutkimukset, selitykset sekä uudelleen kirjoittaminen liittyvät tekstien väliseen keskusteluun. Usein tekstissä on subtekstinä enemmänkin raamatuntulkinta kuin itse Raamattu. Tämän sotkuisen laahuksen selvittely lienee mahdoton tehtävä. (Koivisto 1998: 33.)

Joskus virheellisesti ajatellaan, että Raamattu on yksi kirja, vaikka todellisuudessa se on kokoelma useista erilaisista kirjoituksista, jotka ovat syntyneet hyvin pitkällä aikavälillä (Pyysiäinen 1997: 15). Raamattu on itsessäänkin intertekstuaalinen teos, Uusi Testamentti on Vanhaan Testamenttiin intertekstuaalisessa yhteydessä³ (Koivisto 1998: 33). Raamatun jokainen osa on kiinteästi yhteydessä kokonaisuuden toisiin osiin. Kun on kyse yhdestä kohtauksesta tai kuvasta, on muistettava muiden osien läsnäolo. (Nummi 1991: 203.)

Raamatun vaikutus kirjakielemme kehitykseen ja syntyyn on ollut merkittävä ja ainutlaatuinen. Suomen arkisessa kielenkäytössä on paljon vakiintuneita sanontoja, jotka ovat Raamatusta peräisin. Esimerkiksi heikompi astia (nainen), 1.Piet.3:7 tai maan hiljaiset, Ps.35:20. Raamatun aines saattaa olla niin vakiintunutta jokapäiväiseen kieleemme, ettei alkuperäistä lähdettä ole helppo huomata. (Ikola 1992: 55.)

2.3 Kognitiivinen kielentutkimuksen näkökulma merkitykseen

Kognitiivisen kieliopin teorian kehittäjä Ronald Langacker (1987: 5) muistuttaa kielitieteellisen teorian joutuvan aina käsittelemään suhdettaan merkitykseen, ja että merkitys

³ Vanhan ja Uuden Testamentin intertekstuaalisen yhteyden toisiinsa voi huomata esimerkiksi vertaamalla luomiskertomuksen alkua Ensimmäisen Mooseksen kirjassa ja Johanneksen evankeliumin ensimmäistä lukua.

on lopulta kognitiivinen ilmiö. Kieli on ihmisten välisen viestinnän keskeisin väline, ja sen avulla yksilöt sekä yhteisöt hahmottavat ja käsitteellistävät ympäröivää maailmaa. Kognitiivinen kielioppi ottaa huomioon nämä seikat merkityksen analyysissaan, ja tästä syystä pyrin käyttämään kognitiivisen kieliopin teoriaa työni suuntaa-antavana, yleisenä viitekehyksenä. Oma työni on puhtaasti kielitieteellistä merkityksen analyysiä, joten rajaan kognitiivisen kielentutkimuksen piirissä vaikuttavan psykolingvistisen suuntauksen pois. Seuraavassa tuon esille työni kannalta tärkeitä teorian keskeisiä piirteitä. Tässä luvussa keskityn siihen, mitkä ovat suuntauksen lähtökohdat, ja mikä on sen näkemys merkityksestä.

Kognitiivinen kielitieteen suuntaus nousi esille 1980-luvun alussa USA:ssa haastaakseen chomskylaisen generativismin⁴. Se on osa funktionalistista näkemystä, jonka mukaan kielen tarkastelussa tulee huomioida kielen merkitystehtävä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Onikki 2000: 87, 88.) Suuntaus ottaa etäisyyttä klassisen ja uudemman kielitieteen useisiin suuntauksiin sekä niiden perustaviin käsityksiin kielestä ja merkityksestä (ks. Langacher 2002: 1, 2). Kieltä ei käsitetä itseriittoisena, käyttäjistään erillisenä järjestelmänä, vaan kielen nähdään olevan sidoksissa siihen, miten yksilö ja yhteisö hahmottavat heitä ympäröivän maailman. Tutkimalla kieltä on mahdollista tarkastella sitä, miten ihmiset jäsentävät ja arvottavat ympäristönsä. Kieli avaa oven ihmisen käsitejärjestelmiin ja sosiaaliseen ympäristöön. (Leino 1993: 11, 13.)

Kognitiivinen kielentutkimus ei ole suuntauksena yhtenäinen, eikä sillä ole valmista, yhtenäistä teoriaa. Suuntauksen tutkijoille on yhteistä kiinnostus kielelliseen merkitykseen, jonka ymmärretään olevan yhteydessä ihmisen kognitioon⁵. (Ks. Onikki 2000: 81, 91; Taylor 2002: 3, 4.) Taylor (2002: 4–8) tekee eron myös suuntauksesta käytettyjen nimien välille: *kognitiivisen kieliopin* hän liittää vahvasti Langackerin kehittämään teoriaan, kun taas *kognitiivinen kielitiede* tai *-kielentutkimus* on laajemman, epäyhtenäisen

⁴ Generatiivisen suuntauksen tutkimuksen ydinalueena on autonomiseksi käsitetty syntaksi. Kielellisten merkitysten olemassaoloa ei kuitenkaan kielletä, ja suuntauksen parissa on pyrittykin kehittämään semantiikkaa koskevia teorioita. (Leino 1993: 28; ks. myös Onikki 2000:87.)

⁵ Onikki (2000: 91) määrittelee kognition seuraavasti: ”Kognitio on siis tässä yhteydessä (kognitiivisen kielentutkimuksen suhteessa merkitykseen) ymmärrettävä laajasti: paitsi aistihavainto ja toiminnan tavat, myös kulttuuri ja vuorovaikutustavat ovat representoituina ihmisen kognitiossa ja kognition luonne rajoittaa niiden mahdollisia ilmenemismuotoja.”

suuntauksen nimi, jonka osa myös kognitiivinen kielioppi on. Omassa työssäni tulen käyttämään nimiä juuri Taylorin määritelmän mukaisesti.

Kognitiivinen kielentutkimus on suuntaus, joka ei erota kielioppia riippumattomaksi muusta kognitiosta. Langacker (1987: 2, 3) esittää suuntauksen kolme keskeisintä hypoteesia:

1. Semantic structure is not universal; [...]. Further, semantic structure is based on conventional imagery and is characterized relative to knowledge structures.
2. Grammar (or syntax) does not constitute an autonomous formal level of representation. Instead, grammar is symbolic in nature, consisting in the conventional symbolization of semantic structure.
3. There is no meaningful distinction between grammar and lexicon. Lexicon, morphology, and syntax form a continuum of symbolic structures, [...].

Näin kieliopin ja sanaston välillä uskotaan siis olevan jatkumo, ja monien kieliopillisten konstruktioiden syntaktiset ominaisuudet ovat yhteydessä merkitykseen. Toisin sanoen kielen kielioppia ja syntaksia ei voida erottaa yksioikoisesti leksikosta ja semantiikasta, eikä semantiikkaa pragmatiikasta. Sen sijaan, että kielioppi jaettaisiin erillisiin komponentteihin, kielen eri rakenteet pyritään yhdentämään. (Leino 1993: 20–22, 53–54.)

Kognitiivista kielentutkimusta on leimannut erityisesti merkityksen nousu keskeiseen asemaan tutkimuksessa. Lähtökohtana on, että merkitys on yhteydessä ymmärtämiseen ja ymmärtäminen on liitoksissa kuvitteluun. Kielen nähdään olevan yhteydessä ihmisen muihin kognitiivisiin kykyihin. Näin merkityksen teoriaa ei voi erottaa ihmisen kognitiota ja ymmärtämistä käsittelevistä teorioista. (Onikki 2000: 87; Leino 1993: 49.) Miten kognitiivisen kieliopin teoriat sitten eroavat kognitiivisen psykologian ja filosofian teorioista? Leino (1993: 49–50) mukaan kognitiivisen kieliopin kehittäjän, Ronald W. Langackerin, päämääränä on ollut luoda kognitiopohjainen, mutta kuitenkin ensisijaisesti lingvistinen kieliteoria: Kielen kielioppi ja leksikko heijastavat mielikuvia ja mielikuvarakenteita.

Koska merkitys siis ymmärretään kognitiiviseksi ilmiöksi, merkitys pyritään liittämään ymmärtämiseen ja ymmärtäminen muistiin. Ihmisen tiedonkäsittelyä koskevista teorioista tuttu käsite *skeema* on vakiintunut myös kognitiivisen kielentutkimukseen. Leino

(1993: 41) määrittelee skeeman ”muistin rakenteiksi, jotka jäsentävät kokemuksiamme ja ohjaavat ymmärtämistämme”. Uusi tieto ikään kuin aktivoi asiaa koskevan skeeman muistissa. Samoin sanan merkityskin tulee liittää laajempaan taustaan, semanttiseen kenttään. Tämä tarkoittaa, että kun tutkitaan merkityksiä, tutkitaan samalla myös kienpuhujan uskomuksia, asenteita, tietoja, kokemuksia ja odotuksia. (Emt. 42, 46.)

Langackerin kognitiivisen kieliopin käsitteistä on työni kannalta tarkoituksenmukaista esitellä *skeeman* lisäksi myös *predikaatio* ja siihen läheisesti liittyvät käsitteet. Leino (1993: 72, 72) määrittelee semanttista rakennetta kuvaavan predikaation seuraavasti: ”Predikaatio on käsitteistys, joka toimii vakiintuneen tai uuden kielellisen ilmauksen semanttisena napana.” Kun morfeemi määritellään minimaaliseksi symboliseksi yksiköksi, kognitiivisen kieliopin parissa minimaalinen semanttinen yksikkö on *predikaatti*. Kognitivistinen näkemys kielestä painottaa kielen ja sen yksiköiden kontekstisidonnaisuutta. Näin myös predikaatti ja predikaatio käsitellään ja kuvataan aina suhteessa *kognitiiviseen alueeseen*, jollaisena voi olla mikä tahansa kokemus, käsite, käsitekompleksi, tietojärjestelmä jne. Jokin *entiteetti* hahmottuu predikaation kautta tällaiseen taustaan. Entiteetit Leino jakaa kahteen perustyyppiin *olioihin* ja *relaatioihin*. Olio kuvataan suhteessa sen kognitiiviseen alueeseen, esimerkiksi *käsi* esittää osaa ruumiissa, *viha* ja *rakkaus* taas abstraktisia tunteita. Relaatio koostuu kahdesta tai useammasta entiteetistä, jotka se kytkee yhteen. Esimerkiksi ilmauksessa *poika koulussa* relaatio kytkee yhteen oliot *poika* ja *koulu* sijapäänteen avulla. (Emt. 73.) Tarkastelen lähemmin adjektiiveja ja niihin liittyviä relaatioita luvussa 3.

Miten kognitiivisessa kielentutkimuksessa tulisi suhtautua sanakirjojen kielen yksiköille antamiin merkityksiin? Kognitivistinen käsitys sanakirjoista on maltillinen. Sanakirjojen kielellisille yksiköille antamat merkitykset eivät ole täydellisiä. Sanakirja ei ole varasto sanojen kiinteistä merkityksistä vaan enemmänkin merkitysten luettelo ja opaste erilaisille kokemisen alueille. (Emt. 45, 46; vrt. Lehtonen 1996.) Sanakirjojen sanoille tarjoamista merkityksistä on siis opastavaa hyötyä merkityksen tutkimisessa. Ne antavat viitteitä tutkijalle sanan semanttisesta kentästä.

Kognitiivinen kielentutkimus asettaa itselleen laajat tavoitteet kielellisen merkityksen kuvauksessa. Millainen kognitiivinen kielentutkimus sitten on metodologisena työkaluna merkityksen tutkimuksessa ja mitä se on tuonut merkityksen tutkimiseen? Kognitiivisen kielentutkimuksen ansioihin on luettu se, että se on nostanut radikaalilla tavalla merkityksen analyysin kielitieteellisen tutkimuksen fokukseen. Suuntausta on kuitenkin syytetty ylittäneen omat kielitieteellisen tutkimuksen rajansa. Molemminpuolisesta dialogista kognitiivisen psykologian tutkimuksen kanssa on kuitenkin ollut hyötyä kummallekin osapuolelle. (Croft & Cruse 2004: 329.)

Onikki (2000: 108, 109) erittelee kognitiivisen kielentutkimuksen vahvuudeksi ja heikoudeksi sen intressien laajentumisen moneen suuntaan. Hänen mukaansa ”kognitiivisessa merkitysnäkemyksessä korostetaan kokonaisvaltaisuutta ja kokemuksellisuutta, merkityksen yhteyttä ihmisen ruumiilliseen kokemukseen, aistihavaintoon ja kulttuuriin.” Merkitys on mahdollista nähdä tätä taustaa vasten laajasti ja kokonaisvaltaisesti. Toisaalta tutkija joutuu kysymään, miten tämän kokonaisvaltaisuuden voi saavuttaa merkityksen tutkimuksessa. (Emt. 108, 109.) Vaikka yhteiset metodologiset työkalut tällaiseen tutkimukseen ovat vasta kehitteillä, lähtökohdiltaan kognitiivinen kielentutkimus, kontekstuaalisella käsityksellään merkityksestä, antaa mielestäni mahdollisuuden saada mahdollisimman syvällinen ja laaja kuva ilmiöstä, joka niin helposti karkaa pois tutkijan otteesta.

3. ADJEKTIIVIT

Klassisen kategorian mukaan kieliopilliset luokat on totuttu näkemään selvärajaisina ja täsmällisesti määriteltävinä. On olemassa joukko ominaisuuksia, jotka rajaavat luokan omakseen. Näin ei kuitenkaan aina ole. Tosiasiassa kieliopilliset kategoriat pystyvät harvoin puristamaan kielen ilmiöt semanttisilta ja syntaktisilta tehtäviltään selvärajaisiksi luokiksi. Luokat saattavat olla hämärärajaiset ja saattavat leikata toisiaan. (Ks. Leino 1993: 32–35.)

Kognitiivinen kielentutkimus kyseenalaistaa klassisen kategorian. Tätä näkökulmaa vasten myös adjektiivit on tarkasteltava uudelleen. Tässä luvussa pyrin keskittymään adjektiivien semanttiseen ja syntaktiseen määrittelyyn, sekä siihen mikä on adjektiivien tehtävä merkityksen muodostumisessa. Lopuksi käsittelen vielä adjektiivien välisiä merkityssuhteita, kuten *polysemiaa*, *synonymiaa* ja *vastakohtaisuutta*. Nämä käsitteet on tärkeä esitellä, jotta voidaan lähteä analysoimaan sitä, miten merkitys muodostuu adjektiivien kautta.

3.1 Adjektiivien semanttinen ja syntaktinen määrittely ja luokitus

Adjektiivit voidaan luokitella omaksi sanaluokakseen semanttisin tai syntaktisin kriteerein (Hakanen 1973: 15). Semanttisen jaon mukaan adjektiivit määritellään kieliopissa sanoiksi, jotka kuvaavat laatua sekä ominaisuutta eli luokittelevat ja kuvailevat tarkoituksia. Adjektiivit eivät siis poimi todellisuudesta tarkoituksia kuten substantiivit. (Ks. Ikola 1992: 22; Hakulinen & Karlsson 1979: 77.) Luokittelevana ja kuvailevana sanaluokkana adjektiiveihin liitetään asioiden arvottamisen ja arvioimisen funktio. Adjektiivit luovat ja aktivoivat teksteihin merkityksiä ja ne kantavat usein kieliyhteisön hyväksymiä, subjektiivisia arvioita tarkoitteesta. (Heikkinen 1999: 127, 128.)

Syntaktisesti adjektiivit ja substantiivit ovat lähellä toisiaan, kun ne ilmenevät predikaatiiveina. Erottelun vaikeus tulee esille esimerkiksi seuraavasta lauseesta: ”Mies on *uskovainen*”. Sanan *uskovainen* voidaan katsoa olevan adjektiivi tai substantiivi tulkintata-

vasta riippuen. Syntaktinen ero näiden kahden sanaluokan välillä on kuitenkin löydettävissä: substantiivi on pääsana, adjektiivi taas attribuutti. (Hakulinen & Karlsson 1979: 76–77.)

Adjektiivit ovat läheisessä yhteydessä myös verbeihin. Sanaryhmänä partisiipit omaavat sekä verbin että nominien, erityisesti adjektiivin piirteitä. Vaikka partisiipit luokitellaan verbin infiniittimuotoihin, koska niistä näkyy verbin tekeminen, merkitys tai oleminen, ne kuitenkin rinnastuvat syntaktisesti adjektiiveihin. Partisiippi voi esiintyä adjektiivin funktiossa etuattribuuttina, eikä verbaalisesti predikaatin osana. Kulloinenkin konteksti ratkaisee, saako partisiippi verbin vai adjektiivin määritteet, eli ovatko ne säilyttäneet verbaalisuutensa vai adjektiivistuneet ja siirtyneet ehkä kokonaan adjektiivien luokkaan. (Koivisto 1986: 1–6.)

Koivisto (1986: 4) nimeää yhdeksi verbaalisuutensa säilyttäneen ja adjektiivistuneen partisiipin eroksi sen, että verbaaliin partisiippiin liittyy *aikaan sidoksissa* oleva piirre, kun taas adjektiivistuneet partisiipit ilmaisevat ominaisuutta, joka on pysyvää, toistuvaa tai ohimenevää. Lauseessa *Menestyvä nainen etsii rauhaa* menestyvä-partisiippi ilmaisee tyypillistä piirrettä, ja partisiipin voi näin katsoa adjektiivistuneen. Lauseessa *Laulava tyttö pudotti nuottinsa* laulava-partisiippi on kontekstinsa perusteella sidottu tiettyyn tilanteeseen ja aikaan. Siinä, että aika määrittävänä piirteenä vaikuttaa partisiipin verbaalisuuteen, on selvä yhteys myös kognitiivisen kieliopin adjektiivin semanttisen ja syntaktisen tehtävän määrittelyyn. Siinä adjektiivin katsotaan muodostavan atemporaalisen relaation, ei aikaan sidotun suhteen jonkun muuttujan kanssa. (Ks. luku 3.2). Oman työni aineistoon olen pyrkinyt ottamaan mukaan ne partisiippimuodot, joiden kontekstin perusteella voi katsoa adjektiivistuneen.

Adjektiivit voidaan jakaa muodostustavan perusteella *perusadjektiiveihin*, *adjektiivijohdoksiin* sekä *yhdysadjektiiveihin*. (Ks. Hakanen 1973.) Adjektiivit voidaan ryhmitellä myös *relatiivisiksi* tai *absoluuttisiksi*, sen mukaan onko sana luontaisesti vertaileva vai ei. *Relatiiviset* adjektiivit ovat suhteellista ominaisuutta ilmaisevia, luontaisesti vertailevia sanoja, kuten esimerkiksi perusadjektiivit *hyvä*, *pieni* ja *suuri*. Lauseeseen ”*Anna on pieni*” sisältyy implisiittinen vertailu toisiin ihmisiin, joihin suhteessa Anna on pieni.

Suurin osa adjektiiveista on *relatiivisia*, koska ne saavat merkityksensä suhteessa toisiin adjektiiveihin. *Relatiivisten* adjektiivien vastakohtana ovat *absoluuttiset* adjektiivit, jotka eivät sisällä luontaista vertailua, eikä niistä voi muodostaa vertailumuotoja. Johdettuja *absoluuttisia* adjektiiveja ovat esimerkiksi *metallinen*, *puhuva*, *suomalainen*. Raja näiden kahden ryhmän välillä ei kuitenkaan ole tiukka, monet adjektiivit voivatkin esiintyä sekä relatiivisina että absoluuttisina. (Ks. Hakulinen & Karlsson 1979: 79, 139; Hakanen 1973: 20, 21.)

Vesa Heikkinen (1999: 128, 129) on huomannut pääkirjoituksien ideologisia merkityksiä tutkiessaan, ettei adjektiivien ryhmittely absoluuttisiin ja relatiivisiin ole täysin ongelmaton. Hän havaitsi tutkimuksessaan, että kummankin ryhmän adjektiivit saattoivat luoda tai aktivoida ideologisia merkityksiä. Näin absoluuttinenkin adjektiivi saattoi tuoda tekstiin positiivisia tai negatiivisia konnotaatioita.

3.2 Adjektiivi kognitiivisessa kielentutkimuksessa

Kognitiivinen kielioppi lähtee liikkeelle ajatuksesta, että kielen muotoa ja merkitystä ei tule tarkastella irrallaan ihmisen kognitiosta. Näin myös kielen luokkia tulee tarkastella suhteessa merkitykseen sekä siihen minkälainen rooli niillä on merkityksen muodostamisessa. (Onikki 2000: 88.) Funktionaalinen suuntaus, jonka osa kognitiivinen kielen tutkimus on, korostaa kieliopillisten luokkien motivoituvan merkityksestä ja kielen käytöstä viestinnän välineenä. Erityisen voimakkaasti juuri kognitiivinen suuntaus on keskittynyt tutkimuksessaan kielen luokkien kuvaamiseen. (Onikki 2000: 96.) Kognitiivisen suuntauksen näkökulmasta siis myös adjektiiveilla on muotoluokkana tietty merkitystä välittävä tehtävä.

Kielen luokkien rajat ovat monesti sumeat ja liukumavaraiset, kuten on todettu jo edellä. Leino (1994: 28) toteaa erityisesti adjektiivien olevan ongelmallinen kategoria tässä suhteessa, koska ne sijoittuvat verbien ja substantiivien väliin. Monien adjektiivien voi katsoa substantiivistuneen ja partisiippien taas adjektiivistuneen. Juuri tämä kieliopillisten luokkien sumeus oli yhtenä syynä siihen, miksi Langacker lähti kehittämään omaa

kognitiivista kielioppiaan. Hän ei kokenut perinteisten kieliopillisten luokkien pystyvän selittämään kielen ilmiöitä tyhjentävästi. Langacker (1987: 2) toteaaakin:

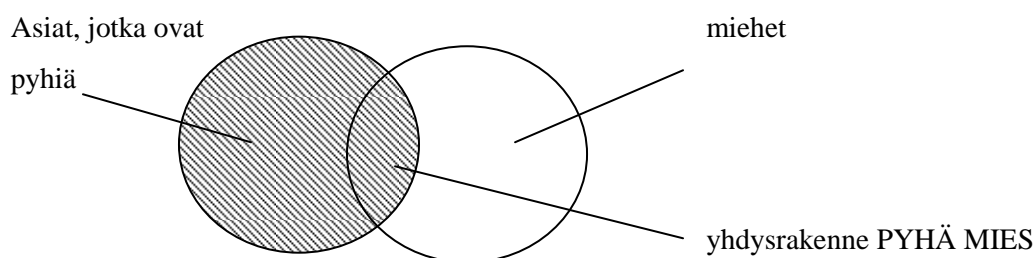
” [...]grammatical concepts such as noun, verb, modifier, subject, and subordination. Every linguist relies on these concepts, but few if any are prepared to define them in an adequate, explicit, and revealing way. In explaining such terms to students, we normally provide some examples, list of some typical properties, and, perhaps, offer a crude verbal definition that we know to unsatisfactory.”

Adjektiiveja on kognitiivisen kielentutkimuksen piirissä tutkittu toistaiseksi vähemmän kuin muita luokkia⁶, vaikka ne tarjoavat esimerkiksi hedelmällisen polyseemisuuden tutkimuskohteen (Leino 1994: 29). Kognitiivisessa kieliopissa adjektiivin käsitetään hahmottavan *atemporaalisen relaation*, ei-aikaan sidotun suhteen, eli adjektiivit esittävät muodostelmia, joiden kuvaaminen ei vaadi ajan käsitettä (Leino 1993: 74). Parvinen (1994: 190) toteaa adjektiivin ”edustavan predikaattia, joka hahmottaa johonkin kehykseen kahden entiteetin – muuttujan ja kiintopisteen – välisen statiivisen relaation, ja määrittää muuttujan sijainnin jollakin asteikolla tai kognitiivisella alueella, ja tämä lokaatio on predikaatin kiintopiste”. *Muuttujaksi* kutsutaan predikaation hahmossa korosteisessa asemassa esiintyvää entiteettiä ja muut relaation hahmottamista entiteeteistä toimivat *kiintopisteinä* (ks. Leino 1993: 80, 81). Adjektiivi siis osoittaa, mihin muuttujana oleva olio sijoittuu jollakin asteikolla. Kognitiivisena alueena voi esimerkiksi olla sileys- tai tasaisuusasteikko, johon adjektiivit *sileä*, *karhea*, *kolhuinen* jne. osoittavat olion paikan ja relaation. (Leino 1994: 28.)

Substantiivi tai substantiivisesti käytetty adjektiivi ei ilmaise relaatiota vaan olion. Esimerkiksi rakenteessa [PYHÄ MIES] oliota määrittävä substantiivi on autonominen, kun taas adjektiivi ei voi esiintyä ilman oliota, ja näin presupponoi muuttujana olevan olion osaksi itseään. Voidaan myös ajatella, että adjektiivi itsessään sisältää skemaattista tietoa substantiivista, jonka kanssa se voi muodostaa yhdysrakenteen. (Parvinen 1994: 190.)

⁶ Kognitiivisessa kieliopissa substantiivi ja verbi ymmärretään notionaalisiksi kategorioiksi: substantiivi esittää oliota ja verbi taas prosessia. Atemporaalisia relaatioita edustavat adjektiivien lisäksi mm. adverbis, sijapäätteet ja konjunktiot. (Leino 1993: 74, 80; Langacker 1987: 214.)

Taylor (2002) on tutkinut adjektiivien ja substantiivien muodostamia yhdysrakenteita ja havainnut ne monimutkaisiksi ja monimuotoisiksi ilmiöiksi. Yhdysrakenteessa adjektiivin ja substantiivin usein monimutkaiset semanttiset rakenteet joutuvat yhteyteen. Hänen graafiseen esitykseensä pohjaten edellä esillä ollut esimerkki PYHÄ MIES voitaisiin kuvata seuraavasti:



Kuvio 2. Adjektiivin PYHÄ ja substantiivin MIES muodostama yhdysrakenne (ks. Taylor 2002: 450).

3.2.1 Adjektiivien polyseemisyys

Perinteisesti kielen järjestelmässä merkityksen ja muodon on nähty hakeutuvan yksiyksiseen suhteeseen, jossa yhdelle ilmaukselle on kuvattu yksi merkitys. Tavallisesti on kuitenkin todettava sanojen semanttinen liikkumavara: kieli kuitenkin elää ja kehittyy kieliyhteisön kulttuurisena perintönä ja sen merkitykset määräytyvät vuorovaikutuksessa. Useimmat kielen ilmaukset ovat monimerkityksisiä eli *polyseemisiä*. (Onikki 2000: 92–93.)

Raukko (1994: 36–37) painottaa, että monimerkityksellisyyden lisäksi polyseemisyys voidaan ymmärtää myös joustavana merkityksenä, jolloin ilmiö nähdään merkityssuhteiden jatkumoista koostuvana verkkona, jonka eri osat aktivoituvat eri merkitysten mukaan. Hän antaa esimerkin adjektiivista *lämmín*, joka voi viitata lämpötilaan, väriin, äänensävyyn tai emotionaaliseen ominaisuuteen. Adjektiivin merkityksiä yhdistävät kuitenkin monet, alati muuttuvat ja eri suuntiin risteilevät, linkit (suhteet) toisiinsa kielenkäyttäjän kognitiossa. Kognitivistisen kielentutkimuksen mielenkiinto polysemiaan

kiteytyy kysymykseen, miksi sanaa käytetään eri merkityksissä ja miten merkitykset liittyvät toisiinsa. (Ks. Raukko 1994: 43, 46, 47.)

Sama adjektiivi voi olla osana erilaisia predikaatioita riippuen siitä, millaisella kognitiivisella alueella liikutaan. Leino (1993: 75, 76) on esittänyt esimerkkejä adjektiivin *korkea* polyseemisyydestä. Ilmauksen *korkea torni* predikaatio liikkuu kognitiivisella alueella, joka ilmaisee fyysistä tilaa. Ilmaus *korkea ääni* taas sijoittuu kuulon alueelle ja ilmaus *korkea arvo* edustaa predikaatiota, jonka kognitiivisena alueena on abstrakti arvoasteikko. Voidaankin todeta, että adjektiivi *korkea* edustaa vähintään kolmea eri predikaattia, [*korkea1*], [*korkea2*] ja [*korkea3*], riippuen siitä, millaiseen kognitiiviseen alueeseen relaatio hahmottuu. Tulen omassa työssäni etsimään mahdollisia merkkejä polyseemisyydestä ja erottamaan saman adjektiivin eri predikaattimuodot.

3.2.2 Adjektiivien vastakohtaisuus

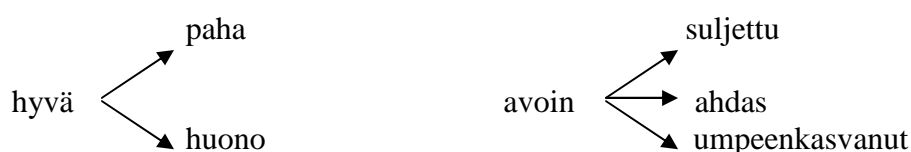
Edellä on tullut jo esille, että suomen kielen relatiiviset adjektiivit (ks. 3.1) voivat muodostaa vastakohtansa kanssa antonyymiparin. Adjektiivien keskeinen tehtävä suhteiden ilmaisijana tulee pitkälti esille juuri *vastakohtaisuuden* kautta. Parvinen (1994: 191) toteaaakin: ”Adjektiivien käyttö motivoituu paljolti kontrastiparin – siis asteikon vastapoolin – kautta. Ilmaus on oikeutettu vain sellaisten olioitten yhteydessä, jotka voivat olla käänteistilassa.”

Kognitiivisena ilmiönä vastakohta eli *oppositio* on mielenkiintoinen, koska se esiintyy kaikkialla ja on kielen toimintamekanismeista yksi keskeisimpiä. (Ks. Hakanen 1973: 24–26). Vastakohtaisuus tuo ympäröivään maailmaan selvyyttä ja helpottaa sen havainnoimista. Kristillisessä kontekstissa esimerkki tällaisesta vastakohtien taistelusta on hyvää edustava Jumala, jonka vastaparina on Paholainen.

Antonyymipareja, eli asteittaisen vastakohtasuhteen osapuolia, yhdistää toisiinsa sekä ulkoinen että sisäinen vertailu. Koskaan ei kuitenkaan ole kysymys absoluuttisista merkityksistä, esimerkiksi absoluuttisesta *pienestä* tai *suuresta*. Kerrostaloa voidaan kutsua *pieneksi* mutta se on kuitenkin *suuri* suhteessa mökkiin. (Emt. 1973: 37.) Antonyymipa-

rien välissä voi olla neutraloitumisaste, jolloin antonyymitapaus kulkee kolmi- tai useampijäsenisenä sarjana. Esimerkiksi *kuuma – lämmin* > <*viileä – kylmä*. (Emt. 43.)

Adjektiivilla voi myös olla useampia vastakohtia, jotka kuitenkin eivät ole synonyymeja keskenään (Kangasniemi 1996: 59). Tällöin on syytä olettaa, että sama adjektiivi on osa useampaa eri predikaatiota ja kyseessä on polyseeminen merkitys. Esimerkkinä tällaisista tapauksista seuraavat adjektiivit:



Kuvio 3. Esimerkit adjektiiveista, joilla on useampia vastakohtia, jotka eivät ole synonyymeja keskenään. (Ks. esimerkit Kangasniemi 1996: 59; Parvinen 1994.)

Vastakohtaisuus voi myös olla komplementaarista. Tällöin vastakohtasuhte on sellainen, että toisen jäsenen kieltäminen merkitsee toisen jäsenen myöntämistä. Esimerkki komplementaarista vastakohtaisuudesta on adjektiivipari *elävä* >< *kuollut*. Tavallisin päästään tulokseen, että jos jokin on elävä, se ei voi olla kuollut (Croft & Cruse 2004: 168; ks. myös Kangasniemi 1996: 61.)

3.2.3 Adjektiivien synonymia

Muutama sana synonymiasta lieenee myös tarpeellista työni kannalta. Synonyymit käsitetään äänneasultaan erilaisiksi mutta merkitykseltään samanlaisiksi sanoja. Täydellisten synonyymien pitäisi olla merkitykseltään sama kaikissa eri kielen käyttöyhteyksissä, konteksteissa. Synonyymeiksi kutsuttujen sanojen merkityksissä on itse asiassa useinkin vivahde-eroja ja ne esiintyvät eri ympäristöissä. Sanoihin liittyy tunnepitoisuutta ja siivumerkityksiä. On siis vaikeaa löytää sanaparia, joilla olisi *täydellisesti* sama semanttinen arvo. (Ks. Taylor 2002: 471.)

Esimerkkinä voidaan ottaa adjektiiville *autuas* Nykysuomen synonyymisanakirjan tarjoamat synonyymit. Sävyerot ovat tässäkin esimerkissä selviä. Autuas on nykykielessä vanhahtava ja uskonnollinen tyyliltään, kun taas sen rinnakkaismerkitykset *onnellinen*, *ihana* ja *suloinen* kuuluvat kielenkäyttöön useissa eri konteksteissa.

Autuas (auvoisa), autuaallinen, onnellinen, ihana, suloinen

4 ADJEKTIIVIEN MERKITYSTEN JA MERKITYSRAKENTEIDEN ANALYYSI

Tässä luvussa tarkoitukseni on löytää vastaukset tutkimusongelmakseni asettamiini kysymyksiin: Millaisia adjektiiveja aineistosta löytyy, sekä millaisia merkityksiä ne luovat? Mikä on adjektiivien semanttinen rooli uskonnollisessa diskurssissa? Entä millaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä adjektiivit ja teksti ovat Raamattuun? Pyrin työssäni analysoimaan Kotimaan ja Viikkolehden artikkeleiden adjektiivien merkityksiä ja merkityssuhteita käyttämällä kognitiivisen kieliopin teoriaa työni suuntaa-antavana viitekehyksenä. Kuten olen jo useasti työssäni painottanut, pyrin tarkastelemaan merkitystä kognitiivisen merkityskäsityksen mukaisesti mahdollisimman laajasti ja kokonaisvaltaisesti huomioiden tekstin kontekstin ja diskurssin.

Käytän jatkossa lehtien nimistä lyhenteitä KM eli Kotimaa ja VL eli Suomen Viikkolehti. Raamatunkohdat ovat uudemmassa raamatunkäännöksestä (1992). Adjektiivien luomien merkitysten tarkastelussa olen käyttänyt apuna suomen kielen perussanakirjaa (PS). Olen numeroinut kaikki lehtien artikkelit (ks. liite 1), ja analyysissä kerron aina lehden päivämäärän lisäksi myös artikkelin numeron. Tarkastelemiani artikkeleita on lukumäärältään yhteensä 78, joista Kotimaa -lehdessä 43 ja Viikkolehdessä 35. Adjektiiveja artikkeleissa on yhteensä 1629, joista Viikkolehden artikkeleissa adjektiiveja on 614 ja Kotimaa-lehdissä 988.

Eräs johdannossa esittämistäni tutkimusongelmista on selvittää, millaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä artikkelien tekstit ja adjektiivit ovat suhteessa Raamattuun ja muihin subteksteihin. Ennen varsinaista adjektiivien analysointia lienee tarpeen muutamalla sanalla esitellä aineistoni yleisemmin ja erityisesti selvittää, kuinka uskonnollista tekstiä aineistoni on ja missä määrin teksti identifioituu uskonnolliseen diskurssiin? Tarkastelemani artikkelit vaihtelevat aiheiltaan runsaasti, joten tässä yhteydessä on tarpeellista selvittää, *missä määrin tekstit edustavat uskonnollista kieltä ja diskurssia*. Eräs kielen uskonnollisuutta selventävä mittari on se, missä määrin teksti on yhteydessä Raamattuun ja keskustelee sen tekstin kanssa (ks. Utriainen 1997: 104).

Sitaatti Raamatusta antanee uskonnolliselle tekstille, esimerkiksi saarnalle, auktoriteettia⁷. Raamatun pyhyys ikään kuin siirtyy toiselle tekstille. Oletukseni on, että tekstin käsittelemälle aiheelle tai väittämälle haetaan tuki ja oikeutus Raamatun tekstistä. Uskonnollisessa diskurssissa on tärkeää, että puhutun tai kirjoitetun tekstin sanoma on *raamatullista* eli oikeaa ja puhdasoppista. Jo tämä lähtöasema pakottaa tekstin keskustelemaan Raamatun tekstin kanssa. Utriainen (1997:110) on huomannut tutkiessaan intertekstuaalisia kytköksiä naisten itsemurhaviesteissä, että sitaatti runoista, aforismeista, lauluista tai virsistä ilmestyy tekstissä usein sellaiselle paikalle, jossa on haluttu sanoa jotakin todella tärkeää, mutta vaikeasti sanoiksi puettavaa. Pitääkö paikkaansa myös selkeästi havaittavissa intertekstuaalisissa kytköksissä Raamattuun?

Ilmeisiä kytkentöjä Raamattuun on kummankin lehden artikkeleissa paljon. Suorassa dialogissa Viikkolehden artikkelit ovat selvemmin yhteydessä Raamatun kieleen kuin Kotimaan. Nämä tekstit ovat tyyliltään lähellä kirjoitettua saarnaa. Ne puhuttelevat, kehottavat, suostuttelevat ja rohkaisevat lukijaa.

Selkeästi saarnatyylisessä tekstissä on useita suoria sitaatteja Raamatusta. Viikkolehdes-
sä nämä suorat sitaatit on usein ikään kuin irrotettu tekstistä artikkelin alkuun ja myös kohta Raamatusta on ilmoitettu. Kotimaa-lehdessä raamatunkohtien irrottamista ja lähteen selkeää ilmoittamista ei ole. Kummankin lehden artikkeleissa on paljon lyhyitä suoria lainauksia keskellä tekstiä, tukemassa opetusta, usein lähdettä ei ole ilmoitettu. Joskus lähde saatetaan ilmoittaa, mutta itse sitaatti on omin sanoin lyhennelty.

Kun lähde ilmoitetaan, raamattuviittaus on ilmeisen tarkoituksellinen ja intertekstuaalisen kytkentä on hyvin vahva. Näin sekä viestin lähettäjä että vastaanottaja ovat tietoisia tästä tekstienvälisyydestä. Jos vastaanottaja tuntee subtekstin, tarvetta lähteen merkitsemiseen ei samalla tavalla ole. (Koivisto 1998:34.) Viikkolehdes-
sä on tällaisia tietoisia sitaattilainoja, joihin kirjoittaja ei ole halunnut tai kokenut tarpeelliseksi liittää ilmoitus-

⁷ Suojanen (1988: 38, 99) toteaa uskonnollisen tekstin olevan erityisen tiiviissä yhteydessä Raamattuun. Raamattu on pitkälti sen arvojen ja maailmankuvan taustalla. Kristilliselle yhteisölle ja kielelle Raamattu sanomaltaan edustaa pysyvyyttä ja pyhyyttä. Uskonnollinen kieli on näin, uusittunakin, perillinen tuhan-
sia vuosia vanhalle lähteelle.

ta raamatunkohdasta. Kirjoittaja ei näin ole halunnut sitoa tekstiä tiukasti raamatunpaikojen merkitysympäristöön. Irrallisina kytkentöinä lauseilla on laajempi merkityksellinen liikkumavara osana tekstiä.

Raamattu on keskeisin tyylillinen subteksti tarkastelemassani tekstissä. Tämä näkyy erityisesti kielikuvien ja uskonnolliseen kieleen vakiintuneina sanavalintoina. Tyylillinen lainautuminen voi olla myös rakenteellista (Tammi 1991: 82).

Kotimaa-lehti ilmoittaa olevansa kristillis-yhteiskunnallinen lehti. Nimensä mukaisesti lehti myös käsittelee uutisia ja ajankohtaisia aiheita. Esimerkiksi homojen oikeuksia käsittelevässä artikkelissa on suoria sitaatteja aiheesta tehdystä tutkintapyyntöstä. Selkeää intertekstuaalista yhteyttä ei kuitenkaan löytynyt tekstin ja uutisen tai tapahtuman väliltä kummastakaan lehdestä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö uutiset, tapahtumat ja virkakielikin olisi taustalla vaikuttavana voimana.

Yksittäisten adjektiivien intertekstuaaliset kytkökset käsittelen muun analyysin yhteydessä. Esittelen kytkökset aina kun ne vaikuttavat merkityksen syntyyn. Apuna kytkösten etsimiseen olen käyttänyt Raamatun sanahakutietokantaa (Uskonkirjat 2008).

Aineistoni kytkennät Raamattuun voidaan jakaa *eksplisiittisiin* ja *implisiittisiin* yhteyksiin. Eksplisiittisissä kytkennöissä tekstien välinen yhteys on ilmeistä. Tällaisia ovat esimerkiksi *suora nimeäminen*, *suora sitaatti* ja *tyylillinen lainaaminen* toisen tekstin. Implisiittisestä kytkennästä on kysymys myös, jos tekstillä on vaikeammin havaittava intertekstuaalinen yhteys kahteen subtekstiin, esimerkiksi Raamatun kertomukseen ja sadunkerronnan perinteeseen. (Ks. Tammi 1991: 75–90.)

Adjektiivien merkityksiä ja niiden luomia merkitysrakenteita tarkastelen kolmen otsikon, kognitiivisen alueen, alla, jotka yhdessä muodostavat lehtien artikkeleista välittyvän uskonnollisen elämän alueet ja aihepiirit. Ensimmäisen otsikon alla tarkastelen artikkelien adjektiivien Jumalalle antamia ominaisuuksia sekä Jumalan ja ihmisen kohtaamista. Toinen alue on *uskovan elämän arki*, joka jakautuu maalliseen sekä seurakunnalliseen ja yksityiseen hengelliseen elämään. Kolmas kognitiivinen alue on *uskonnolli-*

nen yhteisö ja muut, jossa tarkastelen, miten adjektiivien avulla ihmiset jaetaan kahteen ryhmään.

4.1 Jumala ja ihminen

Tarkoitukseni on tässä luvussa esittää artikkeleissa Jumalaan ja ihmiseen liitetyt adjektiivit. Tässä yhteydessä Jumalaan tai jumaluuteen liitetyt adjektiivit täytyy tarkastella suhteessa ihmiseen liitettyihin adjektiiveihin. Vastakohtaisuus ja adjektiivien antonyymiparit ovat erityisen merkittävässä roolissa merkityksen muodostumisessa kuvattaessa ihmistä ja Jumalaa. Tämä onkin ymmärrettävää, koska uskonnollisessa diskurssissa on kielen avulla tehtävä ero maallisen ja hengellisen välille. Jumalan suuruutta painotetaan korostamalla ihmisen pienuutta ja ajallisuutta. Sanakirja antaa jumalalle ja ihmiselle seuraavanlaisen merkitykset:

(PS)**jumala:** 2. mm. kristinuskossa palvottava korkein olento, Luoja, Herra, Kaikkivaltias

(PS)**ihminen:** vars. älyllisiltä ominaisuuksiltaan pisimmälle kehittynyt elävä olento

Adjektiivien kautta esille tulevaa Jumalan ja ihmisen välistä eroa ja suhdetta käsittelen tämän luvun osissa hengellinen ja maallinen -vastapari (ks. 4.1.1) ja Jumalan ominaisuudet (ks. 4.1.2) Ensimmäisessä osassa käsittelen uskonnollista diskurssia ja kieltä keskeisesti rakentavaa adjektiiviparia *hengellinen* <*maallinen* sekä näiden synonyymejä. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan, millainen kuva Jumalasta ja ihmisestä välittyy teksteistä muiden adjektiivien kautta.

Tarkastelemissani teksteissä vastakohtapari, Jumala ja ihminen, kohtaavat toisensa hengellisen elämän alueella. Teksteissä esitetään useita esimerkkejä siitä, miten tämä kohtaaminen on vaikuttanut ihmisen sisäiseen ja ulkoiseen maailmaan. Olen nimennyt tämän kognitiivisen alueen otsikolla Jumala kohtaa ihmisen. Tässä osassa lukua (ks.

4.3.2) pyrin erittelemään kaikki adjektiivit, jotka kuvaavat Jumalan tekemää muutosta ihmisen *entisen ja nykyisen elämän* välillä.

4.1.1 Hengellinen ja maallinen -vastapari

Päivikki Suojanen esittää (1988:59) polarisaation leimaavan uskonnollista tekstityyliä ja tekstin luomaa maailmankuvaa niin, että tekstissä ei ole Jumalaa ilman ihmistä eikä hyvää ilman pahaa. Suojasen painottama kristillisen käsiterakenteen esisopimus *oikeasta ja väärästä* vaikuttaa kyllä tarkastelemini artikkeleihin (ks. tarkemmin 4.3), mutta kaikista näkyvin uskonnollisen diskurssia hahmottava on vastapari *hengellinen – maallinen*.

Tarkastelemani lehtien artikkelien kirjoittajat ja lukijat ovat oman uskonnollisen yhteisönsä jäseniä ja omaavat näin uskonnollisen maailmankatsomuksen, skeeman ympäröivästä maailmasta. Adjektiivipari *maallinen – hengellinen* toimii ikään kuin vedenjakajana: Jos jokin on *hengellistä*, se ei voi kuulua *maallisen* alueeseen. Adjektiivien vastakohtaisuus ei kuitenkaan ole komplementaarista, artikkeleissa käytetään myös neutraloitumisastetta *alihengellinen*, jonka vastaparina on adjektiivi *ylihengellinen* (ks. tarkemmin 4.2.2). Sanakirjan antama merkitys adjektiiville *hengellinen* on seuraava:

(PS) **hengellinen**: 1.uskonnollinen 2. kirkollinen, papillinen

Adjektiivi *hengellinen* esiintyy artikkeleissa useimmiten ilman erityistä positiivista tai negatiivista konnotaatiota. Kielenkäyttäjän on artikkeleissa tehtävä ero *hengelliseen* ja *maalliseen* maailmaan kuuluvan välille, joten adjektiivi *hengellinen* muodostaa tästä syystä predikaation usean eri olion kanssa:

- (1) Samoin tekevät monet suomalaiset kymmenissä hengellisissä kesätahtumissa. (26.6. VL 13)
- (2) Hengelliseen työhön kuuluu kuitenkin se, että ihmisillä on oikeus kertoa, jos jokin on liikahtanut sisimmässä. (9.8. KM 20)

- (3) Herätysliikkeiden ensisijainen tehtävä on ihmisten hengellisen elämän herättäminen ja hoitaminen. (12.7. KM 1)

Esimerkeissä 1, 2 ja 3 adjektiivi *hengellinen* sisältää itseensä vertailun *maalliseen* – on siis olemassa maallisia kesätapahtumia, maallista työtä, ja hengellinen elämä eroaa maallisesta elämästä. Esimerkissä 2 painotetaan maallisen ja hengellisen työn eroa, kertomalla hengellisen työn erityispiirteen, hengellinen määrittyy suhteessa maalliseen.

Adjektiivi *hengellinen* muodostaa predikaation usein myös osana metaforista ilmaisua.

Lähempään tarkasteluun otan metaforat esimerkeissä 4, 5, 6, 7 ja 8:

- (4) Syntyy hengellistä anemiasa, verenvähyyttä. (26.6. VL 11)
- (5) Hengellisestä herätyksestä ja uudistuksesta on kirjoitettu ja puhuttu kyllästymiseen asti. (26.6. VL 3)
- (6) Kristus ei tee meille hengellisiä taikatemppuja muuttaakseen automaattisesti meidän syntisiä ja vääriä tottumuksiamme. (14.8. VL 8)
- (7) Tällaisessa tilanteessa armolahjatkin otetaan ilomielin vastaan hengellisinä työkaluina. (9.8. KM 13)
- (8) Jos olemme siinä hengelliset silmät ja korvat auki [...] (14.8. VL 3)

Esimerkeissä 7 ja 8 adjektiivin *hengellinen* muuttujana on selkeästi fyysinen olio (työkalut, silmät ja korvat). Käsitteille *työkalu*, *silmä* ja *korva* on löydettävissä käsin kosketeltava tarkoite konkreettisesta maailmasta. Esimerkeissä 4 ja 6 muuttujana on kompleksisempia olioita: *anemia* liittyy merkitykseltään lääketieteelliseen kehykseen ja *taikatemppu* on ihmisen kulttuuriin kuuluva toiminto. Yrittäessään jäsentää varsin abstrakteja uskonnollisen diskurssin ilmiöitä kielenkäyttäjä hakee ilmaisuille ymmärrettävyyttä metaforien kautta käyttämällä konkreettisen maailman tarkoituksia. Lakoff ja Johnson (1980: 52) toteavatkin metaforia tutkiessaan, että metaforissa abstraktinen vastine hahmotetaan systemaattisesti käsitteillä, jotka liittyvät johonkin konkreettiseen tarkoitteeseen.

Metafora *hengelliset silmät ja korvat* on vakiintunut uskonnolliseen kieleen ja diskurssiin ja sillä on myös intertekstuaalinen yhteys Raamattuun. Paavali kirjoittaa ihmisen *sisäisistä silmistä ja korvista* (ks. Efe 1: 17, 18), joilla on sama merkitys hengellisillä silmillä ja korvilla. Silmät ja korvat osana metaforaa ovat tavallisia Raamatun kielessä (ks. myös Luuk 10:23). Raamatussa puhutaan myös *hengellisestä ruumiista* jonka vastakohtana on *ajallinen ruumis*: ”Kylvetään ajallinen ruumis, nousee hengellinen ruumis. Jos kerran on olemassa ajallinen ruumis, on myös hengellinen.” (Ks. 1 Kor. 15:44, UT 1992)⁸ *Ajallinen* on tässä kontekstissa merkitykseltään lähellä adjektiivia *maallinen*. Ihmisessä on kristillisen maailmankuvan mukaan sekä hengellinen että ajallinen puoli, joista hengellistä arvotetaan merkitykseltään enemmän.

Esimerkissä 5 *herätys ja uudistus* taas ovat edellä mainittuja olioita selkeästi abstraktimpia käsitteitä. Predikaatit *hengellinen herätys* ja *hengellinen uudistus* ovat vakiintuneet uskonnolliseen kieleen. Sanakirja antaa *herätykselle* seuraavan merkityksen uskonnollisessa kontekstissa:

(PS) **herätys: Erik.** uskonnollinen murrostila, jossa henkilökohtainen suhde Jumalaan tulee tärkeimmäksi asiaksi.

Viikkolehden artikkelissa predikaatio *hengellinen herätys* saa positiivisen, tavoiteltavan sanakirjan antaman määritelmän mukaisen merkityksen. Hengelliselle uudistumiselle tai uudistumiselle ei sanakirja anna merkitystä uskonnollisessa kontekstissa. Predikaatiolla *hengellinen uudistus* on kuitenkin selkeä intertekstuaalinen yhteys Raamatun kehoitukseen uudistua mieleltään ja hengeltään päivittäin.⁹ Viikkolehdessä (14.8. VL 5) puhutaan myös *hengellisestä kasvusta*, jolla tarkoitetaan uskonnollisessa diskurssissa ihmisen kehittymistä hengellisen elämän alueilla, kuten Jumalan syvällisempi tunteminen henkilökohtaisella tasolla, Raamatun opetusten oppiminen ja niiden mukaan eläminen. Kotimaassa taas puhutaan *kristillisestä kasvusta* (9.8. KM 13), jonka voi kontekstinsa perusteella ymmärtää *hengellisen kasvun* synonyymiksi merkitykseltään. Predikaatit

⁸ *Ajallisesta ja hengellisestä ruumiista* puhutaan myös 1. Kor. 15: 46.

hengellinen anemia ja hengellinen taikatemppu (ks. esimerkki 4 ja 6) eivät ole metaforina vakiintuneita uskonnolliseen kieleen ja ovat näin ilmaisuvoimaisia ja yllättäviä muodostaessaan merkityksiä uskonnollisessa diskurssissa.

Hengellinen ja *maallinen* muodostavat oman merkityksen asteikkonsa, jonka ääripäissä ovat *Jumala* ja *ihminen*. *Hengellinen* on artikkeleissa osa jotakin Jumalan ”maailmaan”, ”alueeseen” tai ominaisuuteen liitettävää. *Maallinen* taas liitetään teksteissä vahvasti ihmiseen. Jumala ja tämän vastakohta ihminen muodostavat kognitiivisen alueen, jonka nimeän *hengellisyyden asteikoksi*, johon suhteessa mm. adjektiivit *hengellinen* – *maallinen* osoittavat jonkin olion paikan. Tämän voi esittää seuraavan kuvion 4. avulla:

Kognitiivinen alue:	JUMALA>-----< IHMINEN
Hengellisyyden asteikko:	<div> <div> hengellinen>-----<maallinen kristillinen kirkollinen uskonnollinen jumalallinen yliluonnollinen henkinen </div> <div> inhimillinen luonnollinen lihallinen fyysinen aineellinen tavallinen konkreettinen käytännöllinen </div> </div>

Kuvio 4. Adjektiivien hengellisyyden asteikko Jumalan ja ihmisen muodostamalla kognitiivisella alueella.

Kuvioon 4 olen kerännyt myös muita adjektiiviparille *hengellinen/maallinen* kontekstinsa perusteella synonyymisia adjektiiveja, jotka liikkuvat samalla kognitiivisella alueella ja osoittavat jonkin olion paikan hengellisyyden asteikolla. Käyn läpi näiden ad-

⁹ Esimerkiksi Room 12:2 ”Älkää mukautuko tämän maailman menoon, vaan muuttukaa, uudistukaa mieltänne, niin että osaatte arvioida, mikä on Jumalan tahto, mikä on hyvää, hänen mielensä mukaista ja täydellistä.”

jektiivin kontekstissaan muodostamia merkityksiä ja yritän löytää adjektiivin vastakohtan sekä selvittää, mikä on kuviossa esiintyvien adjektiivien semanttinen suhde toisiinsa.

Sanakirja antaa *Hengellisen* vastaparille *maallinen* seuraavanlaiset merkitykset:

(PS) **maallinen: 1. vars. heng. ja ylät.** maanpäällä oleva t. tapahtuva, maiseseen elämään kuuluva, ajallinen, mainen, katoavainen **2.** hengellisen, uskonnollisen, kirkollisen, papillisen vastakohtana. **Erik.** us. tuomitsevasti: epäkristillinen, maailmallinen, maallismielinen, suruton, syntinen

Sanakirjan antamassa merkityksessä *maallinen* liitetään vahvasti uskonnolliseen ja kristilliseen kontekstiin ja adjektiivin vastakohtaksi annetaan *hengellinen*. Sanakirjan antamien merkitysten perusteella voidaan olettaa adjektiivin *maallinen* sävyttyneen osaksi uskonnollisia ilmauksia ja vakiintuneen näin uskonnolliseen kieleen. *Maallinen* esiintyy aineistossa esimerkiksi osana erityisesti hengelliseen kieleen vakiintunutta metaforaa *mainen/maallinen matka*.

(9) Filippus kulki lyhyen kappaleen tätä maallista matkaa etio-pialaisen miehen seurassa. (14.8. VL 9)

Tällaiset metaforat, kuten esimerkissä 9, luovat osaltaan tekstiin tuttuuden tunnetta uskonnolliseen yhteisöön kuuluvalla lukijalle osana uskonnollista diskurssia.

Adjektiivi *maallinen* esiintyy myös aineistossa polyseemisena merkitykseltään. Arvottava, Jumalan ja ihmisen eroa painottava merkitys tulee esille esimerkistä 10.

(10) Vain rakkauden voima liittää yhteen maallisen ihmisen ja Jumalan. (26.6. VL 11)

Tässä kontekstissa predikaatioon *maallinen ihminen* liitetään vahvasti negatiivinen konnotaatio. Ihminen on Jumalan vastakohta: Jumala edustaa hyvää, pyhää sekä täydellistä, kun taas ihminen on maallisuudessaan *maallinen, syntinen ja epäpyhä*¹⁰. Tässä konteks-

¹⁰ Nykysuomen sanakirjan synonyymisanakirja antaa maallisen synonyymiksi myös adjektiivin epäpyhä.

tissa vastaparin *maallinen ihminen/Jumala* painotetaan olevan toisistaan niin kaukana, että vain ”rakkauden voima voi liittää heidät yhteen”.

Adjektiivin *maallinen* negatiiviseen konnotaatioon viitataan myös Viikkolehden esimerkissä 11.

- (11) Ei yhteisistä asioista päättäminen ole ”vain maallista byrokratiaa”. (26.6. VL 2)

Esimerkissä tuodaan esille kristilliseen diskurssiin vakiintunut merkitysrakenne *hengellisestä* ja *henkistä* hyvänä ja tavoiteltavana, kun taas *maallinen* on vähemmän arvokasta, turhaa, ajallista, ruumiillista¹¹. Esimerkissä painotetaan sitaattimerkein uskonnollisessa diskurssissa tavallista *maallisten* asioiden väheksymistä. Lauseen merkitys tässä kontekstissa onkin, että yhteisistä asioista päättäminen on *tärkeää, merkityksellistä*.

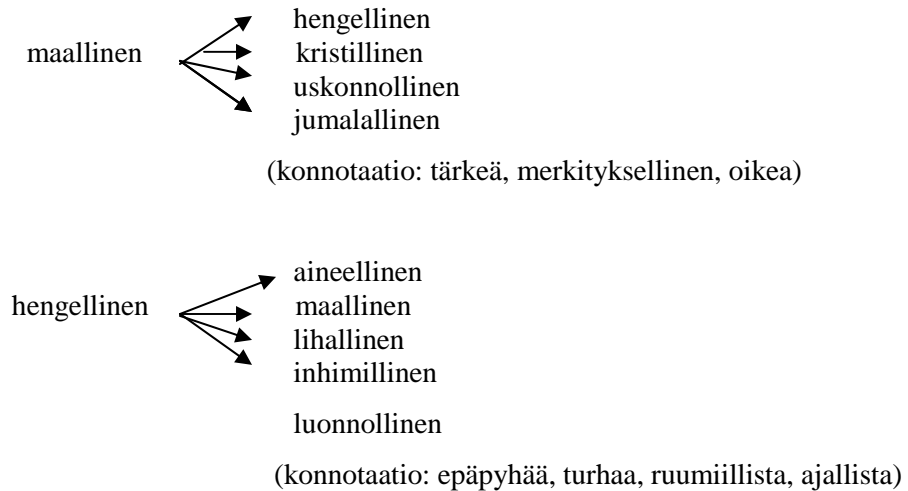
Kotimaa-lehden artikkeleissa painotetaan *maallisen* ja kristillisen avustus- ja hoitotyön eroa.

- (12) Kun ”maallisessa” huumenuorten hoitolaitoksessa paranee keskimäärin yksi sadasta, niin Kirvussa vapautuu huumeista yksi kymmenestä. (12.7. KM 16)
- (13) Kirkon etu maallisiin laitoksiin verrattuna on se, että usko voi poistaa myös syyn henkiseen riippuvuuteen. (12.7. KM 16)

Esimerkissä 12 viestin lähettäjä hallitsee oman uskonnollisen diskurssinsa ja tunnistaa adjektiivia *maallinen* käytettävän erityisesti uskonnollisessa kielessä ja usein negatiivisessa merkityksessä. Kirjoittajalla on ollut tarve tästä syystä laittaa adjektiivi lainausmerkkeihin. Esimerkissä 13 korostuu jälleen *ruumiillisen* ja *henkisen* ero; *maallinen laitos* hoitaa enemmän ruumista, kun taas *kristillinen laitos* tarjoaa apua myös *henkiin*.

¹¹ Reformoidussa kristillisyydessä ruumis ja ruumiillisuus nähdään usein taakkana ja uhkana, mutta toisaalta myös lahjana ja sakramenttina. Esimerkiksi luterilaisuuden oppi-isän Martin Lutherin käsityksessä ihmisen ’kolminaisuudesta’, hengestä, sielusta ja ruumiista, juuri ruumis jää arvossa jälkeen henkisen ja hengellisen. Uskonelämän Luther näkee kuitenkin ulottuvan koko ihmiseen. (Tripp 1997:137, 147.)

Aineistosta *hengellinen* – *maallinen* adjektiiviparille löytämäni vastakohtat on esitetty kuviossa 5.



Kuvio 5. Aineistossa esiintyvät hengellisen ja maallisen vastakohtaiset adjektiivit.

Adjektiivin *hengellinen* kanssa merkitykseltään synonyyminen *uskonnollinen* esiintyy aineistossa useiden eri olioiden kanssa, aineistossa puhutaan esimerkiksi *uskonnollisesta traditiosta*, *uskonnollisesta dialogista* (12.7. KM 12) ja *uskonnollisesta perinteestä* (9.8 KM 9) Sanakirja antaa adjektiiville seuraavan merkityksen:

(PS) **uskonnollinen:** 1.uskontoon kuuluva t. perustuva, sille ominainen, hengellinen. 2. jonka elämässä uskonto on tärkeällä sijalla; uskovainen.

Adjektiivi esiintyy Kotimaa -lehdessä merkitykseltään synonyymisena hengellisen kanssa. Adjektiivin luoma merkitys on joko neutraali tai positiivinen. Kotimaassa esiintyy myös predikaatio *uskonnolliset kokemukset* (ks. esimerkki 14). Merkitys on tässäkin kontekstissa synonyyminen adjektiivin hengellinen merkityksen kanssa.

- (14) Eri ihmisten uskonnolliset kokemukset saavat D’Costan mukaan sisältönsä ympäröivän uskonnollisen tradition tulkintojen pohjalta. (12.7. KM 12)

Viikkolehdestä adjektiivi uskonnollinen ei esiinny yhtä positiivisessa merkityksessä. Lehdessä tehdään merkityksellinen ero *uskonnollisen järjestelmän* ja *aidon elämän* välille:

- (15) Nikodemos kaipasi sittenkin aitoa elämää kaikenkattavan turvallisen uskonnollisen järjestelmän lämpöisessä kidassa. (26.6. VL 13)

Esimerkin yhdysrakenne *uskonnollinen järjestelmä* on merkitykseltään negatiivinen, joka rajoittaa *lämpöisessä kidassaan* olevan ihmisen elämästä *aitoa elämää*. Aito elämä tarkoittaa tässä esimerkin kontekstissa omakohtaista uskoa ja suhdetta Jumalaan.

Adjektiivin *hengellinen* synonyymina ja adjektiivin *maallinen* vastakohtana voidaan pitää myös adjektiivia *kristillinen*. Sanakirja antaa adjektiiville antamat merkitykset ovat positiivisia konnotaatioiltaan:

(PS) **kristillinen** kristinuskon piiriin kuuluva, kristinuskon oppien mukainen. **2.** kristinuskon hengen mukainen, sen hengessä toimiva, kristitylle sopiva; hurskas, jumalinen. **3.** laajemmin oikeudenmukainen, kunniallinen, säädyllinen

Adjektiivi muodostaa merkitykseltään neutraalin predikaation usean eri substantiivin kanssa, esimerkiksi *kristilliset ohjelmat*, *kristillinen aineisto* (26.6 VL 8) ja *kristillinen koulu* (9.8. KM 6). Adjektiivi *kristillinen* erottelee tarkoitteet *maallisesta*. Positiivisen merkityksen adjektiivi luo seuraavassa aineiston esimerkissä:

- (16) Vuorisen mukaan syynä on se, että jos seurakunta ei tarjoa seurakuntalaisille selkeitä askeleita kristillisessä kasvussa, niin tietyistä kokemuksista tulee tavoitteita. (9.8 KM 13)

Predikaatio *kristillinen kasvu* on vakiintunut uskonnolliseen kieleen ja diskurssiin. Kristillinen kasvu merkitsee ihmisen sisäistä, henkistä ja hengellistä kehittymistä kristinuskon hengen mukaisesti.

Maallisen yhtenä vastakohtaisena parina voidaan pitää adjektiivia *jumalallinen*. Hengellisyden asteikolla se on selkeästi Jumalalle kuuluvalla alueella, tälle kuuluva ominaisuus:

(PS) **jumalallinen:** Jumalalle t. jumalille kuuluva. Jumalan, jumal-; vrt. jumalainen. J. oikeus, valta. Kristuksen j. ja inhimillinen olemus.

Adjektiivi muodostaa aineistossa predikaatiot *jumalallinen todellisuus*, *jumalallinen oikeus* sekä *jumalallinen viisaus ja valta* (ks. esimerkit 17, 18, 19).

- (17) [- -] jossa kaikki uskonnot asetetaan samanarvoisiksi ja niiden katsotaan edustavan omalla vaillinaisella tavallaan jumalallista todellisuutta. (12.7 KM 12)
- (18) Myöskään Melanchthonin mukaan Rooman piispa ei ”jumalallisen oikeuden” nojalla ole muiden piispojen ja kirkkoherrojen yläpuolella. (9.8 KM 1)
- (19) Mitään jumalalallista valtaa ja viisautta hänellä ei voi olla ohi muun piispakunnan. (9.8 KM 1)

Esimerkeissä tehdään ero *jumalallisen*, Jumalalle kuuluvan sekä *inhimillisen*, maallisen, ihmiselle kuuluvan välille. *Jumalallinen* sisältää merkityksen täydellisestä. Esimerkissä 17 korostetaan inhimillisten uskontojen edustavan jumalallista eli täydellistä vaillinaisesti. Jumalallisen täydellisyys korostuu suhteessa inhimillisen vaillinaisuuteen. Esimerkki 18 sisältää myös vertailun *jumalallinen* <*inhimillinen* vastakohtaparin välillä. Predikaation *jumalallinen valta ja viisaus* intertekstuaalisen yhteyden subteksti on Raamatun kieli, jossa esiintyy esimerkiksi rakenne *jumalallinen voima* (ks. 2. Piet.1:3)¹².

Jumalallisen vastakohta *inhimillinen* on merkitykseltään polyseeminen:

(PS) **inhimillinen:** **1.** ihmiskuntaan kuuluva, ihmisten muodostama, ihmis-. **2.** ihmiselle ominainen, ihmisen, ihmis-. **3.** ihmisarvonmukainen; ihmisiä ymmärtävä t. kunnioittava, ihmisystävällinen, ihmismäinen, lem-

¹² ”Hänen jumalallinen voimansa on antanut meille lahjaksi kaiken, mikä kuuluu tosi elämään ja jumalanpelkoon.”

peä, sävyisä, humaani(nen). **4.** siedettävä, säädylinen, säälinen, kohtuulinen, kunnollinen.

Sanakirjan antamien merkitysten perusteella adjektiivin voi sanoa olevan merkitykseltään yleensä positiivinen. *Inhimilliseen* liitetään ihmisarvonmukaisuus, kunnollisuus, sävyisyys. Uskonnollisessa kontekstissa, kuten jo edellä todettiin, adjektiivin *inhimillinen* merkitykseen liittyy negatiivinen konnotaatio. Inhimillinen on jotakin *riittämätöntä, rajallista* ja *huonompaa* kuin jumalallinen.

Viikkolehdestä adjektiivi esiintyy seuraavassa kontekstissa:

- (20) (Itseopitut lahjat) perustuvat inhimilliseen tietoon tai viisau-
teen esim. profetioiden yhteydessä jne. Tällainen inhimilli-
sen ja luonnollisen yhteenkuuluvuuden tunteen voimalla ai-
kaansaatua toimintaa sammuttaa aina oikean Hengen toimin-
nan. Seurauksena on lihallisia reaktioita. (9.8 KM 1)

Esimerkin predikaatiolla *inhimillinen tieto* ja *viisaus* on suora intertekstuaalinen yhteys Paavalin sanoihin: ”Meitä on ohjannut Jumalan armo eikä inhimillinen viisaus.” (ks. 2. Kor 1: 12, UT 1992) Raamatunkohdasta ja siihen tukeutuva Viikkolehden esimerkki sisältävät merkityksen *inhimillisen tiedon* riittämättömyydestä, ja että *inhimillinen tieto* erottaa *oikeasta Hengen toiminnasta*.

Esimerkissä 20 esiintyy myös predikaatio *lihallinen reaktio*. Adjektiivi lihallinen on uskonnollisessa diskurssissa erittäin negatiivinen, hengellisyyden asteikolla vahvasti ihmiseen liitettävä, Jumalalle vastakkainen ominaisuus:

- (PS) **lihallinen vars. heng. 1.** ruumiillinen, aineellinen (henkisen, hengelli-
sen vastakohtana) **2.** aistillinen, syntinen, irstas, rietas.

Aineistossa *maalliseen, ruumiilliseen* ja erityisesti *lihalliseen* liitetään negatiivinen konnotaatio. Ajatus ruumiista ja ruumiillisesta vähempiarvoisena henkiselle ja hengelliselle on yleinen, arvottava merkitysrakenne kristillisessä kulttuurissa ja sen vaikutusalueella läntisessä maailmassa. Jako mieleen ja ruumiiseen juontaa juurensa kristillisen perimän

kautta kreikkalaiseen ja roomalaiseen perinteeseen ja filosofiaan. Ruumiiseen on kuitenkin suhtauduttu lännessä askeettisesti ja negatiivisesti johtuen juuri kristinuskon teologiasta pahasta ja syntiinlankeemuksesta. Ruumis ja liha ovat keskeisessä asemassa käsityksessä ihmisestä langenneena olentona. (Turner 1997: 21.)

4.1.2 Jumalan ominaisuudet

Tarkastelemistani artikkeleista löytyy seuraavat adjektiivin ja Jumala -substantiivin muodostamat yhdysrakenteet: Artikkeleissa käytetään Jumalasta ja Jeesuksesta myös nimityksiä *Lunastaja* (VL 14.8. 3), *mielipiteen muokkaaja*, *uskon synnyttävä*, *tien aukaisija*, *ovien sulkija* (VL 14.8. 2), *Mestari* (VL 14.8. 3, 10), *Vapahtaja* (VL 14.8. 8), *Herra* (VL 14.8 16), *(rikas) antaja* (VL 14.8 16), *Taivaan Isä* (KM 9.8. 6), *Isä* (26.6 VL 6), *Majesteetti* (26.6 VL 16).

Sekä Viikkolehdessä että Kotimaa -lehdessä Jumalan ominaisuudet määritellään suhteessa ihmiseen. Jumalan suuruus ja ajattomuus korostuu suhteessa pieneen ja ajalliseen ihmiseen. Jumala ja ihminen muodostavat toistensa vastapoolit artikkeleista välittyvässä merkitysrakenteessa. Adjektiivit liikkuvat asteikolla *ihmiseen liittyvä* – *Jumalaan/jumaluuteen* liittyvä. Jumalaan liitettävät adjektiivit ovat vastakohtaisessa suhteessa ihmiseen liitettävän adjektiivin kanssa. Artikkelin Jumalaa kuvaavat adjektiivit saavat vastakohtaparin ihmistä kuvaavista adjektiiveista, kuten taulukossa 1. on esitetty. Taulukkoon 1. olen kerännyt kaikki adjektiivit, jotka muodostavat predikaation yhdessä Jumalasta käytetyn nimityksen tai ihmisen kanssa:

Taulukko 1 Jumalaa ja ihmisestä kuvaavat adjektiivit ja partisiipit.**Kognitiivinen alue: Jumala > - - - - - < ihminen**

Jumala	ihminen
armollinen armahtava	armahdettu (syntinen)
täydellinen	epätäydellinen vajavainen vaillinainen
hyvä	
muuttumaton	muuttuva nykyaikainen
uskollinen erilainen poikkeuksellinen ainoa	
suuri	pieni vaatimaton
voimakas voimallinen majesteetillinen uskollinen (ihmeellinen) taivaallinen (Isä) oma rakas rakastava tärkeä	

Aineiston adjektiivit välittävät Jumalasta kahdenlaista kuvaa. Toisaalta Jumala nähdään *voimakkaana, majesteetillisena, suurena* ja ihmiseen liitettyihin ominaisuuksiin vastak-
kaisena hahmona. Jumala esitetään kaukaisena ja kunnioitusta (pelkoa) herättävänä

hahmona, persoonana. Toisaalta taas Jumala onkin ihmisen *oma, läheinen, rakastava* Jumala, jolla on *lämmi*n syli ja joka armahtaa.

Ihmistä lähellä olevaa Jumalaa kuvataan adjektiivilla *armollinen* sekä partisiiipilla *armahtava* aineistossa seuraavissa konteksteissa:

- (21) Kohtaa armahtava Vapahtajasi mahdollisimman usein.
(14.8. VL 8)
- (22) Armollinen Jumala voi olla suurempi kuin me omissa kuppikunnissamme saatamme kuvitella. (12.7. KM 1)

Sanakirja antaa adjektiiville seuraavan merkityksen:

(PS) **armollinen**: 1. laupias, armahtavainen, sääliväinen, lempeä, armelias

Esimerkkien antamassa merkityksessä Jumala siis sääliväinen ja lempeä häntä lähestyvää ihmistä kohtaan. Esimerkin 21 predikaatio *armahtava Vapahtaja* on vielä voimakkaampi merkitykseltään, koska substantiivi *Vapahtaja* itsessäänkin jo sisältää merkityksen jostakin joka vapauttaa ja armahtaa ihmisen. Esimerkissä 22 luodaan käsitys Jumalan ominaisuuksien kuten armollisuuden suuruudesta, Jumala on vielä armollisempi kuin rajoittunut ihminen voi ymmärtää.

Raamatussa kuvataan usein Jumalaa adjektiivilla *armollinen*, ja näin adjektiivin käyttö kuvaamassa Jumalan ominaisuutta on myös uskonnollisessa diskurssissa tavallinen. Armo ja armahtaminen ovat kristillisen uskon yksiä keskeisimpiä käsitteitä. Adjektiivin esiintymisestä Raamatun tekstissä voi antaa seuraavan esimerkin: ”Kuitenkin, Herra vain odottaa, että voisi olla teille armollinen, Hän nousee armahtamaan teitä” (Jes. 30:18, VT 1992)

Siinä missä Jumala on aineistossa *armollinen* ja *armahtava*, ihminen taas on *armahdettu syntinen*. Esimerkki 23 luo selvän merkityksen ihmisestä Jumalan vastakohtana, syntisenä, jonka ainoa mahdollisuus halutessaan kohdata Jumala on tulla tässä kohtaamisessa armahdetuksi:

- (23) Ainoa turvallinen tapa on lähteä armahdettuna syntisenä.
(12.7. KM 6)

Aineistossa Jumala on myös *rakastava* ja ihmiselle *rakas* Mestari:

- (24) Silloin meistä tuntuu, että on suuri ilo ja etuoikeus tehdä rakkaalle Mestarille mieliksi. (14.8 VL 3)
- (25) Juha Tapio keikkailee yli kirkkorajojen ja kertoo nuorille rakastavasta Jumalasta (9.8 KM 20)
- (26) [- -] joutuisi hylkäämään oman sisäisen ajatuksensa kaikkien uskontojen yläpuolella olevasta ihmisiä rakastavasta Jumalasta. (14.8 VL 3)

Esimerkkien adjektiivit antavat kuvan Jumalan ja ihmisen välisestä suhteesta läheisenä. Ihmisen ja Jumalan välinen suhde on molemminpuolinen, Jumala on *rakastava* ja ihminen rakastaa Jumalaa. Sanakirja avaa adjektiivin *rakas* merkitystä:

(PS) **rakas 1.** jtk jonka jku kokee itselleen kallisarvoiseksi, johon on syvästi kiintynyt, josta pitää hyvin paljon. **2.** rakastava, hellä

Ihmisen ja Jumalan välistä läheistä suhdetta aineistossa kuvataan myös adjektiiveilla *uskollinen* ja *oma*. Omakohtaisen uskon merkitystä painotetaan seuraavassa Viikkolehden esimerkissä:

- (27) [- -]kun uskossa otamme Hänet vastaan *omana* Lunastajanamme. (14.8 VL 3)

Jumala on siis ihmisen *oma* *Lunastaja*. Suhteen molemminpuolinen *omistaminen*, *omana pitäminen* näkyy myös uskovista käytettävissä nimityksissä, joissa adjektiivi *oma* on osana yhdysrakennetta, esimerkiksi tässä työni aineistossa esiintyvä *Jumalan oma kansa* (ks. 4.3), tai substantiivisesti käytettävä *Jumalan oma (ihminen)*. Yhdysrakenteen *oma* *Lunastaja* tai *oma* *Jumala* merkityksen intertekstuaalinen tausta on löydettävissä Raa-

matusta, jossa puhutaan usein Jumalan omasta kansasta sekä omasta Jumalasta (ks. esimerkiksi 2. Moos 19: 5.)

Adjektiivi uskollinen sekä yhdysrakenne *uskollinen Jumala* esiintyy aineistossa seuraavassa kontekstissa:

- (28) Tänään Jumalan rakkaus valtaa sinut ja haluat kertoa ystäville uskollisen, ihmeellisen Jumalan rakkaudesta. (26.6. VL 11)

Esimerkki 28 antaa merkityksen Jumalan ja ihmisen välisestä suhteesta, kiintymyksestä jatkuvana, pysyvänä, uskollisena rakkautena. Sanakirja antaa adjektiiville *uskollinen* seuraavan merkityksen:

(PS) **uskollinen 1.** lojaalisuudesta, velvollisuudentunnosta, kiintymyksestä tms. jatkuvasti jnak t. jonkinlaisena pysyvä.

Tässä kontekstissa adjektiivi *uskollinen* liikkuu merkitykseltään samalla pysyvyyden asteikolla kuin adjektiivi *muuttumaton*. Merkitykseltään adjektiivi *muuttumaton* tässä suhteessa synonyyminen, suhde olioon on *pysyvä*:

(PS) **muuttumaton** joka ei muutu t. ole muuttunut, (samanlaisena) pysyvä, kiinteä, vakinainen, vakaa, vakio, sama

Aineistossa Jumalaa kuvataan muuttumattomaksi. Tätä ominaisuutta korostetaan suhteessa ihmisen ja hänen vaikutusalueensa muuttuvuuteen. *Muuttumattoman* Jumalan vastakohtana on *muuttuva* ihminen, erilaisine mielipiteineen. Tämä tulee esille seuraavista esimerkeistä 29 ja 30:

- (29) Jumala on sama silloinkin kuin ehkä vanhaa kotitaloamme ei ole enää olemassa. Jumala on myös muuttumaton. (26.6. VL 12)
- (30) Missä on minun luottamukseni ja missä on sinun luottamuksesi? Onko se ihmisten mitä erilaisimmissa mielipiteissä? Vai onko se jossain muualla. (14.8. VL 2)

Ihmistä lähellä olevan Jumalan lisäksi aineistosta välittyy kuva kaukaisesta, ainutlaatuisesta ja suuresta Jumalasta. Adjektiivien kautta Jumalan ominaisuuksien erilaisuus suhteessa ihmiseen korostuu. Jumala on *hyvä* ja *suuri*, kun taas ihmistä kuvataan vastakohtaisilla adjektiiveilla *pieni*, *vaatimaton* ja *vajavainen*. Raamatussa Jumalaa kuvataan adjektiiveilla *suuri* ja *hyvä* usein, ja näin adjektiiveja käytetään usein myös uskonnollisessa diskurssissa määrittelemään Jumalan ominaisuuksia. Psalmin 95:3 sanoin, ”Herra on suuri Jumala ja kaikkien jumalien ylin valtiast”. *Hyvä* adjektiivi esiintyy aineistossa seuraavissa konteksteissa kuvaamassa Jumalan ominaisuuksia:

- (31) Nyt näen, että kaikki on lahjaa Jumalalta, joka on hyvä. (9.8 KM 20)
- (32) Tulkaa, katsokaa ja maistakaa, kuinka Herra on hyvä. (14.8. VL 16)

Adjektiivi *hyvä* on hyvin polyseeminen merkitykseltään. Lähinnä sanakirjan antamista merkityksistä tässä uskonnollisessa diskurssissa on eettistä ominaisuutta, hyvyyttä kuvaava merkitys:

(PS) **hyvä** jstak myönteisenä, edullisena, arvostettavana tms. pidettävästä. 6. eettisesti arvokas, puhdas, jalo, ylevä, hieno, hyväsydäminen, lempeä, hieno

Edellä on todettu jo uskonnollisen maailmankuvan pohjautuvan polarisoituneeseen rakenteeseen (ks. Suojanen 1988:59), jonka ääripäissä ovat vastakohtaiset adjektiivit *hyvä* <*paha*. Kristillisessä protestanttisessa uskossa, jota Viikkolehti ja Kotimaa-lehtikin edustavat, tämän polaarisen maailmankuvan toisessa päässä on persoonallinen *hyvä* (Jumala) ja toisessa persoonallinen *paha*, jonka vallassa *huono* ihminen ilman Jumalaa on. Uuden testamentin sanoman mukaan ”ainoastaan Jumala on hyvä, ei kukaan muu.” (Ks. Mark 10:18, UT 1992). Esimerkki 31 korostaa tätä sanomaa luomalla konnotaation siitä, että kaikki hyvä tulee Jumalalta. Esimerkki 32 on taas eksplisiittisessä, sitaatinomaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä Raamatun tekstiin, jossa kehoitetaan: ”Maistakaa ja katsokaa, kuinka Herra on hyvä. Autuas se mies, joka häneen turvaa!” (Psalmi 34:9, VT 1992).

Adjektiivi *suuri* kuvaa Jumalaa aineiston esimerkeissä 33 ja 34:

- (33) Mestarin ottein hän veisti karhuteoksen, mutta veistäjääkin suurempi Mestari nousi lopulta esityksen pääosaan. (14.8. VL 13)
- (34) Poissa ovat säkeistöt, joiden aiheena on Jumalan huolenpito luoduistaan. Korostus on toki säilynyt: Jumala on suuri sekä voimassaan että armossaan. (12.7. KM 18)

Jumalaa kuvataan uskonnollisessa diskurssissa usein adjektiivilla *suuri*. Sanakirjan adjektiiville antamista merkityksistä kuvainnollinen ja abstrakti merkitys sopivat tähän kontekstiin parhaiten:

(PS) **suuri 3.** asenteeltaan, voimaltaan, vaikutukseltaan huomattava, iso **4.** arvoltaan, merkitykseltään huomattava, merkittävä.

Esimerkissä 34 todetaan Jumalan olevan suuri voimassaan ja armossaan. Tällä on selkeää tyylillinen intertekstuaalinen yhteys Raamattuun (ks. esimerkiksi 4. Moos. 14: 19¹³). Jumalan suuruus korostuu suhteessa ihmiseen. Aineiston esimerkissä 33 ihmisellä (mestari) on taitoja, mutta häntä *suurempi Mestari* saa ansaitun huomion. Konnotaatio on selvästi, että Jumala on aina ihmistä suurempi.

Ihmistä kuvataan aineistossa adjektiivin *suuri* vastakohdalla *pieni*. Jumala määritetään suhteessa *vähäiseen* ihmiseen, jonka *omat* voimat ovat *vajavaiset*.

- (35) Jumala tekee valtavia tekoja ja käyttää vajavaisia ihmisiä. (14.8. VL 13)
- (36) Nuori mies haluaisi päästä raamattukouluun, jotta voisi saada kokonaisvaltaisemmin tietoa kristillisestä uskosta. Sen hän on jo kokenut, ettei omin voimin selviä. (12.7. KM 16)

Esimerkissä 36 ihmisessä itsessään ja hänen omissa voimissaan on jotakin riittämätöntä, vajavaista, kun taas esimerkissä 35 korostuu Jumalan suuruus, voimallisuus predikaatiolla *valtavat teot* kautta.

¹³ ”Koska siis armosi on suuri, anna kansallesi anteeksi sen pahat teot, niin kuin olet tähänkin asti antanut sille anteeksi aina Egyptistä lähdöstä saakka.”

(PS) **vajavainen** puutteellinen, riittämätön, vaillinainen

Adjektiivin *vajavainen* vastakohtana voi pitää adjektiivia *täydellinen*. Uskonnollisessa diskurssissa Jumalan ja ihmisen ominaisuuksien määrittelyssä tämä adjektiivipari on tärkeä *hyvä* > *huono, paha* -vastaparin lisäksi. Sanakirjan esimerkkikin viittaa adjektiivin *täydellinen* vakiintuneen uskonnolliseen kieleen Jumalaa kuvaavana:

(PS) **täydellinen 2.** ominaisuuksiltaan kaikin puolin jnk käsitteen sisältöä, joitakin vaatimuksia vastaava, virheetön, moitteeton, ihanteellinen. *Kukaan ei ole täydellinen Jumalan edessä.*

Kotimaa ja Viikkolehden aineistosta välittyy merkitys, että ihmisen tuleekin olla pieni ja vähäinen, epätäydellinen ja vajavainen omissa voimissaan ja turvautua *majesteetilliseen* ja *taivaalliseen* Jumalaan. Toisaalta ihmisen tulisi kuitenkin pyrkiä kohti Jumalan täydellisyyttä, pienemmästä suurempaan: ”*Olkaa siis täydellisiä, niin kuin teidän taivaallinen isänne on täydellinen.*” (Matt. 5:48, UT 1992) Näiden adjektiivien kautta on haluttu muodostaa kuva Jumalasta kuninkaana, ihmisen hallitsijana (ks. esim. Hepr. 1:3 ja Hepr. 8:1). Sanakirja antaa adjektiiveille seuraavat merkitykset:

(PS) **majesteetillinen** tavallisemmin: majesteettinen, kunnioitusta herättävä, arvokas, ylväs, juhlallinen, mahtava, valtava

(PS) **taivaallinen 1.** taivaaseen kuuluva t. liittyvä, taivaasta peräisin oleva, taivaan, jumalallinen **2.** erinomainen, ihana, hurmaava, ihmeellinen, mahtava

Aineistossa Jumalaan liitetään läheisesti käsitteet voima, armo, rakkaus, hyvyys, totuus, Jumalan sana, Jumalan syli, Jumalan käsi, Jumalan kaikkivaltius, valta ja viisaus, lähde, evankeliumi, vesi, ylösnousemus ja halu. Mielikäinen (2000: 249) toteaa juuri näiden Jumalaan liitettyjen ominaisuuksien, kuten esimerkiksi adjektiivien *laupias* ja *armollinen*, olevan keskeisimpiä uskonnollisiksi sävyttyneitä ilmauksia Raamatun kontekstissa. Näiden lisäksi uskonnollisiksi leimautuneet ilmaukset liittyvät Jumalan ja ihmisen väliseen suhteeseen (*synti*, *armo*) sekä kristinuskon peruskäsitteisiin (*ylösnousemus*, *Kristuksen tulemus*). Uskonnollisiksi leimautuneilla ilmauksilla on siis havaittavissa selvä tyylillisesti intertekstuaalinen yhteys Raamatun kieleen.

Taulukkoon 2 olen kerännyt kaikki aineistossa Jumalaan ja ihmiseen liitettäviä käsitteitä kuvaavat adjektiivit. Useimmat adjektiivit muodostavat predikaation yhdessä tuttujen kristillisten käsitteiden kanssa, kuten armo ja rakkaus. Seuraavassa käyn läpi näiden predikaatioiden intertekstuaalisia yhteyksiä Raamatun tekstiin, ja näin selvitän miten vakiintuneita nämä merkitykset ovat uskonnollisessa diskurssissa.

Taulukko 2 Jumalan ja ihmisen vaikutuspiiriin kuuluvia käsitteitä kuvaavat adjektiivit ja partisiipit

Kognitiivinen alue: Jumala > - - - - - < ihminen

enenevä (armo)	
käsittämätön (armo ja hyvyys)	
ihmeellinen (armo)	
suuri (armo)	
ehdoton (rakkaus)	ehdollinen (ihmisen rakkaus)
käsittämätön (rakkaus)	
ehtymätön (luottamuksen ja levollisuuden lähde)	
oikea (parannuksen ja puhdistuksen lähde)	
ehtymätön (armon lähde)	
väkevä (Jumalan voima)	
parantava (voima)	
muuttava (voima)	
mahtava ja kantava (armon voima)	
vartenotettava (sana)	
ajankohtainen (sana)	
elävä (sana)	
elävä (vesi)	
lämmin (syli)	
avattu (käsi)	avoin (sydän)
lempeä (käsi)	
hiljainen (Hengen sade)	
ainutlaatuinen (sanoma)	
kirkas ja selkeä (evangeliumi)	

Kristilliseen peruskäsitteeseen *armo* liitetään aineistossa adjektiivit *suuri* ja *ihmeellinen*, jotka kuvaavat aineistossa myös Jumalan ominaisuuksia. Jumalan armo on jotakin yli-luonnollista, taivaallista ja ihmisen ominaisuuksista poikkeavaa.

(PS)**ihmeellinen**: 1. ylläluonnollinen, selittämätön, ihmeitä sisältävä, ihmetystä herättävä; epätavallisen hyvä, pätevä, suurenmoinen. *Luojan ihmeelliset teot*.

Adjektiivi *ihmeellinen* esiintyy Raamatussa seuraavissa yhteyksissä...entä predikaatio/yhdysrakenne *ihmeellinen armo*. Armo muodostaa predikaation myös seuraavien esimerkeissä esiintyvien adjektiivien *enenevä* ja *käsittämätön* kanssa:

- (37) Mikäli tahdot kokea osaksesi enenevää armoa ja siitä seuraavaa muutosta elämässäsi, niin kohtaa armahtava Vapah-taja mahdollisimman usein. (14.8 VL 8)
- (38) Me kaikki voimme erehtyä varmuudessamme tai yllättyä pelokkuutemme keskeltä ihmettelemään osaksemme tullutta Jumalan käsittämätöntä armoa ja hyvyttä. (14.8. VL 2)

Enenevä armo on uskonnolliseen kieleen ja diskurssiin konventionalistunut yhdysrakenne ja predikaatio. Partisiipille *enenevä* sanakirja antaa seuraavan merkityksen:

(PS)**eneta**: 1. enentyä, lisääntyä, karttua, kasvaa, suureta, voimistua. *Jnk. määrä, nopeus enenee. Enenevä vastustus*.

Jumalan *enenevä armo* sisältää uskonnollisessa diskurssissa merkityksen, että Jumalan armo on loputon, aina kasvava ja kaiken anteeksiantava ihmisen elämää muuttava voima, kuten esimerkin 37 konteksti antaa ymmärtää. Predikaatiolla *enenevä armo* on suora intertekstuaalinen yhteys Paavalin sanoihin Uudessa testamentissa: ”Tämä kaikki tapahtuu teidän takianne, jotta yhä enenevä armo synnyttäisi yhä useammissa runsasta kiitollisuutta Jumalan kunniaksi.” (2 Kor 4:15, UT 1992).

Esimerkissä 38 esiintyy predikaatio *käsittämätön armo ja hyvyys*. Jälleen liikuttaessa Jumalan ja ihmisen muodostamalla asteikolla, Jumalaan liitetty ominaisuus on vasta-

kohtainen ihmiseen liitettävien ominaisuuksien kanssa. Jumalan armo ja hyvyys on vaikeasti ymmärrettävää ihmiselle. Adjektiivin *käsittämätön* ja Jumalaan läheisesti liitettyjen ominaisuuksien muodostamat predikaatiot ovat vakiintuneet uskonnolliseen kieleen. Sanakirjakin antaa esimerkissään uskonnolliseen kieleen vakiintuneen yhdysrakenteen:

(PS)**käsittämätön**: 1. jota ei voi käsittää, *Jumalan k. laupeus*.

Aineistossa adjektiivi *käsittämätön* muodostaa yhdysrakenteen myös kristillisessä kontekstissa yleisesti käytetyn käsitteen *rakkaus* kanssa. Yhdysrakenteet luovat merkityksen, että Jumalaan liitettyjä käsitteitä, kuten *rakkaus*, *armo* ja *hyvyys*, ei voi täysin ymmärtää. Vastakohtaisuus inhimilliseen (rakkauteen, armoon ja hyvyteen) korostuu jälleen.

Ihmisen ja Jumalan rakkauden välistä eroa korostetaan myös aineiston esimerkeissä 39 ja 40:

- (39) Ihmisten rakkaus on aina ja kaikkialla jossain määrin ehdollista. (14.8 VL 8)
- (40) Lapsilta ja nuorilta puuttuu liian usein kokemus omasta arvosta, ehdottomasta rakkaudesta¹⁴ ja elämän tarkoituksesta. (9.8 KM 20)

Kontrastipari *ehdoton* > < *ehdollinen* asettaa Jumalan ja ihmisen rakkauden asteikon vastapoleille. Jumala määritetään jälleen suhteessa ihmiseen ja toisin päin. Artikkeleiden tekstissä käydään jatkuvaa dialogia Jumalan ominaisuuksien ja ihmisen ominaisuuksien välillä. Adjektiivipari kertoo tästä suhteesta:

(PS)**ehdoton**: 1. ehdoista, oloista riippumaton, rajoittamaton, varaukseton, poikkeukseton, täydellinen, absoluuttinen.

(PS)**ehdollinen**: (vain) määräehdoin voimassa oleva t. tapahtuva, ehdon sisältävä.

¹⁴ Artikkelin kontekstissa *ehdottomasta rakkaudesta* puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan Jumalan rakkautta.

Esimerkit sisältävät konnotaation, että Jumalan rakkaus on ylivertaista ihmisen rakkauteen verrattuna.

Aineistossa on useita metaforisia lähteeseen ja veteen liittyviä ilmauksia. Esimerkkeihin 41–43 olen poiminut Jumalan ominaisuuksia kuvaavat lähde -metaforat.

- (41) [- -] pysähtyä tuon ehtymättömän luottamuksen ja levollisuuden lähteen äärelle. (14.8 VL 2)
- (42) Kristus on ainoa ehtymätön armon lähde maailmassa (14.8 VL 8)
- (43) Itsensä tutkiminen vie parannuksen ja puhdistuksen oikealle lähteelle: ihmisen Luojan pyhitettäväksi. (9.8 KM 15)

Lähteellä ja vedellä osana metaforisia ilmauksia uskonnollisessa kielessä, erityisesti hartaus- ja virsiteksteissä, on selkeä intertekstuaalinen yhteys Raamattuun. Raamatussa puhutaan esimerkiksi lähteestä, joka kumpuaa ikuisen elämän vettä (ks. Joh. 4:14) sekä Jumalasta elämän lähteenä¹⁵ (ks. Joh. 5:26 ja 1. Tim 6:13). Esimerkkien 41–43 lähde-metaforien suora subteksti ei ole Raamattu, mutta tyylillinen intertekstuaalinen yhteys on selvä. Esimerkki 43 sisältää konnotaation, että on olemassa myös *vääriä lähteitä*, mutta vain Jumalan luota löytyy *oikea* parannuksen ja puhdistuksen *lähde*. Esimerkeissä ihminen tulee Jumalan luo *lähteelle, joka puhdistaa ja armahtaa*. Esimerkeissä 41 ja 42 metaforan merkitystä vahvistava adjektiivi *ehtymätön*, jolle sanakirja antaa seuraavan merkityksen:

(PS)**ehtymätön**: 1. tyhjentyvätön, loppumaton, loputon, rajaton, antoisa, riittoisa, runsas, rikas.

Metaforan *lähde* on siis tyhjentyvätön, antoisa ja loputon. Jälleen Jumalaan liittyvä ominaisuus ja adjektiivin luoma merkitys korostaa Jumalan suuruutta, rajattomuutta. Yhteistä kaikille edellä esitetyille adjektiiveille ja niiden luomille merkityksille on juuri tällä kognitiivisella alueella Jumalan ominaisuuksien äärettömyys, rajattomuus, suuruus

¹⁵ UT:ssa puhutaan myös uskosta rikkauden lähteenä (1. Tim. 6:6).

ja ylivertaisuus ihmisen ominaisuuksiin nähden. Adjektiivien abstraktilla merkityksellä on nähtävissä myös yhteys fysikaaliseen rajattomuuteen, loputtomuuteen ja suuruuteen.

Jumalan ominaisuuksista puhuttaessa aineistossa esiintyy usein metafora *elävä vesi*:

- (43) Meillä on lukuisia mahdollisuuksia ammentaa elävää vettä.
(26.6 VL 16)

Metafora on vakiintunut uskonnolliseen kieleen ja sillä on selvä intertekstuaalinen yhteys Raamatun kohtaan ” [...]ja ymmärtäisit kuka sinulta pyytää juotavaa, pyytäisit itse häneltä ja hän antaisi sinulle elävää vettä.” (Joh. 4:10, UT 1992). Esimerkissä 43 metafora merkitsee ihmisen etsiytymistä Jumalan yhteyteen. Aineistossa puhutaan myös *elävästä sanasta*. Tälläkin metaforalla on yhteys Raamatun tekstiin¹⁶. Adjektiivi *elävä* on merkitykseltään polyseeminen:

- (PS)**elävä**: 1. elossa oleva, elollinen 3. eloisa, pirteä, virkeä, vilkas, terhakka, vireä 4. tosi, todellinen, havainnollinen, selvä.

Predikaatiot *elävä vesi* ja *elävä sana* saavat merkityksensä suhteessa vastakohtaiseen adjektiiviin *kuollut*. Vastakohtaisuus on komplementaarista, ja siis toinen toisensa poisulkevaa. Tämä tekee metaforista voimakkaita ja ilmaisuvoimaisia, joskin ne ovat kummatkin uskonnolliseen diskurssiin niin vakiintuneita, etteivät ne yllätä vastaanottajaa.

Evankeliumia ja (Jumalan) sanomaa kuvaillaan aineistossa adjektiiveilla *ainutlaatuinen*, *kirkas* ja *selkeä*. Artikkeleissa mainostetaan Jumalan *sanaa*, joka on ymmärrettävissä kontekstista riippuen Raamattuna tai yksittäisenä sanomana, lupauksena, käskynä ihmiselle. Aineistosta löytyy seuraavat Jumalan sanaa kuvaavat predikaatiot:

- (44) Pyhä Henki tekee Jeesuksen sanoista ajankohtaisia ja opettaa, kuinka niitä tulee eri aikoina soveltaa. (12.7. KM 12)
- (45) Siksi kaikki, mitä Sana Hänestä puhuu ja Hän sanassaan, on varteenotettavaa. (14.8 VL 14)

¹⁶ ”Jumalan sana on elävä” (ks. Hep. 4:12)

Esimerkeissä 44 ja 45 kuvataan Jumalan/Jeesuksen sanojen olevan *varteenotettavia* ja *ajankohtaisia*. Sanakirja antaa adjektiiville *ajankohtainen* seuraavan merkityksen:

(PS)**ajankohtainen:** juuri nyt t. määrähetkenä tärkeä, päivänpolttava, aktuaalinen.

Esimerkeissä adjektiivit luovat merkityksen, joka korostaa Jumalan sanaa eli Raamattua nykyihmiselle tärkeänä, varteenotettavana, huomionarvoisena auktoriteettina. Artikkeleiden konteksti huomioon ottaen Jumalan sana esitetään ikään kuin ajattomana, aina ajankohtaisena uutisena.

Jumalan ja Jumalan armon *voimaa* kuvataan aineistossa adjektiiveilla ja partisiipeilla *väkevä, parantava, muuttava, mahtava* ja *kantava*. Erityisesti adjektiivi *väkevä* muodostaa usein yhdysrakenteen Jumalan tai Jumalan voiman kanssa uskonnollisessa diskursissa. Aineistossa adjektiivi *väkevä* esiintyy seuraavassa kontekstissa:

(46) Vaatimattoman näköinen, ehkä resuinenkin, Jose kulki aina väkevässä Jumalan voimassa. (14.8 VL 10)

Esimerkin yhdysrakenne *väkevä Jumalan voima* on intertekstuaalinen yhteys Raamatun kieleen. Adjektiivilla *väkevä* kuvataan usein Raamatun kielessä Jumalaa ja Jumalan voimaa (ks. esimerkiksi 5. Moos. 10: 17, 1 Moos. 49:24, Jeremia 50:34 ja Psalmi 140:7–8.) Esimerkissä Jumalan voiman suuruus ja mahtavuus korostuu suhteessa ihmisen pienuuteen, joka esimerkissä on *resuinen* ja *vaatimattoman* näköinen Jose.

Aineistossa kuvataan Jumala myös läheisenä, lämpimänä ja odottavana. Hän on aina valmis vastaanottamaan ihmisen. Esimerkeissä 47 ja 48 adjektiivit *lempeä* ja *lämmen* esiintyvät seuraavissa konteksteissa:

(47) Luoja avaa meille lämpimän sylin, avaa kätensä. (14.8 VL 16)

(48) Lempeällä kädellä tuskan polte lievitä. Anna valo matkalleni. (12.7 KM 15)

Adjektiivit *lämmin* ja *lempeä* sekä yhdysrakenteet *lämmin syli* ja *lempeä käsi* luovat predikaation Jumalasta ystävällisenä, vastaanottavana ja ihmisestä kiinnostuneena. Sanakirjan antamat merkitykset adjektiiveille avaavat merkitystä:

(PS)**lämmin:** 3.kuv.johonkin suhtautumisesta, jnk. tekemästä vaikutelmasta. sydämellinen, herttainen, ystävällinen, myötämielinen, lämminhenkinen, -sydäminen, harras, innostunut, innokas tms.

(PS)**lempeä:** hyväntahtoinen, suopea, sävyisä, leppoisa, lauhkea, anteeksiantava, hellä, hellävarainen, ystävällinen.

Esimerkin 47 kontekstissa polyseeminen adjektiivi *lämmin* esiintyy kuvainnollisessa merkityksessä, se kuvaa Jumalan suhtautumista ihmiseen. Myötämielistä suhtautumista korostaa esimerkissä myös Jumalan *avatut kädet*. Esimerkissä 48 puhutellaan Jumalaa runolle tai virrelle ominaisella tyyllillä. Jumalaa pyydetään koskettamaan ihmistä *lempeällä kädellä*. Kuten edellä olen jo todennut, Jumalasta muodostuva merkitys on toisaalta kaukainen, suuri, voimaltaan rajaton ja mahtava, ja toisaalta läheinen ja jopa hellä.

Miten ihmisen tulisi sitten vastata tähän Jumalan odottavaan, lämpimään suhtautumiseen? Esimerkki 49 esittää Viikkolehden lukijalle seuraavan kehotuksen:

(49) Otathan rikkaudet avoimin sydämin ja kiittäen vastaan.
(14.8 VL 16)

Adjektiivi avoin osana metaforaa avoin sydän esiintyy kuvainnollisessa merkityksessä:

(PS)**avoin:** auki oleva, aukinainen, avonainen 1.sulkematon, salpaamaton, sitomaton, 2. peittämätön, suojaamaton, peitteetön 3. esteetön, raivattu, tyhjä, vapaa, suojaton, altis jllkn; käytettävissä tai tarjolla oleva.

Ihmisen tulee ottaa Jumalan lahjat esteettömästi, antautuneesti vastaan. Raamattu on nähtävissä subtekstinä tässäkin esimerkissä. Raamatussa *avoimen sydämen* lisäksi puhutaan ihmisen *puhtaasta, ymmärtäväisestä ja viisaasta sydäimestä* (ks. esim. Hep. 10: 22). *Avoimen sydämen* vastakohtana voi Raamatun kontekstissa pitää paatunutta, kovaa ja vilpillistä sydäntä (ks. esim. Jes. 46: 12).

Jumalan toimintaa kuvataan aineistossa toisaalta konkreettiseksi ja näkyväksi, toisaalta se on hiljaista ja lempeää. Jumalan toimintaa kuvataan metaforalla *hiljainen Hengen sade* (ks. esimerkki 50).

- (50) Tämä on kuin hiljaista Hengen sadetta, joka vie ravinteet juuristoon, josta ne puolestaan ruokkivat kasvua. (26.6. VL 1)

Adjektiiville *hiljainen* sanakirja antaa seuraavat merkitykset:

(PS)**hiljainen:** **1.** meluton, äänetön, vähä-ääninen, vaimea **2.** rauhallinen, tyyni, vaatimaton, hillitty, puhumaton, vähäpuheinen **3.** hidas, verkkainen.

Uskonnollisessa kielessä ja diskurssissa esiintyy usein metafora *Hengen* tai *Jumalan sanan sade*. Jumalan toimintaa kuvataan Raamatussa ”Hengen sateena, joka kastelee maan” (ks. esim. Hep. 6: 7).

4.1.3 Jumala kohtaa ihmisen

Kotimaa-lehden ja Viikkolehden artikkeleissa ihminen ja Jumala ovat vuorovaikutussuhteessa. Rukouselämän lisäksi artikkeleissa kuvataan uskovan ihmisen elämän tapahtumaa, jota voidaan kutsua ’uskoontuloksi’, ’kääntymykseksi’ tai ’herätykseksi’. Tämän tapahtuman johdosta ihminen muuttuu ja jättää taakseen ’maailman’ ja ’entisen’. Taulukkoon 3 olen kerännyt tätä muutosta ja Jumalan kohtaamista artikkeleissa kuvaavat adjektiivit.

Taulukko 3 Jumalan kohtaamista kuvaavat adjektiivit.

näkyvä ja tuntuva (Hengen kokemus) (12.7 KM 1)
vahva ja mullistava (matkayhteys Jumalan kanssa) (14.8 VL 9)
suurin ja ihmeellisin (kokemus elämässä) (12.7 KM 15)
todellinen (tapahtuma ihmisen elämässä) (26.6 VL 15)
ratkaiseva (veräjä, jota ihminen lähestyy) (26.6 VL 13)

Uskoontuloa nähdään kummankin lehden artikkeleissa valintana ja hengellisenä *tekona*, ja juuri siksi tapahtumaa kuvataan usein verbistä johdetuilla partisiipeilla. Materiaaliin seen maailmaan näkymättömän tapahtuman korostetaan saavan aikaan jotakin *näkyvää, tuntuva, mullistavaa, ratkaisevaa* ja *todellista*. Predikaatioissa näkyy tekeminen. Tämä kokemus ja ihmisen tekemä ratkaisu arvotetaan todella käänteentekeväksi ja tärkeäksi ihmisen elämässä. Tapahtumaa kuvataan superlatiivimuotoisin adjektiivein *suurin* ja *ihmeellisin*. Sanakirja antaa adjektiiveille seuraavat merkitykset:

(PS) **ihmeellinen 1.** ylilounnollinen, selittämätön, ihmeitä sisältävä, ihmetystä herättävä, epätavallisen hyvä, suurenmoinen

(PS) **suuri 3.** asteeltaan, voimaltaan, vaikutukseltaan huomattava, iso. **4.** arvoltaan, merkitykseltään t. asemaltaan huomattava, merkittävä, tärkeä.

Sanakirjan antamat merkitykset adjektiiveille auttavat ymmärtämään, miten merkittävänä uskonnollisessa diskurssissa tätä tapahtumaa ja sen seuraamaa muutosta ihmisen elämässä pidetään. Itse uskoontulon prosessia kuvataan Viikkolehdessä metaforan kautta esimerkissä 51.

(51) Mutta useimmat kai varovasti hiipien, ehkä pikkuhiljaa ratkaisevaa veräjää lähestyen ja vielä porttia avatessaankin ympärilleen pälyillen [tulevat Jeesuksen luo]. (26.6. VL 13)

Metaforalla *ratkaiseva*¹⁷ *veräjä* ja *portti* on intertekstuaalinen kytkös Raamattuun. Jeesus puhuu ahtaasta portista, josta ihmisen on käytävä sisään: ”Miten ahdas onkaan se portti ja kapea se tie, joka vie elämään, ja vain harvat löytävät sen!” (Matt. 7:14, UT 1992).

Tämä Jumalan kohtaaminen eli uskoontulo kokemuksena ja tekona toimii uskonnollisessa diskurssissa vedenjakajana, joka luo varsin polarisoituneen tavan hahmottaa maailma. Artikkeleissa käytetyt adjektiivit luovat osaltaan merkitysrakenteen, jossa tehdään vahva ero Jumalan yhteydessä ja hänestä erossa eletyn elämän välillä. Kutsun tätä kognitiivista aluetta Jumalan tekemän muutoksen asteikoksi, johon suhteessa kuviossa 6 esitetyt vastakohtaiset adjektiiviparit osoittavat jonkin olion paikan. Osa adjektiiveista

¹⁷ Uskonnollisessa diskurssissa uskoontuloa nimitetään usein myös *ratkaisuksi*. Ihminen teki *ratkaisun* eli hän tuli uskoon.

on suluissa, koska niitä ei ole suoraan käytetty teksteissä, mutta ne ovat selkeä osa teksteistä välittyvää merkitysrakennetta ja kontekstinen vastakohta tekstissä esiintyvälle adjektiiville.

Kognitiivinen alue:

ELÄMÄ ENNEN >< ELÄMÄ NYT

Muutoksen asteikko:

ahdas>-----<avara	
(sidottu)	vapaa
(kahlehdittu)	
entinen	nykyinen
vanha	uusi
(valheellinen)	aito
	tosi
(sairas)	terve
(epätodellinen)	todellinen
(tyhjä)	täysi
(puutteellinen)	yltäkyläinen
vajavainen	täydellinen
kirouksenalainen	armahdettu
	siunattu
ruma	kaunis
inhottava	miellyttävä
väärä	(oikea)
syntinen	
holtiton	(tasapainoinen)
pieni	suuri
(häpeällinen)	(kunniallinen)
(likainen)	puhdas

Kuvio 6. Adjektiivien muutoksen asteikko entisen ja nykyisen elämän kognitiivisella alueella.

Muutoksen asteikon ensimmäiset adjektiivit *ahdas* > *avara* esiintyy Viikkolehden artikkelissa samassa lauseessa, jolloin niiden vastakohtaisuus tarkoituksellisesti korostuu.

(52) Jumala tahtoo viedä meidät ahtaasta elämästä avaraan elämään. (26.6. VL 13)

Sanakirja antaa esimerkissä 52 esiintyville adjektiiveille polyseemiset merkitykset.

(PS) **ahdas**: **1.** alaltaan, tilavuudeltaan pieni, kapea, kaita, suppea, tiukka, liian tiivis Heng. Ahdas portti parannuksenteon vaikeudesta **2.** rajallinen, suppea, vähäinen, yksipuolinen **3.** suvaitsematon, jyrkkä, pikkumaisen rajoittava, ahdashenkinen, -mielinen **4.** vaikea, tiukka, tukala.

(PS) **avara**: laaja **1.** aava, aukea, lakea, lavea **2.** tilava, väljä. (vrt. Avaramielinen: suvaitsevainen, vapaamielinen)

Esimerkin 52 kontekstissa adjektiivien avaruus ja ahtaus ei ole fyysikaalista, konkreettista vaan predikaatio muodostuu abstraktisessa kehyksessä. Adjektiivit saavat metaforisen merkityksen; *ahdas* sanakirjan merkityksen 3. ja 4. ja *avara* saa metaforisen merkityksen, jossa avaran merkitys lähenee *vapaata*. Esimerkin 52 kontekstissa puhutaan ihmisen elämän sekä fyysisestä, taloudellisesta että henkisestä *ahtaudesta* ja *avaruudesta*. Jumala vaikuttaa niin, että *ahdas*, *tukala* elämä muuttuu *avaraksi*, *vapaaksi*. Adjektiivin *ahdas* konnotaatio on selkeästi negatiivinen suhteessa avaraan. Metaforinen merkitys on selkeässä yhteydessä fyysikaaliseen merkitykseen: ahtaassa elämässä tilaa on liian vähän, josta Jumalan täytyy vapauttaa.

Ahtaaseen on kuitenkin liitetty myös positiivisia konnotaatioita kristillisessä kontekstissa, kuten sanakirjankin antama esimerkki hengellisestä diskurssista antaa olettaa. Raamatussa (ks. Matt. 7:14, UT 1992) puhutaan *ahtaasta* portista, josta ihmisen täytyy pelastuakseen kulkea, sekä *lavea* tie, jota jumalaton ihminen kulkee kadotukseen. Adjektiivin *avara* synonyymi *lavea* saa tässä yhteydessä negatiivisen merkityksen. *Lavean* tien kulkeminen on helppoa, kun taas ahtaan tien kulkeminen vaikeaa sekä kilvoitusta vaativaa, mutta lopulta palkitsevaa. Viikkolehden esimerkillä ei siis selkeästi ole intertekstuaalista yhteyttä tähän Raamatun adjektiiveille antamaan ja kristilliseen diskurssiin vakiintuneeseen merkitykseen, koska konnotaatiot ovat päinvastaiset.

Keskeinen tämän kognitiivisen alueen muutoksen asteikolla olioita määrittävä adjektiivipari on myös *vapaa*><*sidottu/kahlehdittu*, joka liittyy merkitysrakenteeltaan läheisesti adjektiivipariin *ahdas*><*avara*. Sanakirja antaa adjektiiville *vapaa* useita merkityksiä ja adjektiivi onkin selkeästi polyseeminen.

(PS) **vapaa:** 1. joka ei ole muiden määräysvallan alainen, riippumaton. 2. joka ei ole kahleissa, vangittuna, pidätettynä, sidottuna, kiinni tms.; irrallaan, valloillaan oleva. 3. jota eivät estä, sido, rajoita, koske määräykset, kiellot, velvoitukset, esteetön, omasta harkinnasta, tahdosta riippuva. 4. joka ei (orjallisesti) noudata määrä sääntöjä, normeja, suunnitelmaa, kaavaa, esikuvaa tms. 12. ilmaisemassa että jku t. jk on päässyt irti, eroon jstak, on vapautunut jstak, on vailla jtak.

Adjektiivi *vapaa* ja partisiippi *vapautunut* esiintyvät aineistossa seuraavissa konteksteissa:

- (53) Kristus Jeesus antoi itsensä alttiiksi meidän puolestamme lunastaakseen meidät vapaiksi kaikesta vääryydestä ja puhdistaa meidät omaksi kansakseen. (14.8. VL 8)
- (54) Koetko olevasi vapaa? Mikä kahlitsee vapauttasi ja miksi? (26.6. VL 13)
- (55) Kun Jeesus kohtasi naisen Sykarin kaivolla ja tämä koki anteeksiannon Jeesukselta, nainen tunsikin itsensä vapaaksi myös paljastamaan elämänsä. (26.6. VL 16)
- (56) Raamatussa luvataan, että Kristuksen haavojen kautta me olemme parannetut. Tunnen itseni vapautuneeksi. (12.7. KM 13)
- (57) Hänessä olet vapaa maailman kahleista ja saat olla oma itsesi. (26.6. VL 11)

Aineistoni esimerkeissä adjektiivin *vapaa* merkitys liitetään vahvasti sen vastakohtaan adjektiivisesti esiintyviin partisiippeihin *sidottu* ja *kahlehdittu*. Merkitys tällä muutoksen asteikolla *vapaa*<----->*sidottu/kahlehdittu* on abstrakti, mutta *vapaan* vastakohtien abstraktissa metaforisessa merkityksessä on selkeä yhteys fyysikaaliseen maailmaan, konkreettisesti sidottuna olemiseen ja kahleisiin. Jokin asia sitoo, kahlehtii ihmistä hänen elämässään. Aineiston esimerkeissä 54 ja 57 ihmisen tekee sidotuksi ja kahlehditukseksi *kaikki vääryys* ja *maailman kahleet*. Muissa esimerkeissä ei mainita mikä aiheuttaa tämän sidottuna olemisen, mutta adjektiivi *vapaa* liitetään niissäkin jostakin irti, eroon

pääsemiseen, vapautumiseen. Esimerkeissä 53, 55, 56 ja 57 vapautuminen tapahtuu Jeesuksen kautta, joka *puhdistaa, parantaa, vapauttaa ja antaa anteeksi*. Aineiston esimerkit johtavat kristillisen uskon ytimeen ja opin peruskäsitteiden kuten pelastuminen, armahtaminen ja sovituksen äärelle. Adjektiivin *vapaa* merkitys on tässä kristillisessä diskurssissa ymmärrettävä juuri jostakin vapautumisena ja irtipääsemisenä.

Esimerkkien adjektiivin *vapaa* merkityksellä on intertekstuaalinen yhteys Raamatun kohtaan, jossa Jeesus ilmoittaa: ”Jos Poika vapauttaa teidät, te olette todella vapaita.” (Joh. 8:36, UT 1992) Vapautuminen tapahtuu aineistossakin Jeesuksen kautta, joten tällä merkitysrakenteella on siis selkeä intertekstuaalinen yhteys Raamattuun.

Adjektiivipari *puhdas*>-----<*likainen* liittyy uskonnollisessa diskurssissa merkitykseltään edellä käsiteltyyn adjektiivipariin *vapaa*>-----<*sidottu*. Taustalla on sama kristillisen diskurssin merkitysrakenne, jossa ihminen itsessään on *likainen ja syntinen* ja jonka Jumala puhdistaa *puhtaaksi*. Tämä tulee esille esimerkistä 58:

- (58) Ristin juurella poistuu syyllisyys. Siinä kylkihaavoista vuotava veri ja vesi pesevät koko ihmisen puhtaaksi. (26.6. VL 11)

Esimerkin 58 kontekstissa adjektiivin *puhdas* vastakohdaksi on ymmärrettävä *syntinen*. Sanakirja avaa merkitystä siitä, millaiseksi uskonnollisessa diskurssissa ihmisen ymmärretään muuttuvan yhteydessä Jumalaan:

(PS) **puhdas: 1.** jossa ei ole likaa, tahraton, saasteeton tms. 2. ajatuksista, teoista: siveellisesti moitteeton, siveä, viaton, turmeltumaton, synnitön, hyvä, jalo.

Tarkastelemistani artikkeleista yksi selkeästi esille tuleva vastakkainen adjektiivipari on *uusi*> <*vanha*. Tämä vastakohtaisuus on komplementaarista ja sen muodostamat polarisoituneet merkitysrakenteet ovat vakiintuneet uskonnolliseen kieleen ja diskurssiin. Nämä adjektiivit osoittavat olioiden, kuten *ihminen* ja *elämä* paikan muutoksen as-

teikolla usein myös tarkastelemissani artikkeleissa. Yhdysrakenne *uusi* ja *vanha* ihminen/mies/elämä esiintyy seuraavissa konteksteissa:

- (59) Ajatus kokonaan uudesta, Jumalan Hengen synnyttämästä elämästä, Jumalan elämästä ihmisen sisällä – ei teoissa tai jossain ulkonaisessa – valloitti vanhan miehen. (26.6. VL 13)
- (60) Hän päätti lähteä kohti uutta elämää. (26.6. VL 13)
- (61) Hän on päässyt irti vuosien huumekierteestä. Jeesus on parantanut hänet. Uusi elämä on alkanut. (12.7. KM 16)

Esimerkeissä adjektiivi *uusi* on selkeästi positiivinen merkitykseltään ja tämän vastakohtana *vanha* vältettävä ja negatiivinen, jotakin josta pyritään pois. Esimerkeissä 59 ja 60 *uusi* on Jumalan aikaansaamaa, hyvää ja tavoiteltavaa. Esimerkistä 61 taaksejääneeseen *vanhaan* elämään on kuulunut erittäin negatiivisia asioita, mutta nyt Jumalan vaikutuksesta *uusi*, selkeästi parempi elämä on alkanut.

Yhdysrakenteet *uusi* <*vanha* elämä / ihminen esiintyvät tarkastelemissani artikkeleissa myös seuraavissa esimerkeissä:

- (62) Hän saattoi elää uutta elämää ilman häpeää. (26.6. VL 16)
- (63) Meidän tulee panna pois vanha ihminen ja pukeutua uuteen. (14.8. VL 13)

Raamattu subtekstinä näkyy selkeästi esimerkeissä 62 ja 63 ja on niiden luoman polaarisen merkitysrakenteen taustalla. Raamatussa sanotaan ”Jokainen, joka on Kristuksessa, on siis uusi luomus. Vanha on kadonnut, uusi on tullut tilalle.” (2. Kor 5:17) Voimakkaana subtekstinä on huomattava myös oman uskonnollisen yhteisön traditio ja uskonpainotus. Vapaakirkollisessa perinteessä painotetaan henkilökohtaiseen uskonratkaisuun, kun taas luterilaisessa tulkinnassa armo on ensisijaisen tärkeää ihmisen ”pelastumisen” kannalta (Heino 1997:77–79). Tämä näkyy tekstissä siinä, että Viikkolehden

sivuilla luodaan voimakkaampia vastakkainasetteluja ja pyritään vaikuttamaan vastaanottajaan.

Ihminen saa Jumalalta tarkastelemissani artikkeleissa myös uutta voimaa ja rohkeutta:

- (64) Juhlilla monet etsivät Herraa saadakseen uuden voiman ja rohkeuden elää kirkkaasti todeksi uskoaan ja ollakseen valmiina palveluksen työhön siellä, missä kulkevatkin. (14.8. VL 14)
- (65) Kumpikin virsi neuvoa pyytämään armoa Herralta ja luottamaan hänen sanaansa. Siitä saamme uutta rohkeutta. (9.8. KM 17)

Esimerkeistä 64 ja 65 tulee esille uskonnollisessa diskurssissa esiintyvä vahva kehoitus kulkea kohti *uutta* hengellisessä vaelluksessa. Myös näissä esimerkeissä adjektiivin *uusi* liitetään erittäin positiivisia tavoiteltavia merkityksiä. Kummassakin puhutaan jo *'uuteen elämään'* astuneen eli uskoon tulleen ihmisen elämästä. Uskoontulon jälkeenkin tulee tavoitella *uutta* ja *uusia* asioita, eli ihmisen tulee antautua jatkuvaan prosessiin *vanhasta* elämästä *uuteen*. Uskonnollisessa kielessä tästä prosessista käytetään nimitystä *uudistua ja uudistuminen*, joka merkitsee uskovan ihmisen uskon syventymistä, eräänlaista hengellisen elämän päivitystä. Tällä merkitysrakenteella on selkeä intertekstuaalinen yhteys Paavalin kehotukseen: ”Teidän tulee uudistua mieleltänne ja hengeltänne.”(Ef. 4: 23, UT 1992).

Millaiseksi tämä *uusi* elämä sitten ymmärretään uskonnollisessa diskurssissa? Tarkastelemistani artikkeleista adjektiivipariin *vanha* > *<uusi* muutoksen asteikolla läheisessä yhteydessä olevat adjektiivit *täysi*, *aito*, *tosi*, *yltäkyläinen* ja *terve* avaavat tietä kohti vastausta tähän kysymykseen. Artikkeleissa nämä adjektiivit muodostavat yhdysrakenteen substantiivin *elämä* kanssa (ks. kuvio 6).

Esimerkeissä 66 ja 67 adjektiivit *täysi* ja *yltäkyläinen* esiintyvät seuraavissa konteksteissa:

- (66) Riittää kun suhde Jumalaan toimii ja asiat ovat kunnossa ihmisten kanssa. Silloin voimme nostaa päämme ja rohkaistua elämään täyttä elämää tässä ja nyt. (14.8. VL 1)
- (67) Yltäkylläinen elämä löytyy lähellä Jumalaa. (14.8. VL 13)

Sanakirja antaa adjektiiveille seuraavat merkitykset:

(PS) **täysi 1. a.** jossa on jtk niin paljon kuin siihen mahtuu, täysinäinen.
b. jonka määrästä, arvosta, koosta tms. ei puutu mitään, täysimääräinen, -kokoinen, kokonainen, täydellinen, koko e. laadultaan tm. ominaisuuksiltaan täysin jonkinlainen, täydellinen, todellinen, aito, oikea

(PS) **yltäkylläinen** jota on yllin kyllin, runsas, ylenpalttinen, ylitsevuotava.

Esimerkissä 66 adjektiivi *täysi* esiintyy kuvainnollisessa, abstraktissa merkityksessä. Kontekstissaan adjektiivi luo merkityksen täydellisestä, kokonaisesta, oikeasta elämästä. Suhde Jumalaan mahdollistaa siis elämän, josta ei puutu mitään. Esimerkissä 67 luvaan vielä tätäkin enemmän: elämä Jumalan yhteydessä on enemmän kuin täyttä, se on *yltäkylläistä*. Myös tämä adjektiivi esiintyy abstraktissa merkityksessä. Kummatkin adjektiivit ovat metaforisessa, abstraktissa merkityksessään yhteydessä konkreettiseen fyysikaalista ilmiötä kuvaavaan merkitykseen, jonka täysinäisyyden asteikon ääripäissä ovat vastakohtaiset adjektiivit *täysi* ja *tyhjä*. Adjektiiviparit *täysi*><*tyhjä* ja *yltäkylläinen*><*puutteellinen* voi yhdistää elämän metaforisen täyteyden asteikoksi seuraavasti:

(yltäkylläinen)-----täysi----- (puutteellinen)-----tyhjä

Kuvio 7. Elämän täyteyden asteikko entisen ja nykyisen elämän kognitiivisella alueella.

Kuviosta 7. voi havaita, että adjektiivien *täysi*><*tyhjä* vastakohtaisuus ei tällä kognitiivisella alueella ole komplementaarista. *Täyden* ja *tyhjän* elämän välissä on *puutteellinen* elämä. Elämä voi toisaalta olla myös *yltäkylläistä*, sisällöltään vielä *täyttäkkin* elämään runsaampaa. Tässä uskonnollisen diskurssin merkitysrakenteessa elämästä ilman Jumalaa siis puuttuu jotakin, elämä voi olla *puutteellista* tai *tyhjää*. Tarkastelemistani teks-

teistä välittyy merkitys, että vasta yhteys Jumalaan mahdollistaa ihmiselle täyden ja yltäkyläisen elämän. Seuraavassa sanakirjan antamat merkitykset adjektiiveille *puutteellinen* ja *tyhjä*:

(PS) **puutteellinen** vajavainen, epätäydellinen, riittämätön, niukka.

(PS) **tyhjä** **1.** sisällystä vailla oleva, mitään sisältämätön. **3.** kuv. sisällyksetön, merkityksetön, tyhjänäpäiväinen, pinnallinen, ontto.

Viikkolehden artikkelissa vahvistetaan positiivista, oikeaa ja tavoiteltavaa käsitystä elämästä Jumalan lähellä käyttämällä yhdysrakenteita *aito* elämä ja *tosi* elämä (ks. esimerkiksi 68 ja 69).

(68) Nikodemos kaipasi sittenkin aitoa elämää kaikenkattavan turvallisen uskonnollisen järjestelmän lämpöisessä kidassa. (26.6. VL 13)

(69) Ehkäpä Nikodemosta todella kiehtoi syvä, sisimmästä kupliva, Jumalan Hengestä lähtevä tosi elämä. (26.6. VL 13)

Predikaatiolla tosi elämä on intertekstuaalinen yhteys Raamatun tekstiin, ”Hänen jumallallinen voimansa on antanut meille lahjaksi kaiken, mikä kuuluu tosi elämään ja jumalanpelkoon.” (2. Piet. 1:3) Sanakirja antaa adjektiiveille seuraavat merkitykset:

(PS) **tosi** **1. a.** totuutta, todellisuutta vastaava, totuudenmukainen, todellinen; luotettava **c.** todellinen, oikea, aito, rehellinen, totinen, vakava.

(PS) **aito** **1. a.** oikea, väärentämätön, autenttinen, todellinen, puhdas.

Sanakirjan antamien merkitysten perusteella adjektiivien tosi, aito ja täysi merkityssuhteita voi pitää synonyymisina tässä elämän täyteyttä kuvaavassa kontekstissa. Adjektiivit esiintyvät esimerkeissä abstraktissa merkityksessään.

Jälleen on tarpeellista etsiä adjektiiveille muutoksen asteikolla vastakohtaiset adjektiivit. Uskonnollisissa diskurssissa painotetaan ihmisen Jumalan yhteydessä elävän elämän

olevan *oikeaa* ja *aitoa* elämää, ja tämä merkitysrakenne sisältää myös olettamuksen että on olemassa *väärää* ja *valheellista* elämää tämän yhteyden ulkopuolella.

Oikean ja *aidon* vastakohtaisina adjektiiveina voi pitää *väärää* ja *valheellista*. Tässä yhteydessä on tarpeellista etsiä sanakirjan antamat merkitykset adjektiiveille.

(PS) **väärä** 2. epätavallinen, epänormaali, poikkeuksellinen 3. virheellinen, erheellinen, epäasianmukainen; paikkansapitämätön, perätön; harha-, vale- 4. lain tms. normien vastainen, moraalisesti tuomittava, oikeudenvastainen, laiton, vale- 5. jhk soveltumaton, sopimaton, epäedullinen 6. epäaito, jäljitelty, väärennetty.

(PS) **valheellinen** 1. totuudesta poikkeava, totuuden vastainen. 2. epäaito, teeskennelty, vilpillinen, teko-, valhe-.

Adjektiivi *väärä* esiintyy tarkastelemissani artikkeleissa yhdessä uskonnolliseen kieleen vahvasti liittyvän adjektiivin *syntinen* kanssa (ks. esimerkki 70).

(70) Kristus ei tee meille hengellisiä taikatemppuja muuttaakseen automaattisesti meidän syntisiä ja vääriä tottumuksiamme.
(14.8. VL 8)

Synti ja syntinen ovat teologisia käsitteitä, jotka ovat uskonnollisessa diskurssissa keskeisessä asemassa ja uskonnolliseen kieleen kuuluvia. Adjektiivi *syntinen* kuitenkin esiintyy Viikkolehden artikkeleissa vain kaksi kertaa ja Kotimaa-lehden artikkeleissa ei kertaakaan. Sanakirjan antamassa merkityksessä korostuu adjektiivin keskeinen asema uskonnollisessa diskurssissa:

(PS) **syntinen heng.** 1. ihmisestä: syntiin taipuvainen, syntiä tehnyt. 2. ihmisten teoista, ajatuksista, elämästä: huono, paha, moraaliton, synnillinen.

Käsitteen synti kautta uskonnollisessa diskurssissa määritetään Jumalan tahdon vastaista elämää. Uskonnollisessa tavassa hahmottaa maailma on siis olemassa Jumalan tahdon mukainen elämä, jota Viikkolehden artikkeleissa kuvataan adjektiiveilla *aito*, *tosi*, *täysi* ja *yltäkyläinen*. Asteikon toisessa päässä taas on *väärä*, *valheellinen* ja *syntinen* elämä. Teologinen käsitys syntiin langenneesta ihmisestä tulee hyvin esille Viikkolehdessä toisen kerran esiintyvistä adjektiivista *syntinen*:

- (71) Itsessämme olemme syntisiä, mutta Kristuksen kanssa saamme olla täydellisiä, kun hän täyttää sen mikä meissä on vajavaista. (14.8. VL 13)

Esimerkissä 71 ihminen on siis itsessään *syntinen*, jokin hänessä on *vajavaista* ilman Jumalaa. Tässä kontekstissa muutoksen asteikon ääripäihin asettuu siis adjektiivipari *syntinen/vajavainen*><*täydellinen*. Viikkolehden artikkeleista tulee esille käsitys siitä, että Jumala muuttaa ihmisen elämän *täydeksi* ja myös itse ihmisestä tulee *täydellinen*, jonka vastakohtana on jotenkin *puutteellinen*, *vajavainen* ihminen.

Viikkolehdessä esitetään, että elämä ilman yhteyttä Jumalaan voi olla myös ei-tervettä, sairasta, josta ihminen Jumalan avulla pystyy kulkemaan kohti uutta *tervettä* elämää. *Sairas*><*terve* antonyymipari esiintyy seuraavasti esimerkissä 72:

- (72) Jumalan parantava voima olisi auttanut uuteen terveeseen elämään, mutta sellaisesta siellä ei haluttu kuullakaan. (14.8. VL 14)

Sanakirja antaa adjektiiveille seuraavat kuvainnolliset merkitykset:

(PS) **sairas** epäterve, sairaalloinen, epänormaali, rappeutunut, vinoutunut, mätä, nurja

(PS) **terve** terveellinen, luonnollinen, normaali, turmeltumaton, järkevä, vakaa, oikea.

Esimerkissä 72 esiintyvä predikaatio *terve elämä* saa merkityksensä suhteessa antonyymiseen vastapariin *sairas*, vaikka adjektiivia ei tekstissä mainitakaan. Viestin vastaanottajalle välittyy kuitenkin, että vanhasta, sairaasta elämästä siirrytään Jumalan avulla *uuteen terveeseen* elämään. Konnotaatio on jälleen, että Jumalan yhteydessä eletävä uskovaisten elämä on oikea ja normaali tapa elää.

Jumalan muutoksen tekevää voimaa korostetaan Kotimaa-lehden artikkelissa (ks. esimerkki 73)

- (73) Ruma ja inhottava muuttuu Jumalan käsittelyssä kauniiksi ja miellyttäväksi. (9.8 KM 15)

Kotimaa-lehti painottaa mahdollisuuksia, joita Jumala voi tehdä. Lauseessa adjektiivit ovat substantiivisesti käytettyjä, ne eivät määritä mitään. Samalla merkitys on abstraktimpi ja neutraalimpi, tekstin kontekstissa ei mainita, mitä tämä *ruma* tai *inhottava* voisi olla. Sen sijaan keskitytään luomaan merkitystä Jumalasta *kykenevänä*, joka johdattaa ihmisen tai asiat jostakin negatiivisesta selkeästi positiiviseen. Voimakasta tyyllillistä vaikutusta tekstiin tuo se, että kummatkin vastakohtaiset adjektiivit mainitaan, *ruma*><*kaunis* ja *inhotta*><*miellyttävä*. Sama tulee esille myös Viikkolehden esimerkistä 74:

- (74) Jokainen meistä voi olla avainhenkilö herätyksen syntymiselle. Pienestä voi syntyä suurta Jumalan siunauksen alla. (9.8 KM 15)

Adjektiivit esiintyvät jälleen substantiivisesti ja vastakohtaiset adjektiivit esiintyvät samassa lauseessa niin, että Jumalan tekemä muutos korostuu. Adjektiivi *pieni* ei kannayhtä vahvaa negatiivista merkitystä kuin esimerkissä 74, mutta muutos on tässäkin tapauksessa ymmärrettävissä selkeästi positiiviseksi. Jostakin vähäisestä, merkityksettömästä syntyy jotakin merkittävää Jumalan ansiosta. *Pieni* on ihmisen vaikutuskenttää kun taas *suuri* liitetään Jumalaan.

4.2 Uskovan elämän arki

Tässä luvussa käyn läpi uskovan elämän eri kognitiivisia alueita, jotka olen nimennyt maalliseksi, seurakunnalliseksi ja yksityiseksi hengelliseksi elämäksi. Ensin keskityn tarkastelemaan, millainen kuva aineiston adjektiivien kautta välittyy ympäröivästä maailmasta, uskonnollisen elämän ulkopuolisesta, *maallisesta elämästä*. Seuraavaksi tarkastelen Kotimaan ja Viikkolehden artikkeleiden adjektiiveista *seurakunnallisesta elämästä* välittyvää kuvaa. Tällä kognitiivisella alueella adjektiivit asettuvat oikeaoppisuuden (oikean ja väärän) asteikolle. Lopuksi käsittelen vielä aineiston adjektiivien kautta uskovan sisäistä, *yksityistä hengellistä elämää*.

4.2.1 Maallinen elämä

Aineiston perusteella *hengellisen elämän* vastakohtana ja *maallisen elämän* synonyymisena predikaationa voi pitää yhdysrakennetta *tavallinen elämä* (ks. esimerkki 75)

- (75) Jumala tekee tällaista edelleen aivan tavallisen elämän ja tavallisten ihmisten keskellä. (14. 8 VL 6)

Sanakirja antaa adjektiiville tavallinen seuraavan merkityksen:

- (PS) **tavallinen 1.** jota esiintyy paljon tai yleisesti, yleinen, jokapäiväinen. **2.** joka on ryhmässään, lajissaan tms. yleisin, vakio-, normaalimuoto. **3.** tavanomainen, totunnainen, vakiintunut, säännöllinen, säännönmukainen, normaali.

Esimerkin 75 mukaan Jumala on osa uskovaisen tavallista, maallista elämää. Tässä mielessä Jumalaa ei voi rajata kuulumaan vain hengelliseen osaan uskovan elämää vaan usko vaikuttaa maallisessakin elämässä.

Uskonnolliseen kieleen vahvasti vakiintuneet sanonnat valtaavat alaa myös yli uskonnollisen diskurssin. Raamattu toimii subtekstinä myös ”tavallisista” asioista puhuttaessa. Esimerkiksi työtoveruudesta puhutaan seuraavasti:

- (76) Yleensä aisaparina uurastavien vetojuhtien tulisi olla hyvin samankaltaiset, jotta yhteisen ikeen alla työskentely sujuisi (14. 8 VL 14)

Esimerkissä 76 on ekplisiittinen intertekstuaalinen yhteys Raamatun kieleen. Yhteisestä ikeestä puhutaan Raamatussa useassa kohdassa (ks. 2 Kor. 6:14, Apt. 15:10, Matt 11:29–30.)

Ympäröivästä maailmasta annetaan aineistossa negatiivinen kuva. Adjektiivien kautta välittyy kuva nopeatempoisesta, kovasta, itsekeskeisestä ja kylmästä yhteiskunnasta. Aineistossa kuvataan ympäröivää maailmaa predikaatioin *kovien arvojen yhteiskunta* (9.8. KM 11), *nyky-yhteiskunnan tuloseskeinen ajatusmaailma* (9.8. KM 11), *kiihkeä*

elämänmuoto (12.7. KM 4), *ihmisten lisääntyvä ahdistus* (26.6. VL 6) ja *minäkeskeiset elämän arvot ja mallit* (14.8. VL 3).

Sekä Viikkolehdessä että Kotimaassa pelätään tämän yhteiskunnan ja maallisen elämän vaikuttavan hengelliseen ja kristilliseen elämään, ks. esimerkit 77 ja 78:

- (77) Pahimpia uhkiamme ovat yhteiskuntamme itsekeskeisten ja kylmien arvojen tunkeutuminen kristittyjen ajatteluun. (26.6. VL 3)
- (78) Kettunen kysyi, onko kiihkeä elämänmuoto tarttunut myös hengelliseen elämään: kaikki pitäisi saada heti. (14.8. VL 14)

Ympäröivä yhteiskunta nähdään kielteisenä ja sen negatiiviset ominaisuudet halutaan pitää kristillisen, hengellisen elämän ulkopuolella. Viikkolehden esimerkki 79 nimeää nyky-yhteiskunnan lopun ajan yhteiskunnaksi:

- (79) Jumalan sana antaa tästä lopun ajan yhteiskunnasta noin yleensä aika masentavan kuvan. (14. 8 VL 14)

Esimerkissä annetaan negatiiviselle predikaatiolle *masentava kuva* raamatullinen tausta. Esimerkin kontekstissa ympäröivä yhteiskunta ja siihen liittyvä maallinen elämä on korruptoitunutta ja tuhoon tuomittua, loppua odottavaa.

4.2.2 Seurakunnallinen ja yksityinen hengellinen elämä

Sekä Kotimaa-lehden että Viikkolehden artikkeleissa kannetaan huolta oikeaoppisuudesta seurakunnallisen elämän kognitiivisella alueella. Toisin sanoen kaiken seurakunnassa tapahtuvan, laulujen, julistuksen ja opetuksen, tulisi olla raamatullista eli Raamattuun perustuvaa. Kuvioon 8 olen kerännyt kaikki tällä oikeaoppisuuden asteikolle asetuvat adjektiivit ja predikaatiot. Asteikon vastapoolleina ovat adjektiivit *oikea* ja *väärä*.

Kognitiivinen alue:

Seurakunnallinen elämä

oikeaoppisuuden asteikko: Oikea-----Väärä

alkuperäinen(näky)	vihteellinen (liike)
raitis (purkautumistie)	railakkaat(tulkinnat)
raikkaat (laulut)	karkeat (ylilyönnit)
selkeä (julistus)	vaativa(kristillisuus)
oikea (ymmärrys)	
oikea (Hengen toiminta)	
	fanaattinen (toiminta)
	ylihengellinen(hurmoksellisuus)
	valikoiva (seurapiirihengellisyys)
vakava (sanoma)	
luonteva(uskonollisuus)	
avoin (keskustelu)	
vapaa (keskustelu)	
terve (seurakuntaelämä)	huono (opetus)
pyhä (työ)	riitaisa(seurakunta)
elävää(toimintaa)	jämähänyt(seurakunta)
aito(seurakuntaelämä)	
monipuolinen(seurakuntaelämä)	
uusitamentillinen (kristillisuus)	
raamatullinen(totuus)	
raamatullinen (kristillisuus)	
alkuperäinen (seurakunta)	

Kuvio 8 Seurakunnallisen elämän kognitiivisella alueella oikeaoppisuuden asteikolla liikkuvat adjektiivit.

Ihanteellista ja oikeaa kristillisyyttä kuvataan adjektiiveilla alkuperäinen, raamatullinen eli Raamattuun perustuva ja uusitamentillinen (ks. esimerkit 80 ja 81)

- (80) Muistutus alkuperäisestä näystä ja historiasta oli monien mielestä paikallaan. (12.7 KM 6)
- (81) Raamatullinen kristillisuus on suuri siunaus yhteiskunnalle. 14. 8 VL 14)

Esimerkkien välittämä merkitys on alkuperäinen näky ja kristillisuus, joka perustuu Raamattuun sekä uusitamentilliseen kristillisyyteen, on oikeaa ja siunauksellista kristillisyyttä.

Uskonnollisessa diskurssissa positiivisena merkitykseltään pidetty hengellisyys voi mennä ”yli” tai jäädä ”ali”. Kotimaassa mainitaan vastakohtainen adjektiivipari *yliehen-**gellinen* <*alihengellinen*. Adjektiivin *alihengellinen* voi nähdä antonyymiparin *hengellinen* <*maallinen* välissä olevana neuraloimisasteena (ks. kuvio 9).

yliehen- --- hengellinen --- alihengellinen --- < maallinen			
negatiivinen	positiivinen	negatiivinen	negatiivinen
konnotaatio	tavoiteltava	konnotaatio	konnotaatio

Kuvio 9 Antonyymiparin *hengellinen* ><*maallinen* välissä on neutraloitumisaste

Kuviosta 8 voi nähdä, että ihanne ja tavoiteltava merkitys on adjektiivilla *hengellinen*, kun taas yliehen- ja alihengellinen ovat kummatkin merkitykseltään negatiivisia. Alihengellisyydessä jää jotakin puuttumaan ja yliehen- ja alihengellisyydessä on jotakin liikaa. Adjektiivit yli- ja alihengellinen esiintyvät aineistossa seuraavissa konteksteissa:

- (82) Itse pitää yrittää muistaa olla rehellinen oma itsensä, ettei olisi esimerkiksi ali- tai yliehen- . Esimerkiksi vapaissa suunnissa voi tulla kiusaus puhua enemmän laulujen välissä kuin oikeastaan pitäisi. (9. 8 KM 20)

- (83) Noin 15 prosenttia koki karismaattisuuden kokemus- ja ilmiökristillisyytenä ja 10 prosenttia piti sitä ylihengellisenä hurmoksellisuutena ja hurmahenkisyytenä. (9. 8 KM 12)

Kotimaan esimerkeistä 82 ja 83 käy ilmi, että ylihengellisyys, hurmoksellisuus, hurmahenkisyys liitetään usein vapaaseen ja karismaattiseen kristillisyyteen uskonnollisessa diskurssissa.

Adjektiivi fanaattinen välittää erittäin negatiivista merkitystä uskonnollisessa diskurssissa:

(PS) **fanaattinen** kiihkomielinen

Merkitykseltään adjektiivi on lähellä ylihengellistä ja hurmahenkistä, mutta siihen liittyy vielä aggressiivisuuden konnotaatio. Adjektiivi esiintyy aineistossa seuraavassa Viikkolehden artikkelin kontekstissa:

- (84) Ilman rakkautta on korostettu liikaa joko Henkeä tai Sanaa. Ei ole syntynyt tasapainoa, joka on Jumalan mielen mukaista. Toiminta on silloin fanaattista. (26.6 VL 11)

Esimerkin 84 mukaan predikaatio *fanaattinen toiminta* tarkoittaa rakkaudetonta ja tasapainotonta opetusta ja toimintaa. Kummankin lehden artikkeleista välittyy pelko, jostakin epäraitista ja vaarallisesta, esimerkin 84 kaltaisesta opetuksesta. Opetuksen ja julistuksen halutaan olevan *raitista, selkeää ja raikasta*. Toive myös tietynlaisesta helppoudesta, luontevuudesta uskonnollisuudessa on löydettävissä. Ihanteellista keskustelua kuvataan adjektiiveilla *avoin* ja *vapaa*.

Väärää kristillisyyttä kuvataan seuraavin predikaatioin: *valikoiva seurapiirihengellisyys* (26.6. VL 11), *kristillinen pikaravinto* (14.8.VL 8), *seurakunnallinen puuhailu* (9.8. KM 13), *uskonnollinen hymistely* (26.6. VL 13). Nämä värikkäät ilmaukset ovat esimerkkejä uskonnollisen ryhmän olemassa olevan kristillisyyden kriittisestä tarkkailusta. Väärää löydetään myös omasta yhteisöstä.

Ihanteellista seurakuntaelämää ja -toimintaa kuvataan aineistossa eläväksi, aidoksi ja monipuoliseksi, ks. esimerkit 85 ja 86.

- (85) Ohikulkijan kommentti kuului: siellähän (seurakunnassa) näytti olevan kovasti väkeä ja elävän näköistä toimintaa. (14.8 VL 14)
- (86) Miehen mielestä tuntuu hyvältä, että hän saa työssään hienovaraisesti, ilman varsinaista tarkoitusta olla rikkomassa rajoja ja olla sitä kautta elämässä aitoa, monipuolista seurakuntaelämää. (9.8 KM 20)

Esimerkissä 85 yhteisön ulkopuolisen ohikulkijan kerrotaan kehuneen seurakunnan toimintaa *eläväksi*. Tämä elävyys on kummankin lehden artikkeleista välittyvä tavoite. Raamatussa Jumalaa ja hänen ominaisuuksiaan kuvataan adjektiivilla *elävä* (ks. esim. Hepr. 4:12). Esimerkistä 86 välittyy merkitys, että *aitoon* ja *monipuoliseen* seurakuntaelämään kuuluu rajojen rikkominen.

Jatkuvasta tarpeesta uudistua kertoo myös seuraava aineiston esimerkki 87:

- (87) Karismaattisuus haastaa jämähtäneen seurakunnan. (9.8 KM 13)

Predikaatio *jämähtänyt seurakunta* sisältää merkityksen paikalleen jääneestä seurakunnasta joka ei ole uusiutunut ja seurannut aikaansa. Kuitenkin liikkeiden liikaa *viihhteellistymistä* (12.7. KM 6) ja uudistumista pelätään. Adjektiivit *vanha* ja *entinen* saa aineistossa tällä kognitiivisella alueella positiivisen konnotaation (ks. esimerkit 88 ja 89):

- (88) Nouseeko nykyinen seurakuntamalli Raamatun pohjalta? (14.8 VL 14)
- (89) Vanhojen uskovien viisaus on arvokasta. (9.8 KM 20)

Esimerkissä 88 peräänkuulutetaan jälleen alkuperäistä, vanhaa ja raamatullista kristillisyyttä. Nykyisessä on jotakin väärää, ja alkuperäistä huonompaa. Esimerkissä 89 taas

painotetaan pitkään uskossa olleiden, vanhojen uskovien omaavan *arvokasta viisautta*. Kaiken uudistumisenkin keskellä heidän viisauttaan pidetään arvossa.

Aineiston adjektiivit välittävät kuvaa ihanteellisesta ja tavoitteellisesta uskovaisen yksityisestä hengellisestä elämästä. Uskon tulee olla Viikkolehden artikkelien mukaan *kahdenkeskistä* ja *henkilökohtaista*:

- (90) Onko meillä kahdenkeskistä aikaa Kristuksen kanssa? Siinä on meidän henkilökohtaisen elämämme ja sitä kautta myös seurakunnallisen ja kirkollisen elämän voiman ja siunauksen salaisuus. (14.8. VL 8)
- (91) Tämän päivän Jumalan lasten suurin puute on henkilökohtaisen, salassa tapahtuvan Jumalan etsinnän ja kohtaamisen vähäisyys. (14.8. VL 8)

Viikkolehti painottaa esimerkissä 90 ja 91 uskonelämän henkilökohtaisuuden, läheisyyden ja omakohtaisuuden tärkeyttä. Esimerkkeihin sisältyy merkitys, että *henkilökohtainen* ja *kahdenkeskinen* aika Jumalan kanssa on voimavara yksilön omassa ja seurakunnallisessa uskonelämässä.

Viikkolehden esimerkin 92 ihmisen tulee lähestyä ja kohdata Jumala *luonnollisesti*:

- (92) Jeesus sanoi, että Jumala palkitsee sen, joka on salassa valmis luonnolliseen kohtaamiseen Hänen kanssaan. (14.8. VL 8)

Sanakirja antaa adjektiiville *luonnollinen* seuraavan merkityksen:

(PS) **luonnollinen** : **1.** luonnonmukainen, luontoon kuuluva, luonnossa esiintyvä; synnynnäinen, luontainen, aito, oikea, normaali. **2.** teeskentelemätön, koruton, yksinkertainen, vilpitön, luonteva. **3.** itsestään selvä, helposti ymmärrettävä, tavanomainen, tavallinen, totunnainen.

Predikaatio *luonnollinen kohtaaminen* sisältää konnotaation aidosta, oikeasta, vilpittömästä ja luontevasta Jumalan kohtaamisesta. Esimerkin mukaan ihminen joka lähestyy näin Jumalaa, palkitaan.

Kummassakin lehdessä puhutaan paljon ihmisen *sisäisestä*, *syvällisestä*, *syvästä* uskosta. Adjektiivit syvä ja sisäinen muodostavat positiivisen predikaation myös muiden oloiden kanssa. Esimerkeissä 93, 94 ja 95 nämä adjektiivit ovat konteksteissaan:

- (93) Jumalan sana tyydyttää meitä kaikkein syvimmin. (26.6.VL 16)
- (94) Kristuksen kanssa voit löytää sen yhteyden, missä sinun sisäinen rauhasi, ilosi ja tasapainoisuutesi annetaan sinulle takaisin. (14.8. VL 8)
- (95) Hän (Jeesus) katseli asioita lähimmäistensä silmin ja kertoi syviä totuuksia arkipäiväisten vertauskuvien avulla. (26.6. VL 1)

Adjektiivit *syvä* ja *syvällinen* saavat sanakirjassa seuraavat merkitykset:

(PS) **syvä**: **5.** Olennainen, merkittävä. **6.** tehoa kuvaamassa.

(PS) **syvällinen**: **1.** syvälle vaikuttava, syvälle ulottuva, syvälle käypä, käyvä, syvä, perusteellinen.

Esimerkkien adjektiivit ja predikaatiot kuvaavat Jumalan vaikuttavan ihmisissä ja asioissa kaikista syvimmällä, kokonaisvaltaisimmalla tavalla. Yksityisessä, henkilökohtaisessa uskonelämässään ihmisen tulee pyrkiä tähän *sisäiseen* ja *syvälliseen* Jumalan yhteyteen.

Vastakohtaisuus *sisäisen* ja *ulkoisen* välillä on vakiintunut uskonnolliseen diskurssiin. Positiivisen konnotaation sisältävä adjektiivi *sisäinen* saa vastakohdakseen negatiivisen *ulkonaisen*, *ulkoisen* tai *pinnallisen*. Tämä tulee esille aineiston esimerkistä 96:

- (96) Meidänkään ei tule keskittyä ulkoiseen, vaan etsiä aina ensin Jumalan valtakuntaa. (26.6. VL 6)

Merkitysrakenteella on suora intertekstuaalinen yhteys Paavalin sanoihin: ”Sen tähden me emme lannistu. Vaikka ulkonainen ihmisemme murtuukin, niin sisäinen ihmisemme uudistuu päivä päivältä.” (2. Kor. 4:16)

4.3 Uskonnollinen yhteisö ja muut

Uskonnollisissa diskurssissa ja kielessä uskovaisista käytetään useita Raamattuun pohjautuvia nimityksiä, kuten *valittu suku*, *kuninkaallinen papisto*, *pyhä heimo*, *Jumalan oma kansa*, *Jumalan kansa*, jolla on selvä yhteys Raamatussa käytettyihin nimityksiin. (Ks. 1. Piet: 9,10). Sekä Kotimaa-lehdessä että Viikkolehdeissä käytetään uskovista useita nimityksiä. Näiden nimitysten avulla voidaan tehdä kielellisin keinoin ero oman uskonnollisen yhteisön ja muiden uskovien välille, tai laajemmin uskovien ja muiden ihmisten välille. Tässä luvussa tarkastelen, miten tämä ero tulee esille aineistossa käytettyjen adjektiivien kautta, sekä millaisia merkityksiä nämä adjektiivit uskovista ja ”uskon ulkopuolella” olevista ihmisistä luo. Kuvioon 10 olen kerännyt kaikki tämän kognitiivisen alueen adjektiivit:

Kognitiivinen alue:		ME > <MUUT
Asteikko:	Oikea-----Väärä	
	oma (kansaa) pyhä	langenneet (ihmiset) (Herralta rakkaat) syrjityt, hylätyt, huonot (ihmiset)
		odotettuja samanarvoisia
	uskova	Jumalalle kelpaamaton monenlasen (ystävät) ulkopuoliset

Kuvio 10 Uskonnollisen yhteisön jäseniä ja muita kuvaavat adjektiivit *oikean* ja *väärän* -asteikolla.

Viikkolehden aineiston mukaan uskovat ovat Jumalan *oma kansa* (ks. esimerkki 97). Predikaatiolla on intertekstuaalinen yhteys Raamatussa usein käytettyyn samaan nimitykseen, esimerkiksi 2. Moos 19:5: ”Jos te nyt kuuntelette minua ja pidätte minun liittoni, niin te tulette olemaan kansojen joukossa minun oma kansani.”

- (97) Kristus Jeesus antoi itsensä alttiiksi meidän puolestamme lunastaakseen meidät vapaiksi kaikesta vääryydestä ja puhdistakseen meidät omaksi kansakseen. (14.8 VL 8)

Esimerkissä 97 Jeesuksen *oma kansa* on vapaa ja puhdistettu kaikesta vääryydestä ja vääärästä. Tällä kongitiivisella alueella *me*><*muut* adjektiivit liikkuvat *oikean* ja *väärän* asteikolla, jolla adjektiivi *oikea* kuvaa Jumalan vaikutuskenttää. Asteikon samaan kohtaan asettuu myös uskovia kuvaava predikaatio *pyhä kansa*, joka esiintyy Kotimaalehden artikkelissa seuraavassa kontekstissa:

- (98) Uskovat ovat Kristuksen vanhurskauttamina pyhiä ja Jumalan valittuja. He ovat ihmisinä epätäydellisiä, mutta pääidentiteetiltään Jumalalle kuuluva, pyhä kansa, joka tukee toinen toistaan uskon kuuliaisuuteen kasvamisessa. (9.8 KM 13)

Esimerkissä 98 painotetaan, että Jumalan valitut, uskovaiset ihmiset ovat itsessään epätäydellisiä, mutta Jumalan työ tekee heistä *pyhiä*:

- (PS) **pyhä 1.** adj. usk. kaiken maallisen yläpuolella oleva, kunnioitettava, palvottava, pelättävä.

Adjektiivi on vakiintunut uskonnolliseen kieleen ja myös predikaatio *pyhä kansa* on uskonnollisessa diskurssissa yleinen ja sen substekstinä on Raamattu, esimerkiksi ”Olkaa minun pyhä kansani, älkää syökö pedon raateleman eläimen lihaa, vaan heittäkää se koirille.” (2. Moos. 22:31, VT 1992).

Useimmiten sekä Viikkolehdessä että Kotimaalehdessä ero ”meidän” ja ”muiden” välille luodaan käyttämällä adjektiivia *uskovainen* tai *uskova* luomaan predikaation jonkin olion kanssa. Adjektiivit esiintyvät aineistossa esimerkiksi seuraavasti:

- (98) Silmään sen sijaan sattuu, kun ilmoitetaan koolla olevan ”uskovia urheilijoita”. Voi olla, että uskoa on paljon sielläkin, missä siitä ei tehdä suurta numeroa. (9.8 KM 1)
- (99) Seuroihin liittyy myös uskovien perheiden yhteys. (9.8 KM 16)

- (100) Seppo on uskovainen mies, ollut sitä 80-luvun lopulta lähtien. (26.6 VL 10)

Esimerkeissä 99 ja 100 adjektiivi on seuraavassa muista yhteisöistä ja uskosta ulkopuolisista erottavassa merkityksessä:

- (PS) **uskova** subst. adj. (rinn. uskovainen) jolla on elävä usko Jumalaan, uskossa oleva, hartaasti uskonnollinen, kristitty.

Esimerkissä 98 taas sitaateissa oleva predikaatio ”*uskovat urheilijat*”, huomioi adjektiivin ihmisiä erottelevan merkityksen. Esimerkissä kritisoidaan adjektiivin käyttöä, uskoa uskotaan löytyvän nimityksen ulkopuoleltakin.

Kognitiivisen alueen (*me* > <*muut*) *oikean* ja *väärän* asteikon toisessa päässä ovat uskota ulkopuoliset ihmiset. Heistä käytetään esimerkiksi seuraavaa adjektiivistuneen partitiivin *langennut* muodostamaa predikaatiota (ks. 101):

- (101) Tarvitsemme hätää langenneista ihmisistä, jotka ovat pulassa, sillä he ovat Herralle rakkaita, hän julisti (14.8 VL 13)

Uskonnollisessa diskurssissa verbi *langeta* ja adjektiivisesti käytetty partitiippi *langennut* liitetään syntiin, eli *väärän* ja *oikean* asteikolla vahvasti *väärään*. Raamatusta esimerkkinä voi pitää seuraavaa jaetta: ”Meidän ylipappimme jos kukaan kykenee ymmärtämään vajavuuksiamme, sillä häntä on koeteltu kaikessa samalla tavoin kuin meitäkin koetellaan; hän vain ei langennut syntiin.” (Hepr. 4:15, UT 1992) Sanakirja antaa tälle seuraavan abstraktin kuvainnollisen merkityksen:

- (PS) **langeta** **1.** ihmisestä **b.** heittäytyä, vajota jhkin **c.** ryhtyä johonkin vastoin aikeitaan, sopivaisuutta tms. hairhtua, sortua, erehtyä, eksyä, siiveellisestä hairhtumisesta.

Predikaatio *langennut ihminen* on selkeästi negatiivinen merkitykseltään ja konnotatioltaan, mutta esimerkissä uskovaista kehoitetaan kokemaan hätää heistä ja lisäksi heidän ilmoitetaan olevan Jumalalle rakkaita.

Seuraava Kotimaan esimerkissä esiintyvä predikaatio ei ole yhtä suora negatiivisen merkityksen luojana:

- (102) Lapsillekin on hyvä, että heillä on uskovaisia ystäviä. Pidämme kuitenkin tärkeänä, että heillä on muitakin ystäviä. Itsellänikin on monenlaisia ystäviä. (9.8 KM 16)

Esimerkissä selkeästi varotaan antamasta leimaavaa nimitystä muille kuin uskoville, joten esimerkissä päädytään merkitykseltään neutraaliin predikaatioon *monenlaiset ystävät*. Esimerkistä välittyy merkitys, ettei uskovien pitäisi olla vain oman yhteisönsä, muiden uskovien kanssa.

Aineistossa puhutaan myös *syrjityistä*, *hyljättyistä* ja *huonoista* ihmisistä, joiden vastaan kohtana ovat *pyhät* ja *onnistuneet* ihmiset (ks. esimerkki 103).

- (103) Eikö Kristus etsinyt juuri syrjittyjen, hyljättyjen ja myöskin aikalaistensa pyhien silmissä ”huonojen” ihmisten seuraa? Eikö hän puolustanut ja antanut ihmisarvon niille, joilta itse mielestään onnistuneet ihmiset olivat sen riistäneet. (14.8 VL 8)

Esimerkissä käytetyt ”muita” kuvaavat adjektiivit ovat merkityksiltään negatiiviset. Tässä kontekstissa ne kääntyvät kuitenkin *pyhäksi* ja *onnistuneeksi* itseään nimittäviä positiivisemmiksi merkitykseltään. Jumala onkin näitä ihmisiä varten, kristillisen käsitteen *armo* merkitys korostuu.

Aineiston mukaan *oikean* ja *väärän* asteikolla *oikean* tekeminen ei ole aina riittävästi eikä se tuo itsessään ihmistä Jumalan lähelle:

- (104) Hänen asiallinen elämänsä muistutti enemmän tehokanalan asukkaan häkkielämää kuin vapaana taivaalla liitelevän kotkan lentoa. Hän teki asiat oikein ja oli luultavasti joka suhteessa kunnon kansalainen. (26.6 VL 13)

Esimerkin 40 kontekstissa asioiden oikein tekeminen sekä predikaatiot *asiallinen elämä* ja *kunnon kansalainen* saavat negatiivisen konnotaation. Viikkolehden artikkeli painottaa näiden ominaisuuksien ja omien tekojen riittämättömyyttä suhteessa Jumalaan.

Kotimaan artikkeli esittää suoraa välttämään ihmisten tuomitsemista tai lokeroimista tietyin nimityksin:

- (105) Keskustelua tyrehdyttämällä ja leimaamalla tietyt ihmisryhmät oitis Jumalalle kelpaamattomiksi pystytetään taas turhia raja-aitoja armonjulistukselle. (9.8 KM 4)

Predikaatio *Jumalalle kelpaamaton* on erittäin negatiivinen merkitykseltään. Esimerkissä kuitenkin painotetaan jälleen kristilliselle opille keskeistä käsitettä armoa. Kontekstissaan esimerkki luo merkityksen, jossa *Jumalalle kelpaamatonta ihmisryhmää* ei ole olemassa.

Kotimaa-lehti tarkastelee itsekriittisesti omaa yhteisöään suhteessa *kirkollisten sisäpiirien ulkopuolisiin suomalaisiin*:

- (106) Maailman pahuutta valittavilta voi kysyä, ovatko kirkollisten sisäpiirien ulkopuoliset suomalaiset todella valtavan maallistuneita ja missä viipyy herätysliikkeiden itsekritiikki. (12 KM 1)

Predikaatio *kirkollisten sisäpiirien ulkopuoliset suomalaiset* on merkitykseltään neutraali. Esimerkki luo merkityksen uskonnollisten sisäpiirien ulkopuolisiin ihmisiin tavallisesti liitettävistä ominaisuuksista, heidät leimataan helposti *valtavan maallistuneiksi* ja oman yhteisön ulkopuolista pahuutta kauhistellaan.

Uskonnollista diskurssia ohjaa ja määrittää esisopimus *oikeasta* ja *väärästä*. Asteikon *oikeassa* päässä on Jumalan vaikutusalue ja ne ihmiset jotka ovat *sisäpuolella*. *Ulkopuoliset* jäävät *väärän* vaikutuskenttään. Tämä tulee esille esimerkiksi seuraavasta Kotimaan esimerkistä:

- (107) Haluamme kasvattaa lapset ymmärtämään oikean ja väärän ja myös sen, ettemme elä vain tätä elämää varten. (12.7. KM 16)

Kotimaassa pääsee esille myös toisenlainen maailmankatsomus ja käsitys ympäröivästä todellisuudesta esimerkeissä 108 ja 109.

- (108) Näillä perusteilla ei minkään uskonnon totuusarvosta voida sanoa mitään, vaan kaikki ovat yhtä oikeita tai väärä. (12.7 KM 12)
- (109) Myös monet ortodoksipapit pitävät meitä harhaoppisina. (12.7 KM 9)

Esimerkissä 108 kyseenalaistetaan kristillisen diskurssin esisopimus *oikeasta* ja *väärästä*, siitä, että oma usko olisi enemmän *oikeassa* kuin tämän uskon ulkopuolella olevat. Esimerkki 109 luo merkityksen myös oman uskonryhmän ulkopuolisten tavasta nähdä asiat, ulkopuoliset saattavat pitää oman uskonryhmän oppeja *harhaoppisina* eli *väärinä*.

Viikkolehden esimerkissä on myös armo esillä puhuttaessa uskon ulkopuolisista ihmisistä:

- (110) Kaikki ovat yhtä odotettuja ja samanarvoisia. Armon lähteellä ei kysellä selityksiä (14.8 VL 8)

Kuten muissakin tämän luvun esimerkeissä tässäkin vältetään leimaamasta uskon ulkopuolisia. Adjektiivit *odotettu* ja *samanarvoinen* huokuvat hyväksymistä positiivisella merkityksellään.

5 LOPPUPÄÄTELMÄT

Olen työssäni yrittänyt kiinnittää huomioni uskonnollisessa diskurssissa esiintyvien adjektiivien merkityksiin ja merkitysrakenteisiin, jotka hahmottavat ympäröivää maailmaa ja omaa yhteisöä. Olen pyrkinyt näitä merkityksiä tarkastellessa huomioimaan merkityksen kontekstuaalisen ja kognitiivisen taustan.

Uskonnollisessa diskurssissa liikutaan usein merkityksen abstraktilla tasolla: kielen on uskonnollisessa viestinnässä pystyttävä kuvaamaan asioita ja ilmiöitä, joilla ei ole aistein havaittavaa vastinetta materiaalisessa todellisuudessa. Leino (1993: 56) mainitsee-kin ihmisen pystyvän rakentamaan käsitemaailmoja, joiden taustana eivät ole aistien kautta tulleet ärsykkeet vaan esimerkiksi emotionaalinen elämys.

Tarkastelemassani uskonnollisessa kielessä adjektiivit muodostavat predikaation usein juuri abstraktia taustaa vasten. Esimerkiksi adjektiivi *korkea* saa abstrakteimman merkityksen Jumalan ominaisuutta kuvatessaan. *Korkea* merkitsee tässä kontekstissa *hyvää, tavoiteltavaa, jotakin jumalalliseen liitettävää*. Uskonnollisen diskurssin tuntevat henkilöt, esimerkiksi tarkastelemieni tekstien kirjoittajat ja lukijat omaavat oman uskonnollisen abstraktin käsitejärjestelmän, jonka kautta he hahmottavat ympäröivää maailmaa sekä konkreettisella (maallisella) että abstraktilla (hengellisellä ja henkisellä) tasolla. Työssäni abstrakteissa predikaatioissa olevilla adjektiiveilla on kuitenkin yhteys merkityksen takana olevaan konkreettiseen tarkoitteeseen.

Kaikilla työni kognitiivisilla alueilla adjektiivien luomat merkitysrakenteet muodostuvat kolmen tärkeimmän vastaparin kautta: *hengellinen* <*maallinen*, *oikea*> <*väärä* ja *hyvä*> <*paha*. *Hengellinen*, *oikea* ja *hyvä* ovat Jumalan vaikutusalueetta kun ihmisen vaikutusalueeksi jää *maallinen*, *väärä* ja *paha*. Sekä Viikkolehdestä että Kotimaa-lehdessä Jumalan ja ihmiseen liitetty ominaisuudet muodostavat merkitykset suhteessa toisiinsa. Adjektiivien avulla Jumalan suuruutta ja ajattomuutta korostetaan suhteessa pieneen ja ajalliseen ihmiseen. Nämä kaksi vastapoolia käyvät jatkuvaa dialogia keskenään.

Jumalaan liitettävät adjektiivit ovat merkitykseltään positiivisia ja kaikki Jumalan vaikutus ihmiseen on myös erittäin positiivista. Varsinkin Viikkolehdessä painotetaan Jumalan vaikutuksen välttämättömyyttä ihmisen elämän kaikilla osa-alueilla.

Adjektiivienkin kautta muodostuvat kielelliset merkitykset, jotka hahmottavat ympäröivää maailmaa ja uskonyhteisön paikkaa siinä, ovat keskeinen osa yhteisön sisäistä sosiaalista vuorovaikutusta. Adjektiivien kautta muodostuu merkitysrakenteita *oikeasta* ja *väärästä*. Oikea on yhteisön yhteisesti hyväksymä ja Raamatun oikeuttama. Kummankin lehden artikkeleiden adjektiivien kautta ympäröivästä yhteiskunnasta muodostuu negatiivinen kuva, jonka väärät ominaisuudet halutaan pitää oman uskon ja uskonyhteisön ulkopuolella.

Kummassakin lehdessä ollaan erittäin varovaisia liittämästä uskosta ulkopuolella oleviin negatiivisia ominaisuuksia. Kummankin lehden aineistosta välittyy varsin suvaitsevinen kuva uskon ulkopuolisista ihmisistä, ja heistä puhuttaessa tuodaan esille kristilliset käsitteet Jumalan armo ja rakkaus. *Oikean* ja *väärän* -asteikko vaikuttaa enemmän uskon sisäiseen elämään, sen sisällä oleviin.

Kummankin lehden artikkeleiden adjektiivit välittävät kuitenkin erittäin negatiivista kuvaa ympäröivästä yhteiskunnasta. Sen negatiivisista ominaisuuksista kuten kylmyys ja tuloskeskeisyys halutaan sanoutua irti, eikä yhteiskunnan arvojen haluta vaikuttavan liikaa kristilliseen yhteisöön ja oppiin. Uskonnollisessa diskurssissa arvona voidaan pitää *alkuperäisyyttä*, *vanhaa* ja *raamatullisuutta*. Kuitenkin tavoitteena on olla *elävä* ja eikä *jämähtänyt*.

Kotimaa liikkuu aiheiltaan ja merkitysrakenteiltaan enemmän yhteiskunnallisissa asioissa ja materiaalisessa maailmassa. Viikkolehdessä taas painotetaan enemmän sisäistä Jumalan kokemista, yksityistä ja henkilökohtaista uskoa.

Adjektiivien kautta muodostuvien merkitysten perusteella voi todeta Kotimaan olevan kriittisempi ja itsekriittisempi. Kristillisessä opetuksessa ja elämässä *vältetään hurmahenkisyttä* ja painotetaan oikeaoppisuutta, *oikeaa* ja *raamatullista*.

Yksi työni tavoitteista oli selvittää, millaisessa intertekstuaalisessa yhteydessä adjektiivit ovat Raamattuun. Aineisto on läheisessä yhteydessä Raamattuun ja sen kieleen. Usein juuri konventionaalistuneimmat predikaatit ovat läheisimmässä yhteydessä Raamattuun. Intertekstuaalinen yhteys on uskonnollisessa diskurssissa tärkeää, koska tällöin viestin lähettäjä voi vakuuttaa viestinsä olevan oikeaoppista, raamatullista. Läheinen intertekstuaalinen yhteys Raamattuun tulee esille erityisesti metaforisista predikaatioista.

Aineiston intertekstuaalisuutta voisi tutkia vielä syvemmin kuin olen nyt työssäni tehnyt. Intertekstuaalisuutta uskonnollisessa kielessä tarkasteltaessa voisi selvittää, mikä tarkoitus intertekstuaalisella yhteydellä tekstissä on? Millaisen uuden merkityksen kytkös saa uudessa tekstuaalisessa ympäristössään suhteessa sen alkuperäiseen yhteyteen? Myös kytkösten historiallisuutta olisi mielenkiintoista tutkia tässä yhteydessä, sekä mitä muita substekstejä on löydettävissä.

6 LÄHTEET

- Barthes, Roland (1974). *S/Z*. New York: Hill and Wang.
- Croft, William & D. Alan Cruce (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakanen, Aimo (1973). *Adjektiivien vastakohtasuhteet suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 311. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen, Auli & Fred Karlsson (1979). *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heikkinen, Vesa (1999). *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heino, Harri (1997). *Mihin Suomi tänään uskoo*. Juva: Wsoy.
- Ihonen, Markku (1997). Uskonnolliset kielipelit. Teoksessa: *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan ja julkishallinnon kieleen*, 91–103. Toim. Matti Mälkiä & Jari Stenvall. Tampere: Tampere University Press.
- Ikola, Osmo (1992). *Nykysuomen käsikirja*. Jyväskylä: Weilin+Göös.
- Ikola, Osmo (1992). *Raamatun vaikutus kirjasuomeen*. Teoksessa *Biblia 350*, toim. Jussi Nuorteva. Helsinki: SKS.
- Kangasniemi, Heikki (1997). *Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin*. Helsinki: Finn Lectura.
- KM 12.7. = Kotimaa (2002). Numero 28. 12.7.2002.
- KM 9.8. = Kotimaa (2002) Numero 32. 9.8.2002.
- Koivisto, Helinä (1987). *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 474. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Koivisto, Juhani (1998). *Leipää huudamme ja kiviä annetaan. Pentti Haanpään 30-luvun teosten kytkentöjä aikansa diskursseihin, todellisuuteen ja Raamattuun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 714. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kotimaa (2008). Kotimaa-yhtiöt. Lainattu 2.1.2008: <http://www.kotimaa.fi/tilaukset>

- Lakoff, George & Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar I: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. (2002). *Concept, Image and Symbol. The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lehtonen, Mikko (1996). *Merkitysten maailma*. Tampere: Tammer-Paino.
- Leino, Pentti (1993). *Polysemia – kielen moniselitteisyys*. Kieli 7. Suomen kielen kognitiivista kielioppia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Leino, Pentti (1994). Morfeemien polysemia. Teoksessa: *Näkökulmia polysemiaan*, 11–35. Toim. Pentti Leino & Tiina Onikki. Kieli 8. Helsinki: Helsingin suomen kielen laitos.
- Makkonen, Anna (1991). Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? Teoksessa: *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, 9–30. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Mielikäinen, Aila (2000). Miten kieli hengellistyy. Teoksessa: *Piipäkielestä kirjakielenksi*, 237–251. Toim. Raimo Jussila, Matti Punttila & Helena Suni. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Niiniluoto, Ilkka (2000). Johdatus merkityksen merkityksiin. Teoksessa: *Merkillinen merkitys*, 13–26. Toim. Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera Mustonen. Helsinki: Gaudeamus.
- Nummi, Jyrki (1991). Kirjoituksia kirjoituksista. Teoksessa: *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, 181–206. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Nykysuomen synonyymisanakirja (1989). Porvoo: WSOY.
- Onikki, Tiina (2000). Mistä mieli merkityksen tutkimukseen? Kognitiivisen kielentutkimuksen merkitysnäkemyksestä. Teoksessa: *Merkillinen merkitys*, 85–109. Toim. Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera Mustonen. Helsinki: Gaudeamus.
- Orpana, Terttu (1988). *Kuvaus vai kommentti. Tutkimus suomen kielen adjektiiviadverbien semanttisesta tulkinnasta*. Tampere: Tampereen yliopiston suomenkielen ja yleisen kielitieteen laitos.

- Parvinen, Liisa (1994). Polyseeminen avoin. Teoksessa: *Näkökulmia polysemiaan*, 189–235. Toim. Pentti Leino & Tiina Onikki. Kieli 8. Helsinki: Helsingin suomen kielen laitos.
- Pesonen, Pekka (1991). Dialogi ja tekstit. Teoksessa: *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, 31–58. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Pietiläinen, Petri (1998). Mikä kummittelee John Banvillen Aaveissa? Teoksessa: *Interteksti ja konteksti*, 126–145. Toim. Liisa Saariluoma & Marja-Leena Hakkarainen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja* 1–3 (1990–1994). Suomen evankelis-luterilaisen vuonna 1992 käytäntöön ottama suomennos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Painatuskeskus.
- Pyysiäinen, Ilkka (1997). Pyhät tekstit auktoriteetteina. Teoksessa: *Tutkija, tekstit ja uskonto*, 13–35. Toim. Tom Sjöblom. Helsinki: Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos.
- Päivä (2008). Päivän lehdet. Lainattu 2.1.2008: <http://www.paiva.fi/?sid=6>
- Saukkonen, Pauli (1983). *Mistä tyyli syntyy*. Juva: Wsoy.
- Saukkonen, Pauli (2001). *Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysiä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Suojanen, Päivikki (1975). Uskonnollinen kieli. Teoksessa: *Uskonnollinen liike. Suomalaisia tapaustutkimuksia*, 230–260. Tietolipas 74. Toim. Juha Pentikäinen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Suojanen, Päivikki (1988). *Ylipuhujat. Viestinnän näkökulmia uskontoon ja politiikkaan*. Helsinki: Kirjapaja.
- Suojanen, Päivikki (1997). Etnografisia havaintoja politiikan ja uskonnon ammattikielestä Suomessa. Teoksessa: *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan ja julkishallinnon kieleen*, 75–89. Toim. Matti Mälikä & Jari Stenvall. Tampere: Tampere University Press.
- Tammi, Pekka (1991). Tekstistä, subtekstistä ja intertekstuaalisista kytkennöistä. Teoksessa: *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, 31–58. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Taylor, John R. (2002). *Cognitive Grammar*. New York: Oxford University Press.

- Tripp, David. (1997). The image of the body in the Protestant Reformation. Teoksessa: *Religion and the body*, 131–147. Toim. Sarah Coakley. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, Brian S. (1997). The body in Western society. Teoksessa: *Religion and the body*, 15–39. Toim. Sarah Coakley. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uskonkirjat (2008). Elektroninen Raamattuhaku: <http://raamattu.uskonkirjat.net/servlet/biblesite.Bible>.
- Utriainen, Terhi (1997). Pyhät tekstit auktoriteetteina. Teoksessa: *Tutkija, tekstit ja uskonto*, 102–116. Toim. Tom Sjöblom. Helsinki: Helsingin yliopiston uskon-
totieteen laitos.
- Raukko, Jarno (1994). Polysemia: Merkitysten verkosto – merkityksen verkko. Teoksessa: *Näkökulmia polysemiaan*, 36–69. Toim. Pentti Leino & Tiina Onikki. Kieli 8. Helsinki: Helsingin suomen kielen laitos.
- Riikonen, Hannu K. (1996). *Paikkoja ja myyttejä. Tutkielmia Pentti Saarikosken Ruotsin-kauden tuotannosta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 655. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- VL 26.6. = Suomen Viikkolehti (2002). Numero 26. 26.6.2002.
- VL 14.8. = Suomen Viikkolehti (2002). Numero 33. 14.8.2002.
- Östman, Jan (2000). Merkityksen ajankohtaiset haasteet yleiselle kielitieteelle. Teoksessa: *Merkillinen merkitys*, 69–85. Toim. Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera Mustonen. Helsinki: Gaudeamus.

LIITTEET

Liite 1

Työssä mukana olleiden artikkeleiden numeroidut otsikot:

Kotimaa Nro 28, 12.7.2002

1. Herätysliikkeet kirkon näyteikkunoina.
2. Kuka päättää, ketä hoidetaan?
3. Pienet seurakunnat vierastavat kirkon ympäristödiplomia. Suuret vihertyvät vauhdilla.
4. Herättäjäjuhlat Sievissä. Lepoa ja perinnettä etsimässä.
5. Jalkapallo vei kaiken huomion.
6. Kansanlähetyspäiviä vietettiin Tampereella. Jokainen ihminen on lähetyshminen.
7. Kirkolta odotetaan ihmetekoja.
8. Erityisrippikouluja kaivataan lisää.
9. Etiopian ortodoksit ja luterilaiset toimivat nyt yhdessä. ”Meidän on rakastettava muslimeja.”
10. Montrealin Jeesus –elokuvan ohjaaja Denys Arcand ottaa kantaa. Systeemi uhkaa aina yksilöä.
11. Take 6 valoi uskoa ja toivoa Imatralla.
12. Katolinen tutkija löytää armoa myös kristinuskon ulkopuolelta. Pyhä Henki vaikuttaa kaikkialla.
13. STI:ssä virkakysymys ongelmana
14. Kuka saa olla kirkkoherra? – Valkeala nosti virkakysymyksen otsikoihin.
15. Vuorella ja laaksossa
16. Usko vapautti huumeista.
17. Hartaita nettihetkiä
18. Kaikkivoipa Jumalamme
19. Ensimmäinen erilainen kesä
20. Turvallisuuden vuoksi
21. Yksinäiset tienvarsimyyjät ovat hävinneet maisemasta. Autoilija ei aina pysähdy ostoksille.
22. Vähempikin vauhti riittäisi – Kirjailija Tapio Koivukari katsoo maailmanmenoa Rauman ja Islannin vikkelistä

Kotimaa Nro 32, 9.8.2002

1. Paavi ei saa olla tabu
2. Turvallinen iltapäivä koululaiselle
3. Työkännykkä yleistyy seurakunnissa
4. Piispa Riekkiseltä selvitys tutkimuspyyntöön – ”En ole rikkonut kirkkolakia”
5. Uusia kirkkoja halutaan suojeltaviksi
6. Kristilliseen kouluun hyökättiin Pakistanissa
7. Vallan väärinkäyttöä
8. Tuomioja pääpuhujana Loviisan Rauhanfoorumissa
9. Afganistanilainen pakolaiskirjailija Atiq Rahimi – Sota on tuhonnut kaiken
10. Ripariveisujen klassikot periytyvät sukupolvelta toiselle
11. Vanhemmuus on helteistä ja valoisaa
12. Karismaattisuus kirkossa
13. Karismaattisuus haastaa jämähtäneen seurakunnan
14. Espoolaisperheen päivä maaseudulla
15. Itsensä tutkiminen
16. Usko tuo arkeen turvallisuutta
17. Anteeksi anna syntini
18. Veren arvoinen juttu
19. Mihin kiire?
20. Golpelmusikko on myös kasvattaja – Juha Tapio keikkailee yli kirkkorajojen ja kertoo nuorille rakastavasta Jumalasta
21. Mitja aloittaa koulun

Viikkolehti Nro 26, 26.6.2002

1. Rankkasade kovettaa pinnan, hiljainen sade kostuttaa
2. Tavataan Kuopiossa
3. Uudistu tai kuole
4. Ruotsin Lähetyслиitosta tulee Ruotsin Lähetyskirkko
5. Helluntailaiset juhlivat juhannuksena julkaisujaan ja opistoaan
6. Veikko Hurstin juhannuskoussarja Helsingin ydinkeskustassa
7. Aikamedia Oy Aikamediaksi
8. Jumalalle tilaisuus internetissä

9. Lähimmäisenrakkautta ja juhlatunnelmia – Fria Missionsförbundetin kesäkonferenssi
10. Aito savolainen piällysmies – palveluksessanne kesäjuhlilla
11. Kristukseen uskovat ja armolahjat – rakkauden voima liittää yhteen
12. Talonostalgiaa
13. Oliko Nikodemos suomalainen?
14. Leiri on lapselle elämys, jota ei huvipuistosta saa
15. Santalan juhannus – perhejuhlaa keskikesällä
16. Elämän lähteellä ja rankkasateessa
17. Köyhä kirkko, köyhä kansa, rikas Jumala!

Viikkolehti Nro 33, 14.8.2002

1. Nyt ovat maailmankirjat sekaisin
2. Luottamus & levollisuus
3. Palvelu levosta käsin
4. Elävän veden lähteellä
5. Laulavan kansan kesäjuhlilla Virossa
6. Hyökkäyksiä kristittyjen hallitsemiin kohteisiin Pakistanissa
7. Television väkivalta- ja seksiohjelmia ei tarkasteta ennakkoon
8. Armon lähteellä ei kysytä selityksiä – Kaikki ovat yhtä odotettuja ja samanarvoisia
9. Kulje ystäväsi rinnalla
10. Kansainvälinen kieli
11. Lähi-idän konfliktin avainkysymys on: Ketä palvotaan Temppeливuorella?
12. Iloisin mielin sateen keskelle
13. Toivola-koti tarjoaa eväitä elämään
14. Elämän virran juhlaa
15. Israel-konferenssi Lahdessa
16. Sinä avaat kätesi
17. Uskallus ja riskit tasapainoon